

PROTOCOL DE PREVENCIÓ, DETECCIÓ I INTERVENCIÓ DAVANT LA VIOLÈNCIA MASCLISTA ENTRE L'ALUMNAT

Justificació i objectius del Protocol

Violència masclista entre l'alumnat

La violència masclista entre l'alumnat és tota forma de violència que s'exerceix contra les alumnes o contra qualsevol alumne o alumna que no segueix un mandat de gènere normatiu

Per saber-ne més

- [Conceptes bàsics](#)

Normativa preventiva

Factors de risc i accions de prevenció

[Desenvolupament personal](#)

[Context escolar](#)

[Àmbit familiar](#)

[Entorn](#)

INDICIS

Coneixement o sospita d'una situació de violència masclista entre iguals per part de qualsevol membre de la comunitat escolar

Informe de valoració

- [Compilació d'informació](#)
- [Entrevista a l'alumnat implicat](#)
- [Entrevista al cercle íntim d'amistats](#)
- [Entrevista a les famílies](#)

DIRECCIÓ

[Normativa](#)

Comunicació

Inspecció d'educació

Assessorament

VALORACIÓ

Sí

No

Reforç mesures preventives

Vegeu: [Protocol de conflictes greus](#)

Vegeu: [Protocol d'actuació amb menors infractors](#)

Destinataris

FASES D'INTERVENCIÓ EDUCATIVA

Responsables

Alumna víctima
Alumne agressor
Família de l'alumna víctima
Família de l'alumne agressor

1. Mesures d'urgència

Direcció del centre
Tutor/a

Alumna víctima

2. Protecció a l'alumna que ha patit violència masclista

Direcció del centre
Tutor/a

Alumna víctima
Alumne agressor
Alumnat observador (Grup-classe)

3. Detecció de necessitats educatives i concreció d'actuacions

Tutor/a
Orientador/a educatiu i/o mestre/a pedagogia terapèutica
EAP

Família de l'alumna víctima
Família de l'alumne agressor

4. Col·laboració i compromís de les famílies

Direcció del centre
Tutor/a

Alumna víctima
Alumne agressor
Alumnat observador (Grup-classe)

5. Reconeixement, acceptació i reparació del dany

Tutor/a
Orientador/a educatiu i/o mestre/a pedagogia terapèutica

Alumna víctima
Alumne agressor
Alumnat observador (Grup-classe)

6. Pràctiques reparadores i restauratives

Tutor/a
Orientador/a educatiu i/o mestre/a pedagogia terapèutica

Alumna víctima
Alumne agressor
Alumnat observador (Grup-classe)

7. Seguiment i tancament del cas

Direcció del centre
Tutor/a

AUTOAPRENENTATGE

Justificació i objectius del Protocol (01)

L'objecte d'actuació d'aquest protocol és tota forma de violència entre l'alumnat que es dona en l'àmbit educatiu i que s'exerceix contra les alumnes així com contra qualsevol alumne o alumna que no segueix un mandat de gènere normatiu. Considerem que sota el paraigua de la violència masclista hi ha la violència LGBTIfòbica perquè tota violència per motiu de gènere és fruit de les relacions de poder basades en domini/submissió, que es deriven del sistema sexe-gènere.

La violència masclista comporta molts àmbits, tipus i manifestacions i, per això, sovint tenim la necessitat d'emprar el mot en plural: “ violències masclistes”. Ara bé, vist l'àmbit acotat de l'abordatge de la violència d'aquest protocol, i perquè així es referencia a la *Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista*, s'ha optat per emprar en aquest protocol el terme violència masclista en singular.

Entenem que el marc conceptual del protocol recull la visió de la violència masclista transmesa a partir de la *Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista* i per la *Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes* i que la coeducació és l'eina fonamental per combatre-la en l'àmbit educatiu.

El Departament d'Educació ja disposa del [Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront l'assetjament escolar de persones LGBTI](#) que, d'acord amb la *Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgèneres i intersexuals i per a erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia*, promou el respecte a la diversitat en tot el sistema educatiu pel que fa a l'orientació afectiva i sexual, la identitat de gènere i expressió de gènere.

Per tant, l'acció d'aquest protocol incideix específicament en el concepte de violència masclista entesa com aquella que s'exerceix per part dels homes contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un

sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic.

Nacions Unides assenyala que nenes i joves són particularment vulnerables a la violència i que cal l'adopció de mesures especialment adreçades a elles. Aquestes mesures han d'incloure l'elaboració d'enfocaments de tipus preventiu¹ i de protecció. Les recomanacions internacionals s'adrecen de manera particular a les noies adolescents^{2 3}

La violència masclista és un concepte legal reconegut a Catalunya que inclou diferents formes de violència contra les dones. El marc legislatiu català de referència del present protocol és [la Llei 5/2008 del Dret de les dones a erradicar la violència masclista](#), que defineix què s'entén per prevenció, es delimiten les formes de violència masclista i s'articulen els àmbits que hi tenen responsabilitat a l'hora d'intervenir; així com [la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes](#), que afirma que la igualtat efectiva és imprescindible per a l'erradicació de la violència.

Les relacions abusives dels nois respecte a les noies són la manifestació d'un sistema que interpreta, representa i converteix el gènere en desigualtat en què, sota un esquema rígid de masculinitat i feminitat, sovint s'estableix una relació jeràrquica i androcèntrica.

¹ D'acord amb la [Declaració de Beijing](#) s'han d'adoptar mesures necessàries en l'àmbit de l'ensenyament per modificar els models de conducta socials i culturals de caràcter discriminatori o estereotipat amb l'objectiu de prevenir i eliminar la violència contra la dona (objectiu estratègic D.1).

² La mateixa Declaració fa èmfasi en l'erradicació de la violència respecte a les nenes (objectiu estratègic L. 7) i expressament assenyala que, a les adolescents, els són aplicables les mesures integrades que s'han d'adoptar per prevenir i eliminar la violència contra la dona (objectiu estratègic D.1), que inclouen l'àmbit de l'ensenyament amb l'objectiu de modificar els models de conducta socials i culturals de caràcter discriminatori o estereotipat.

³ El [Conveni d'Istanbul](#) és el tractat internacional més ampli en relació amb les diverses formes de violència contra les dones i indica expressament, a l'article 3.f), que "el terme *dona* inclou les nenes de menys de 18 anys".

Les famílies tenen un paper important en la prevenció, detecció i intervenció davant situacions de violència masclista, especialment en l'acompanyament en els processos de sortida i recuperació. Cal fer especial atenció en les relacions abusives produïdes mitjançant les xarxes i les tecnologies atès que creen un espai total de vulnerabilitat i desprotecció a la víctima.

Els centres educatius tenen molta capacitat d'incidència en els canvis culturals i socials que són necessaris per a l'erradicació de la violència masclista; per tant, la prevenció en l'àmbit educatiu es fa imprescindible per a la transformació de la cultura masclista.

L'existència d'un protocol permet dotar els centres i el professorat d'una eina efectiva de prevenció, detecció i intervenció davant la violència masclista entre iguals, establint un marc comú d'actuació i afavorint la coordinació dels diferents agents implicats mitjançant un circuit sistematitzat.

Amb aquest protocol es vol incidir en la coeducació i l'equitat de gènere, en la construcció de models alternatius de masculinitats i feminitats, en les relacions afectives i sexuals saludables, amb la finalitat d'erradicar la violència masclista i les relacions abusives en l'àmbit educatiu.

Aquest protocol s'emmarca en la normativa vigent i ofereix orientacions de caràcter preventiu, de detecció i d'intervenció que cal contextualitzar en la realitat de cada centre educatiu.

Objectius

Missió

Promoure actituds, valors i comportaments lliures de violència masclista entre l'alumnat.

Objectiu general

Dotar els centres educatius d'eines per prevenir, detectar i intervenir davant la violència masclista entre iguals.

Objectius específics

- Sensibilitzar la comunitat escolar sobre la necessitat d'incorporar la coeducació per fomentar relacions equitatives i lliures de violència.
- Fomentar la implementació de mesures preventives en els centres educatius.
- Facilitar la detecció de conductes de violència masclista entre l'alumnat.
- Promoure les intervencions educatives a l'alumnat implicat i les seves famílies en situacions de violència masclista.
- Establir un circuit de coordinació entre els diferents membres de la comunitat escolar i educativa implicats en el protocol.

Aquest protocol ha estat elaborat en col·laboració amb diverses entitats i associacions especialitzades en violència masclista:

- Candela, cooperativa d'acció comunitària i feminista
- CoeducAcció
- Enruta't
- Filalagulla, SCCL
- Fundació Aroa
- Fundació Privada Assistència i Gestió Integral (AGI)
- Fundació Surt
- G.C. Ca la Dona
- Pandora Psicologia
- Sida Studi
- Tamaia Viure Lliure de Violències, SCCL

Violència masclista entre l'alumnat (02)

Entenem que el marc conceptual del protocol recull la visió de la violència masclista transmesa a partir de la *Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista* i per la *Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes* i que la coeducació és l'eina fonamental per combatre-la en l'àmbit educatiu.

La violència masclista entre l'alumnat és tota forma de violència que es dona en l'àmbit educatiu i que s'exerceix contra les alumnes així com contra qualsevol alumne o alumna que no segueix un mandat de gènere normatiu. Considerem que sota el paraigua de la violència masclista hi ha la violència LGBTIfòbica perquè tota violència per motiu de gènere és fruit de les relacions de poder basades en domini/submissió, que es deriven del sistema sexe-gènere.

Les relacions abusives dels nois respecte a les noies són la manifestació d'un sistema que interpreta, representa i converteix el gènere en desigualtat en què, sota un esquema rígid de masculinitat i feminitat, sovint s'estableix una relació jeràrquica i androcèntrica.

Conceptes bàsics (03)

1. Societat patriarcal i androcentrisme

La **societat patriarcal** és l'organització social en què es promou la prevalença del domini masculí sobre dones i infants dins la família i a la societat en general¹ i afecta tots els àmbits de la vida de les dones.

L'**androcentrisme** és una visió determinada del món que situa l'home al centre i considera que el que han fet els homes és, en general, el que ha fet la humanitat o, al revés, que tot el que ha aconseguit l'espècie humana ha estat en gran mesura gràcies a l'acció dels homes.

2. La socialització de gènere

La socialització de gènere és un procés d'aprenentatge diferencial per mitjà del qual es transmeten creences, valors i comportaments desitjables per a la masculinitat i per a la feminitat potenciant unes capacitats concretes, uns interessos, unes habilitats, uns valors i uns trets que defineixen la manera de ser, pensar, sentir i fer de les dones i dels homes.

A l'àmbit educatiu, moltes vegades pensem que eduquem indistintament nenes i nens en uns valors comuns, però sovint transmetem un currículum ocult, que, a més d'incorporar una visió androcèntrica, pressuposa unes expectatives diferents si ens adrecem a una nena o un nen.

¹ Segons definició del concepte de patriarcat de la historiadora Gerda Lerner, extreta de la *Guia de coeducació per als centres educatius: pautes de reflexió i recursos per a l'elaboració d'un projecte de centre*, Generalitat de Catalunya.

La socialització primària es dona en l'entorn familiar on l'aprenentatge d'aquests rols s'inicia per mitjà del llenguatge, no només el verbal, sinó que, especialment, durant la primera infantesa, amb el llenguatge gestual i afectiu, transmetent les expectatives que les persones adultes col·loquen sobre les criatures en funció del seu sexe.

En la preadolescència i l'adolescència, dins el marc de la socialització secundària, el grup d'iguals passa a constituir-se en referent i model. Les creences i valors del grup es transmeten entre iguals, sovint fortament estereotipats (mitjançant les actituds, la música, la manera de vestir, el cinema...) de manera que arriben, en alguns casos, a legitimar les relacions abusives.

3. El sexisme

El **sexisme** és el conjunt d'actituds que es caracteritzen pel menysteniment o la desvaloració de tot el que són o fan les persones de l'altre sexe. En la nostra societat, en tractar-se d'una societat eminentment patriarcal, el sexisme es dirigeix a les dones.

El sexisme abasta tots els àmbits de la vida i les relacions humanes, de manera que és impossible fer una relació no exhaustiva, ni tan sols aproximada, de les seves formes d'expressió i punts d'incidència. Trobem sexisme a la publicitat, en l'ús dels espais, en els continguts curriculars o en el llenguatge, entre altres.

4. La violència masclista

Segons *la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista*, la violència masclista és la violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat.

La definició de la *Llei 5/2008* recull les formes de violència directa adreçada a les dones, però tampoc no obvia la **violència simbòlica**, és a dir, un maltractament soterrat i molts cops intangible, perquè la violència masclista està en gran mesura interioritzada i naturalitzada culturalment.

Seguint la *Llei 5/2008*, l'**assetjament per raó de sexe** és qualsevol comportament que, per motiu del sexe d'una persona, s'exerceix amb la finalitat d'atemptar contra la seva dignitat o la seva integritat física o psíquica o de crear-li un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest, o que provoca aquests mateixos efectes. Aquesta intimidació, la trobem a voltes entre nens respecte a una nena quan la menyspreen, l'aparten i la insulten fent-la fora del joc pel fet de ser nena.

L'**assetjament sexual** consisteix en qualsevol comportament verbal, no-verbal o físic, de naturalesa sexual, que s'exerceix amb el propòsit o l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una persona, especialment si li crea un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant o ofensiu. L'assetjament sexual també es pot donar a través d'Internet i les xarxes socials, com el sexting.

5. Formes de la violència masclista

És important conèixer les formes de la violència masclista per comprendre, a nivell social, l'abast i la diversitat de la violència masclista, però no constitueixen compartiments estancs ja que es tracta de distincions que tenen un sentit explicatiu i que permeten veure o identificar elements particulars d'aquesta violència en un context cultural concret. La realitat, doncs, és més plural i complexa, de manera que es poden combinar les diferents formes entre si.

D'acord amb la *Llei 5/2008* la violència masclista es pot exercir d'alguna de les formes següents:

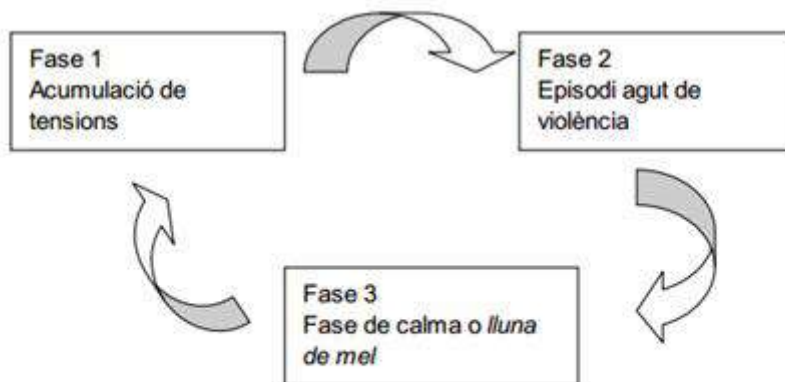
- a) **Violència física:** Comprèn qualsevol acte o omisió de força contra el cos d'una dona, amb el resultat o el risc de produir-li una lesió física o un dany.
- b) **Violència psicològica:** Comprèn tota conducta o omisió intencional que produeixi en una dona una desvaloració o un patiment, per mitjà d'amenaques, d'humiliació, de vexacions, d'exigència d'obediència o submissió, de coerció verbal, d'insults, d'aïllament o qualsevol altra limitació del seu àmbit de llibertat.
- c) **Violència sexual i abusos sexuals:** Comprèn qualsevol acte de naturalesa sexual no consentit per les dones, inclosa l'exhibició, l'observació i la imposició, per mitjà de violència, d'intimidació, de prevalença o de manipulació emocional, de relacions sexuals, amb independència que la persona agressora pugui tenir amb la dona o la menor una relació conjugal, de parella, afectiva o de parentiu.
- d) **Violència econòmica:** Consisteix en la privació intencionada i no justificada de recursos per al benestar físic o psicològic d'una dona, i, si escau, de les seves filles o fills, i la limitació en la disposició dels recursos propis o compartits en l'àmbit familiar o de parella.

Tanmateix, la violència masclista es pot exercir d'una manera puntual o d'una manera reiterada. També pot variar en intensitat i es pot donar en contextos relacionals diversos (relacions de parella, esporàdiques...) i en alguna o diverses de les formes descrites.

6. El cicle de la violència

La violència masclista en l'àmbit de la parella té un procés determinat, cíclic, i l'escalada de violència augmenta progressivament en el temps. És a dir, l'agressor té un comportament en cada etapa del cicle, cicle que es va reproduint i incrementant una vegada rere l'altra mentre dura la relació. A la dona/noia, se li fa difícil adonar-se'n i sortir-se del procés en què es troba immersa pels efectes que té el cicle en ella.

- Fase d'acumulació de tensions: escalada gradual de tensió en què la irritabilitat de l'home/el noi, manifestada amb crítiques, humiliacions, crits o insults, va en augment sense motiu comprensible i aparent per a la dona/la noia. Qualsevol forma d'intent de control de la noia fracassa.
- Fase d'explosió violenta o episodi agut de violència: descàrrega de les tensions acumulades (atacs físics, atacs sexuals, amenaces, etc.) que fan que es produeixi un incident agut d'agressió.
- Fase de calma, fase manipulativa o "lluna de mel": desapareix la violència i la tensió. L'home/el noi utilitza la manipulació afectiva perquè la dona/la noia no l'abandoni, argumentant un penediment amb promeses de canvi, regals, etc., que pot semblar sincer.

Font: WALKER L. The battered woman syndrome. Nova Cork: Springer, 1984

El cicle de la violència es manté perquè, des d'una percepció errònia de l'amor, hi ha emocions per part de la noia com l'esperança que tot canviarà, la por, la culpa i la vergonya, entre altres, que el mantenen i dificulten el trencament de la relació violenta.

Pel que fa a les relacions entre adolescents i joves, és possible que les parelles no estiguin tan consolidades i que el cicle, per tant, no s'identifiqui fàcilment o no es desenvolupi de manera tan clara, cosa que no treu que es donin situacions d'abús i violència masclista ni que els danys derivats siguin menors. Aquestes situacions

expressen les conseqüències de la socialització de gènere diferenciada i es tradueixen en relacions de desigualtat fonamentades en creences i estereotips al voltant de l'amor romàntic i l'ideal de parella, que afavoreix i legitima rols de domini dels nois respecte a les noies i dificulta la identificació de les violències.

7. La coeducació

La coeducació és l'acció educativa clau en la prevenció de la violència masclista.

La coeducació potencia la igualtat real d'oportunitats i valora indistintament l'experiència, les aptituds i l'aportació social i cultural de dones i homes, en igualtat de drets, sense estereotips sexistes, homofòbics, bifòbics, transfòbics ni actituds discriminatòries per raó de sexe, orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere.

És important la visió coeducativa en la programació educativa i el currículum, a tots els nivells i modalitats del sistema educatiu, amb l'objectiu d'afavorir el desenvolupament de les persones al marge dels estereotips i rols en funció del sexe, garantir una orientació acadèmica i professional lliure de biaixos sexistes i androcèntrics i evitar tota discriminació associada al sexe. Així mateix, cal promoure la investigació en matèria de coeducació i vetllar per incloure-la en els llibres de text i els materials educatius.

Per altra banda, la coeducació ha de promoure noves maneres de ser home. Socialment, els valors associats a la masculinitat es presenten com a positius: força, seguretat, activitat, emprenedoria, no mostrar emocions com la por, la inseguretat i la tristor, claredat, seny, aspectes que reforcen la possibilitat d'autoestima i seguretat en si mateix de l'home per damunt de la dona, alhora que poden validar i promoure les expressions d'agressivitat, control i supremacia respecte a ella. Aquesta situació pot suposar per als homes l'exigència del compliment d'aquest rol, dificultant el seu

desenvolupament integral de diverses maneres (problemes de sociabilitat, agressivitat, manca de control d'impulsos, estrès i ansietat, drogoaddiccions).

Cal fer una intervenció educativa adequada i permetre el desenvolupament integral de nenes i nens, nois i noies de manera que puguin viure un procés de socialització que superi els rols de gènere imposats, oferint altres referents de masculinitat i feminitat així com altres models de relacions basades en la cura i la no-violència, i aconseguir una existència simbòlica pròpia i positiva, en què la gestió de les emocions, amb el sentiment d'empatia i la corresponsabilització en la cura, tingui un pes central.

8. Les TIC i les violències masclistes

Les TIC s'han consolidat com un nou espai de relació on les noies i els nois desenvolupen també la construcció de la seva identitat i es comuniquen mitjançant nous llenguatges i en espais diversos i radicalment diferents als que eren majoritaris i únics fins fa relativament pocs anys. L'increment de la presència virtual de les i els joves, així com el naixement de nous codis en espais de relació diversos i poc tangibles, ha facilitat l'emergència de noves formes de control i abusos afavorides per l'anonimat i l'accés a plataformes massives d'informació i intercanvi relacional (Facebook, Whatsapp, Instagram, Tuenti, etc.).

D'aquesta manera, les violències masclistes es manifesten sovint a través de, per exemple, la transmissió de missatges i continguts de caire sexista, o bé per mitjà d'accions concretes d'agressió a persones particulars en contextos virtuals (xats, fòrums de debat i opinió...). Des dels centres educatius, doncs, s'ha de considerar la rellevància d'aquesta era digital que vivim i l'impacte en infants i adolescents, tant respecte al posicionament i definició personal que requereix com en la relació amb les altres persones en contextos d'elevada complexitat, activant recursos preventius i d'atenció a l'assetjament i les violències masclistes, oferint un acompanyament integral a les nenes, els nens i les i els adolescents perquè, d'aquests incipients nous espais de desenvolupament identitari, socialització i relació, puguin fer-ne un

ús responsable, conscient i respectuós, alhora que assoleixin eines per identificar i protegir-se dels potencials riscos.

Normativa preventiva davant les violències masclistes entre l'alumnat (04)

1. [LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació](#) (DOGC 5422 - 16/07/2009)

L'article 2, sobre **Principis rectors del sistema educatiu**, estableix que el sistema educatiu (...) es regeix pel foment de la pau i el respecte dels drets humans (2.1.j) i la coeducació i el foment de la igualtat real i efectiva entre homes i dones (2.1.m), entre altres principis generals.

L'article 7 sobre **Convivència** manifesta que:

1. *Tots els membres de la comunitat escolar tenen el dret a una bona convivència i el deure de facilitar-la.*
2. *Les regles de convivència als centres educatius s'han de basar genèricament en els principis democràtics i específicament en els principis i normes que deriven d'aquesta llei.*

L'article 30 sobre **Dret i Deure de convivència** estableix que:

1. *L'aprenentatge de la convivència és un element fonamental del procés educatiu i així ho ha d'expressar el Projecte educatiu de cada centre.*
2. *Tots els membres de la comunitat escolar tenen dret a conviure en un bon clima escolar i el deure de facilitar-lo amb llur actitud i conducta en tot moment i en tots els àmbits de l'activitat del centre.*
3. *Els centres han de vetllar perquè els membres de la comunitat escolar coneguin la Convenció sobre els drets dels infants.*
4. *Correspon a la direcció i al professorat de cada centre, en exercici de l'autoritat que tenen conferida, i sens perjudici de les competències del consell escolar en aquesta matèria, el control i l'aplicació de les normes de convivència. En aquesta funció, hi ha de participar la resta de membres de la comunitat educativa del centre.*

La direcció del centre ha de garantir la informació suficient i crear les condicions necessàries perquè aquesta participació es pugui fer efectiva.

5. *Els centres han d'establir mesures de promoció de la convivència i, en particular, mecanismes de mediació per a la resolució pacífica dels conflictes i fórmules per mitjà de les quals les famílies es comprometin a cooperar de manera efectiva en l'orientació, l'estímul i, quan calgui, l'esmena de l'actitud i la conducta de l'alumnat en el centre educatiu.*

L'article 33, que tracta sobre **Protecció contra l'assetjament escolar i contra les agressions**, estableix que:

1. *El Govern i el Departament han d'adoptar les mesures necessàries per a prevenir les situacions d'assetjament escolar, i, si escau, afrontar-les de manera immediata, i per a assegurar en tot cas als afectats l'assistència adequada i la protecció necessària per a garantir-los el dret a la intimitat.*
2. *El Departament ha de posar a disposició dels centres els mitjans necessaris per a atendre les situacions de risc d'assetjament escolar. En cas que resulti imprescindible, es poden adoptar mesures extraordinàries d'escolarització i el Departament pot adoptar també, en l'àmbit del personal al seu servei, mesures extraordinàries de mobilitat.*

L'article 43, sobre **Principis ordenadors de la prestació del Servei d'Educació de Catalunya**, determina que aquesta prestació s'ordena, entre altres, d'acord amb:

- 1.d) *El principi de coeducació per mitjà de l'escolarització mixta, que ha d'ésser objecte d'atenció preferent.*

L'article 77, sobre **Criteris que orienten l'organització pedagògica dels centres**, disposa que:

1. *En el marc de l'autonomia dels centres educatius, els criteris que regeixen a cada centre l'organització pedagògica dels ensenyaments han de contribuir al compliment dels principis del sistema educatiu i han de fer possible:*
 - d. *la coeducació, que ha d'afavorir la igualtat entre l'alumnat.*

L'article 178, sobre **Funcions de la Inspecció d'Educació**, explicita que, entre altres, la Inspecció ha de:

- 1.e) *Vetllar pel respecte i el compliment de les normes reguladores del sistema educatiu i l'aplicació dels principis i valors que s'hi recullen, inclosos els destinats a fomentar la igualtat de gènere.*

2. [LLEI 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista.](#) (DOGC núm. 5123, 02/05/2008)

L'article 12, sobre **Coeducació**, manifesta que:

1. *La coeducació, als efectes d'aquesta llei, és l'acció educadora que valora indistintament l'experiència, les aptituds i l'aportació social i cultural de les dones i els homes, en igualtat de drets, sense estereotips sexistes i androcèntrics, ni actituds discriminatòries, per tal d'aconseguir l'objectiu de construir una societat sense subordinacions culturals i socials entre dones i homes. Els principis de la coeducació són un element fonamental en la prevenció de la violència masclista.*
2. *Els valors de la coeducació i els principis de l'escola inclusiva, per a assolir l'objectiu a què fa referència l'apartat 1, han de tenir un caràcter permanent i transversal en l'acció de govern del departament competent en matèria educativa.*

L'article 15, sobre **Formació i capacitació del professorat**, estableix que:

1. *El Govern ha de facilitar la formació i la capacització específica i permanent de les persones professionals de l'educació en matèria de violència masclista i de desenvolupament dels drets de les dones.*
2. *El departament competent en matèria educativa ha d'incloure en els plans de formació inicials i permanents del professorat una formació específica en matèria de coeducació. Així mateix, ha de facilitar les eines metodològiques d'actuació davant situacions concretes de violència masclista.*

L'article 16, sobre **Anàlisi i interpretació de la cultura de la violència**, exposa que:

El Govern ha de fomentar que les persones professionals de l'educació tinguin una formació específica en matèria d'anàlisi i interpretació de les construccions culturals que naturalitzen l'ús de la violència i, concretament, de la violència masclista.

L'article 18, sobre **Programes de formació específica sobre la violència masclista**, explicita que:

Les administracions públiques de Catalunya, en col·laboració amb entitats i persones professionals expertes en aquesta matèria i, si escau, també amb el món universitari, han de dissenyar programes de formació específica en matèria de violència masclista.

3. [Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència](#) (DOGC núm. 5641, de 2.6.2010)

L'article 90, sobre **Protecció en l'àmbit de l'educació**, disposa que:

1. *Les administracions públiques han d'impulsar el desenvolupament d'actuacions adreçades al conjunt de la comunitat educativa que permetin prevenir, detectar i*

erradicar el maltractament a infants i adolescents, els comportaments violents, l'assetjament escolar i la violència masclista.

2. *Els dissenys curriculars i els programes educatius han de tenir els continguts necessaris per a promoure l'educació en igualtat d'oportunitats i de gènere, respecte i tolerància, de manera que s'hi afavoreixi la prevenció d'actituds i situacions violentes, i també el coneixement dels drets de la infància.*

4. [DECRET 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no-universitaris de Catalunya](#)

(DOGC 4670 - 06.07.2006)

L'article 25, sobre l'**Àmbit d'aplicació de la mediació**, disposa que:

(...)

2. *Es pot oferir la mediació en la resolució de conflictes generats per conductes de l'alumnat contràries a les normes de convivència o greument perjudicials per a la convivència del centre, llevat que es **doni alguna de les circumstàncies següents**:*

a) Que la conducta sigui una de les descrites en l'apartat b) o c) de l'article 38 i s'hagi emprat greu violència o intimidació, o la descrita en l'apartat h) del mateix article.

L'article 38, sobre Conductes greument perjudicials per a la convivència en el centre, ha estat derogat pel [DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius](#), el qual, pel que fa a les conductes greument perjudicials per a la convivència, es refereix a l'article 37, sobre Faltes i sancions relacionades amb la convivència, de la [LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació](#).

Per tot plegat, **es podrà oferir la mediació** en la resolució de conflictes generats per conductes de l'alumnat contràries a les normes de convivència o greument perjudicials per a la convivència del centre, **llevat que es doni alguna de les circumstàncies assenyalades en negreta:**

37. a) Les injúries, ofenses, **agressions físiques, amenaces, vexacions o humiliacions a altres membres de la comunitat educativa**, el deteriorament intencionat de llurs pertinences i **els actes que atemptin greument contra llur intimitat o llur integritat personal**.

b) Que ja s'hagi utilitzat el procés de mediació en la gestió de dos conflictes amb el mateix alumne o alumna, durant el mateix curs escolar, qualsevol que hagi estat el resultat d'aquests processos.

3. Es pot oferir la mediació com a estratègia de reparació o de reconciliació, un cop aplicada una mesura correctora o una sanció, per tal de restablir la confiança entre les persones i proporcionar nous elements de resposta en situacions semblants que es puguin produir.

5. [LLEI 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes](#) (DOGC 6919 – 23/07/2015)

L'article 21, sobre **Coeducació**, defineix el principi de la coeducació i estableix que:

- 1. L'Administració educativa, per a fer efectiu el principi de coeducació i foment de la igualtat efectiva de dones i homes que estableixen els articles 2.1.m i 43.1.d de la Llei 12/2009, del 10 juliol, d'educació, ha d'incorporar la coeducació a tots els nivells i modalitats del sistema educatiu i l'ha d'introduir en la programació educativa i els currículums de tots els nivells, a l'efecte d'afavorir el desenvolupament de les persones al marge dels estereotips i rols en funció del sexe, garantir una orientació acadèmica i professional lliure de biaixos sexistes i androcèntrics i evitar tota discriminació associada al sexe. Així mateix, ha de promoure la investigació en matèria de coeducació i vetllar per incloure-la en els currículums, els llibres de text i els materials educatius.*

(...)

3. *L'Administració educativa, per mitjà del Pla per a la igualtat de gènere en el sistema educatiu, ha de dur a terme actuacions i activitats dirigides a assolir, en tot cas:*
- a) La visibilitat de les aportacions històriques de les dones en tots els àmbits del coneixement i llur contribució social i històrica al desenvolupament de la humanitat.*
 - b) La formació dels i de les joves sobre el trajecte històric per a la consecució dels drets de les dones.*
 - c) La promoció i la difusió dels criteris d'igualtat entre homes i dones, tant en els ensenyaments impartits com en l'establiment del treball col·laboratiu i participatiu.*
 - d) La formació i la capacitat per què noies i nois comparteixin les responsabilitats del treball domèstic, de cura de persones dependents i de llurs famílies, sense la càrrega impositiva dels rols tradicionals de gènere.*
 - e) La capacitat de l'alumnat i el suport a les expectatives individuals perquè facin llurs eleccions acadèmiques i professionals lliures dels condicionants de gènere.*
 - f) La formació dels i de les alumnes en l'ús no-sexista ni androcèntric del llenguatge.*
 - g) La promoció de treballs de recerca relacionats amb la coeducació i la perspectiva de gènere.*
 - h) La implantació d'una educació afectiva i sexual que afavoreixi la construcció d'una sexualitat positiva, saludable, que respecti la diversitat i eviti tot tipus de prejudicis per raó d'orientació sexual i afectiva.*
 - i) La promoció de continguts relacionats amb la sexualitat orientats a la prevenció d'embarassos no-desitjats i de malalties de transmissió sexual.*
 - j) La prevenció de la violència masclista, d'acord amb els paràmetres que estableix la Llei 5/2008.*

- k) La prevenció, la gestió positiva i l'abordatge de situacions de conflicte vinculades a comportaments i actituds de caràcter sexista.*
 - l) L'establiment de mesures perquè l'ús de l'espai i la participació d'ambdós sexes en les activitats escolars es doni d'una manera equilibrada.*
- 4. L'Administració educativa ha d'oferir formació en coeducació al seu personal docent, incloses l'educació sexual i contra la violència masclista i l'orientació social, i garantir la presència de persones amb coneixements en coeducació en els òrgans responsables de l'avaluació, la inspecció, la innovació educativa i la recerca, en el Consell Escolar de Catalunya, en els serveis educatius i als centres educatius.*
- 5. L'Administració educativa, per mitjà de les federacions i associacions de pares i mares d'alumnes, ha de promoure la sensibilització i la formació en coeducació de les famílies.*
- 6. L'Administració educativa ha de garantir i possibilitar la representació equilibrada de dones i homes en els òrgans directius i de responsabilitat, i també en els consells escolars, i afavorir la igualtat d'oportunitats per a dones i homes als centres educatius. Així mateix, ha de promoure la representació equilibrada de professionals d'ambdós sexes en totes les etapes educatives.*
- 7. L'Administració educativa ha de garantir que la formació professional i la formació de persones adultes incorporin la perspectiva de gènere i es planifiquin i s'adeqüin a les necessitats i a la diversitat de les dones, a llurs interessos diversos i a llur disponibilitat horària, i han de crear programes específics per a dones en situació d'exclusió social.*
- 6. [ACORD GOV/2015, de 20 de gener, pel qual s'aprova el Pla d'igualtat de gènere en el sistema educatiu](#)**

Els objectius generals i específics d'aquest Pla són:

1. *Incorporar la perspectiva de gènere i la igualtat real i efectiva dels homes i les dones en les polítiques educatives.*
2. *Promoure la coeducació.*
 - 2.1. *Garantir una educació sense estereotips sexistes ni discriminacions relacionades amb el gènere o amb l'orientació afectiva i sexual, així com una orientació acadèmica i professional no-sexista.*
 - 2.2. *Garantir la prevenció i la detecció de la violència de gènere i col·laborar en la intervenció de l'educació.*
 - 2.3. *Promoure la inclusió de la perspectiva de gènere, la coeducació i la igualtat d'oportunitats en les activitats formatives del personal del Departament d'Ensenyament.*

7. [RESOLUCIÓ ENS/585/2017, de 17 de març, per la qual s'estableix l'elaboració i la implementació del Projecte de convivència en els centres educatius dins el marc del Projecte educatiu de centre](#) (DOGC 7336 - 24.3.2017)

La Resolució ENS/585/2017 estableix l'obligatorietat, per a tots els centres educatius del Servei d'Educació de Catalunya, d'implementar el Projecte de convivència en el marc del seu Projecte educatiu en un termini màxim de tres anys.

Així mateix, a l'apartat 6, estableix els continguts del Projecte de convivència, que han de incloure la concreció de protocols de prevenció, detecció i intervenció davant situacions de conflictes greument perjudicials per a la convivència, entre els quals hi ha aquest protocol. Els centres educatius, a partir del debat i la reflexió comunitàries, poden adaptar a la seva realitat i necessitats específiques els protocols per a la millora de la convivència del Departament d'Ensenyament, d'acord amb allò que determinin els documents per a l'organització i la gestió dels centres.

D'altra banda, a l'apartat 4 de l'annex es detallen les mesures i actuacions relacionades amb el nivell preventiu i que fan referència a aquelles orientades a desenvolupar en l'alumnat actituds i valors propis de la competència social i ciutadana que contribueixen a fer-lo competent en relació a si mateix, amb els altres i amb el món.

Les **tecnologies** aporten avantatges en els aprenentatges i en la comunicació. Tanmateix, també se'n pot fer un ús inadequat i poc responsable, sense valorar-ne les conseqüències: ús abusiu i/o addictiu, vulneració de drets de la propietat industrial o intel·lectual, accés a continguts inapropiats, amenaces a la intimitat i ciberassetjament entre iguals.

També cal, doncs, tenir present la normativa que fa referència a la protecció de dades i l'ús d'imatges.

Factors de risc de la violència masclista i accions de prevenció (05)

Introducció

La violència masclista és un fenomen social, el qual afecta el conjunt de la societat i té causes socioculturals estructurals que es poden transformar a través de l'educació. En aquest sentit, la prevenció ha d'anar enfocada a incidir en les causes de les violències masclistes i a donar eines per detectar-ne les diferents manifestacions.

Els factors de risc de la violència masclista són diversos, per la qual cosa caldrà un enfocament multidisciplinari per treballar-ne la prevenció.

Aquests factors de risc poden vincular-se a diferents àmbits: el desenvolupament personal, el context escolar, l'àmbit familiar i l'entorn i, encara que es podrien donar de forma aïllada, sovint s'interrelacionen.

Factors de risc vinculats al desenvolupament personal

- La manca de vincles afectius segurs i un insuficient acompanyament emocional
- La dificultat en el desenvolupament de les capacitats lliures d'estereotips
- La dificultat en la construcció d'una identitat lliure d'estereotips
- La manca d'aprenentatge ètic i de pensament crític
- Una visió estereotipada de les relacions afectives i sexuals

- Normalització del fenomen de les violències masclistes.

Factors de risc vinculats al context escolar

- Tendència a normalitzar actituds i conductes sexistes
- Manca de formació en coeducació dels i de les professionals del centre
- Absència de perspectiva de gènere en el centre educatiu.

Factors de risc vinculats a l'àmbit familiar

- Estereotips i rols de gènere que es transmeten en el si de les famílies, a través de la vida quotidiana
- Manca d'una visió crítica que permeti identificar les desigualtats de gènere
- Dificultats en l'acompanyament per a la construcció d'una identitat lliure d'estereotips sexistes
- Existència de violència masclista al nucli familiar.

Factors de risc vinculats a l'entorn

- La dificultat de treballar en xarxa

- La baixa participació de les nenes i noies en activitats extraescolars, de lleure educatiu i d'altres espais relacionals.

Factors de risc vinculats al desenvolupament personal i accions de prevenció (06)

Cal considerar que el desenvolupament de la persona es dona al llarg de tota la vida.

En la infantesa, aquest desenvolupament vindrà determinat per la qualitat dels vincles afectius que estableixi l'infant amb els seus familiars més propers i condicionarà la seva manera de ser, la seva seguretat i l'establiment de relacions sanes i lliures.

Els processos de creixement i maduració de la pubertat condueixen a una transformació física que en molt poc temps modifica la imatge personal i influirà en els canvis psicològics, cognitius i emocionals que es produiran en l'adolescència.

La construcció de la identitat és una de les tasques principals a l'adolescència. Aquesta etapa vital destaca per una certa tendència a la inestabilitat emocional, fruit dels canvis fisiològics que s'experimenten; les noves funcions cognitives tot just estrenades, les quals es van exercitant a mesura que l'adolescent s'hi endinsa; la cerca de nous referents, el desafiament dels límits establerts, la necessitat de construir una identitat diferenciada i l'apropament al grup d'iguals, que li permet enfrontar-se als desafiaments d'aquesta nova etapa en un entorn que proporciona seguretat i autoconcepte.

Ambdues etapes són difícils de separar, afecten la persona en tota la seva globalitat i són crucials per a la consolidació de la maduresa posterior. El reconeixement social i la consolidació de vincles, sobretot amb el grup d'iguals, són fonamentals.

Els estereotips sexistes com a imatges o representacions mentals simplificades i falsejades dirigides a un sexe concret estan basats en tòpics i judicis convencionals, creats i compartits socialment i que acostumen a comportar connotacions negatives respecte a la persona per raó del seu sexe.

Tot i que la violència masclista està lligada a processos de socialització, és important que el noi i la noia hagi pogut desenvolupar unes habilitats i capacitats que facin més difícil trobar-se immers/a en relacions que comportin situacions de violència masclista.

Per prevenir aquestes conductes cal que el centre educatiu disposi d'eines i estratègies per incidir en les causes que les produeixen, tot actuant com a factors de protecció. A continuació, s'ofereixen orientacions per a la prevenció d'aquestes conductes a partir dels factors de risc analitzats:

- **Manca de vincles afectius segurs i un insuficient acompanyament emocional**
- **Dificultat en el desenvolupament de les capacitats lliures d'estereotips**
- **Dificultat en la construcció d'una identitat lliure d'estereotips**
- **Manca d'aprenentatge ètic i de pensament crític**
- **Visió estereotipada de les relacions afectives i sexuals**
- **Desconeixement entorn al fenomen de les violències masclistes**
- **Manca de vincles afectius segurs i un insuficient acompanyament emocional.**

Al llarg de la primera infància el tipus de vinculació afectiva que es consolida entre el nen o la nena i les persones que en tenen cura tindrà un gran impacte en la seva manera de ser i de relacionar-se en el futur.

Un vincle afectiu segur proporciona confiança, enforteix el valor que l'individu atribueix a la seva persona i a les seves capacitats (autoestima) i la construcció d'una imatge positiva pròpia (autoconeixement), reforça la capacitat d'adaptar-se positivament a situacions adverses (resiliència) i facilita l'establiment de relacions adultes sanes i lliures.

Per contra, els nens i nenes que han viscut experiències afectives que els han fet sentir inseguretat o desconfiança busquen l'aprovació constant de l'altra persona, poden rebutjar les relacions d'intimitat, o les dues coses. La inseguretat afectiva s'associa a sensacions de manca d'estima i dificultats i dependències en futures relacions adultes.

Els processos de creixement i maduració de la pubertat condueixen a una transformació física que, en molt poc temps, modifica la imatge personal i influirà en els canvis psicològics, cognitius i emocionals que es produiran en l'adolescència. Entre altres, en aquesta etapa destaca una certa tendència a la inestabilitat emocional, fruit dels canvis fisiològics que s'experimenten; noves funcions cognitives tot just estrenades, que es van exercitant a mesura que l'adolescent s'hi endinsa; la cerca de nous referents; el desafiament dels límits establerts ...

Les figures principals de vinculació durant l'adolescència són el grup d'iguals (amistats, companys i companyes) i la família passa a ser un referent secundari. No obstant, l'adolescent continua necessitant el suport incondicional per anar superant els nous reptes de la nova etapa vital tant de la família com dels i de les professionals.

És especialment important que les persones adultes de referència sàpiguen llegir en clau emocional les manifestacions de joves i adolescents. Cal que els pares, les mares o tutors i tutores legals es comuniquin amb empatia i resiliència, oferint models familiars adients (escoltant, ajudant a identificar i canalitzar emocions i sentiments i a fer front a factors i circumstàncies adverses, proposant-los alternatives constructives, incrementant el temps de lleure compartit).

Tanmateix, aquest acompanyament no sempre es dona i les dificultats associades a la fragilitat d'aquesta etapa poden arribar a fer-los més vulnerables i patir o presentar conductes masclistes o assetjadores.

Un punt imprescindible per prevenir la violència masclista és treballar sobre la gestió de les emocions en els nens i nois. Socialment s'assigna al gènere masculí uns rols i actituds que li dificulten el desenvolupament d'habilitats emocionals, la qual cosa sovint no li permet tenir eines per abordar unes relacions de parella en un pla d'igualtat, reproduint conductes autoritàries i de domini per aconseguir el seu objectiu i la falta d'assumpció de la responsabilitat.

Presentem possibles actuacions i recursos per millorar la vinculació afectiva durant aquestes edats i que actuaran com a factors de protecció:

- Impulsar un treball d'aprofundiment per **potenciar el vincle afectiu** de l'alumnat amb les figures de referència, amb la implicació de tots els sectors educatius (formació de professionals, tallers de famílies ...)

- [Projecte pedagògic – Espai de creixement i joc](#)

En aquest document de l'Associació Agambar, hi trobareu un projecte basat en els principis pedagògics de l'acompanyament emocional respectuós de la pediatra hongaresa Emmi Pikler, fundadora de l'Institut Lóczy, que proposa actuacions d'implementació a l'escola.

- [Taller per promoure el vincle afectiu entre famílies i nens i nenes d'1 a 3 anys](#)

En aquesta pàgina web de l'Ajuntament de Cardedeu, hi trobareu una proposta adreçada a famílies per promoure el vincle afectiu entre els pares i mares i els seus infants a través d'un espai lúdic i, alhora, educatiu.

- [Els espais familiars com a eina socioeducativa.](#)

En aquest document de Fundesplai, hi trobareu eines i orientacions sobre la importància dels espais familiars per potenciar la socialització i reforçar el vincle afectiu amb les figures de referència.

- [Créixer en família](#)

En aquest document del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, hi trobareu dinàmiques per treballar les habilitats marentals i parentals i facilitar el vincle afectiu saludable en diverses etapes evolutives dels 0 als 18 anys.

- **Aprendre a tenir cura de si mateix o mateixa** per preservar el benestar personal i millorar la percepció i la valoració positiva de la persona.

- [Treballem el món interior per créixer com a persones](#)

En aquesta proposta de l'Escola Jesuïtes Bellvitge – C.E. Joan XIII de l'Hospitalet de Llobregat, hi trobareu una proposta perquè l'alumnat de l'etapa d'educació infantil i primària aprengui a tenir cura de si mateix en un únic projecte compartit.

- **Treballar l'autoestima** des de l'acció tutorial per enfortir el valor que la persona atribueix a si mateixa i a les seves capacitats. Davant possibles situacions d'abús de poder, és fonamental que cada alumna o alumne pugui preservar la seva integritat i valor individual i tingui mecanismes per apoderar-se i reforçar-se com a persona, per no caure en la culpabilització.

- [L'escola del demà: una experiència coeducativa a l'escola bressol](#), [Guia didàctica:](#)

En aquest recurs de l'Escola Bressol Municipal EBM La Fontana, hi trobareu un vídeo i una guia didàctica per treballar amb nenes i nens de 2 anys, on es generen espais amb les nenes per millorar-ne l'autopercepció i amb els nens, per treballar-ne les relacions afectives.

- [Qui sóc jo, sigues tu](#)

En aquesta activitat elaborada per l'organisme de Salut Pública de la Diputació de Girona, hi trobareu un qüestionari per conèixer el nivell d'autoestima de l'alumnat i detectar els o les alumnes amb l'autoestima baixa, recomanacions per prendre consciència de les coses que cal canviar per millorar-la i eines per enfortir-ne l'autoconcepte.

- [L'autoestima](#)

En aquest document d'Anna Carpena, extret de la llicència d'estudis concedida pel Departament d'Educació i titulada "Habilitats socials i educació en valors des de l'acció tutorial", hi trobareu una proposta per detectar senyals de manca d'autoestima i activitats per millorar-la.

- [Fem Tec](#)

En aquest espai web de la Diputació de Barcelona, hi trobareu recursos i materials per treballar l'autoconeixement i l'autoestima adreçats a diferents professionals que acompanyen les persones joves en la construcció dels seus projectes vitals.

Algunes orientacions i recursos per millorar l'acompanyament emocional durant l'adolescència i joventut són:

- [Educació emocional: Guia d'intervenció. Programa d'acompanyament educatiu](#)

En aquesta guia de l'equip educatiu del Programa d'Acompanyament Educatiu (PAE) de la Fundació Catalunya La Pedrera, hi trobareu instruments i eines d'intervenció en el desenvolupament de l'educació emocional d'infants i d'adolescents.

- [Cerebro empático, el poder de los gestos](#)

En aquest vídeo divulgatiu de la Universitat de Navarra, hi trobareu una descripció de la capacitat humana d'entendre els altres i sentir les seves mateixes emocions mitjançant l'expressió del rostre i els gestos corporals.

- [L'adolescència: Un esclat de vida i d'emocions](#)

En aquest dossier elaborat per Eva Bach, hi trobareu una mirada en positiu sobre l'estat emocional general de l'adolescència actual amb orientacions pedagògiques per intervenir-hi.

- [Cómo hablar para que los adolescentes le escuchen y cómo escuchar para que los adolescentes le hablen](#)

En aquest llibre d'Adele Faber i Elaine Mazlish, hi trobareu propostes i consells d'aplicació senzilla per tal d'establir els fonaments d'una relació sana, amb un diàleg obert, sincer i de mutu respecte entre pares i mares i fills i filles adolescents.

- [Programa d'acompanyament emocional en el canvi de l'etapa de primària a secundària.](#)

En aquest document de Judith Sacristán de Andrés, hi trobareu un programa per a l'acompanyament emocional en l'impàs entre l'etapa d'educació primària i la secundària, enfocat al treball de la consciència, la regulació i l'autonomia emocional, a més de la comunicació assertiva i la prosocialitat.

La dificultat en el desenvolupament de les capacitats lliures d'estereotips

Socialment les expectatives en funció del sexe i els corresponents estereotips, tant en l'entorn familiar com educatiu, poden condicionar el desenvolupament desigual de les competències i capacitats en les persones i són exemples del biaix de gènere que trobem en la pràctica dels esports, en l'ocupació de l'espai, en l'elecció de diferents tipus d'estudis tecnològics o humanístics, la invisibilització de les dones, la manca de models lliures d'estereotips, etc.

Per assolir un més alt grau d'equitat entre els sexes cal un desenvolupament harmònic de les capacitats humanes per al conjunt de l'alumnat, especialment de les

alumnes que, tradicionalment i per mandats de gènere, han quedat relegades a un segon terme.

Els factors de protecció més rellevants respecte al desenvolupament igualitari de capacitats relacionades amb l'adquisició de competències són:

- **Potenciar l'entrenament en habilitats socioemocionals** per aprendre a reconèixer, gestionar, regular i expressar les pròpies emocions i sentiments i els de les altres persones.
 - [Kxa de convivència. Educació infantil i primària](#)
En aquest espai de la XTEC del Departament d'Educació, hi trobareu un conjunt d'activitats per treballar diferents aspectes que intervenen en la convivència com la competència social, la comunicació, les emocions, l'acollida, la inclusió i la cultura de la pau i mediació. Cal destacar activitats com Dòmino de les emocions, El rellotge de les emocions, Emocions entre tothom... a la carpeta del cicle superior.
 - [Activitats de gestió de les emocions](#)
En aquest apartat de la XTEC del Departament d'Educació, hi trobareu el document Desenvolupament personal del Suport lingüístic i social en aules multilingües (ps. 26-28) amb propostes i recursos de gestió de les emocions a l'aula (escolta activa, etc.).
 - [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)
En aquesta pàgina de la XTEC del Departament d'Educació, hi trobareu la proposta didàctica del Programa #aquiproubullying. El mòdul [Competències socioemocionals](#) per a Educació Primària- Protocol assetjament i ciberassetjament - maig 2018 – v2 5/8 treballa la gestió de les emocions i l'empatia en les activitats 1, 2 i 3.
 - [Projecte de convivència.](#)

En aquesta pàgina de la XTEC del Departament d'Educació, hi trobareu els recursos sobre Educació socioemocional disponibles a l'aplicació informàtica que es posa a l'abast dels centres.

- **Fomentar l'entrenament en habilitats verbals, comunicatives i socials** per assegurar que el treball de gestió de conflictes compta amb els requisits previs necessaris (escolta activa, comunicació no-verbal adequada, assertivitat, etc.)
 - [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)

En aquest programa d'innovació del Departament d'Educació, hi trobareu la proposta didàctica del Programa #aquiproubullying. El mòdul Competències socioemocionals per a Educació Primària treballa l'assertivitat en les activitats 2 i 3 i el mòdul Competències socioemocionals per a Educació Secundària, en l'activitat 1.
 - [La información no es conocimiento](#)

En aquesta pàgina web We Want, elaborada per Insafe i coordinada per European Schoolnet, hi trobareu una unitat didàctica amb activitats per desenvolupar i consolidar l'aprenentatge de l'assertivitat davant el ciberassetjament com a mesura d'autoafirmació.
- **Treballar la gestió positiva dels conflictes** amb l'objectiu d'aconseguir una resolució justa i amb la finalitat d'aprendre de les dificultats i restaurar la convivència.
 - [Gestió positiva dels conflictes](#)

En aquesta unitat didàctica del Programa d'innovació #aquiproubullying del Departament d'Educació, hi trobareu el conflicte concebut com una oportunitat per tal de conèixer i fomentar les relacions positives entre els membres del grup i prendre consciència que, si bé la convivència pot ser font de conflictes, és, alhora, la via per transformar-los. També hi ha un mòdul per a alumnat de secundària.

- **Aprofundir en habilitats de categorització i explicació causal** amb l'objectiu d'assolir les competències prèvies per avançar en el desenvolupament ètic i moral.
 - [Programa de competència social](#)

En aquest programa del Departament d'Educació, hi trobareu activitats diferenciades segons l'etapa educativa per treballar amb l'alumnat les habilitats cognitives.
 - [Decideix II](#)

En aquest dossier del Departament d'Educació, hi trobareu activitats per desenvolupar les habilitats cognitives de l'alumnat (ps. 107-119) d'educació primària - cicle superior (10-11 anys).
- **Fomentar les competències científiques, tecnològiques i esportives** de tot l'alumnat, especialment de les alumnes.
 - [Programa d'innovació pedagògica STEAMcat](#)

En aquest Programa d'innovació pedagògica STEAMcat del Departament d'Educació, hi trobareu propostes sobre com generar i potenciar l'interès de l'alumnat d'educació infantil, primària i ESO per les ciències, la tecnologia i les matemàtiques i augmentar les vocacions científiques i tecnològiques i per les matemàtiques, en especial entre les dones.
 - [Coeducació i educació física](#)

En aquests materials d'Olga Checa Herranz, que és una llicència d'estudis del Departament d'Educació, hi trobareu recursos per sensibilitzar i formar el professorat en coeducació i educació física. També hi ha una guia del professorat amb activitats i materials.
 - [#EllasSonDeAquí](#)

En aquesta plataforma de suport a l'esport femení, patrocinada pel Grup Nufri, hi trobareu una proposta de finançament de projectes d'esportistes arreu de l'Estat espanyol, que té per finalitat sensibilitzar i difondre l'esport professional entre les joves i dones.
 - [Química a la cuina](#)

En aquesta pàgina web de la Universitat Autònoma de Barcelona, hi trobareu una sèrie de recursos pedagògics, proposats per Núria Solsona, per treballar la coeducació.

Tots els àmbits treballats contribuiran a facilitar el procés de desenvolupament de les capacitats i competències necessàries per a una vida lliure, digna i amb igualtat d'oportunitats no condicionades pel gènere.

La dificultat en la construcció de la pròpia identitat lliure d'estereotips

El model de comportament, normes, funcions, expectatives i espais socials que, en una societat determinada, s'assigna a les persones de manera diferenciada segons siguin homes o dones és el que s'anomena **rol de gènere**.

La socialització de gènere sovint marca la diferència, respecte a com ser, com sentir i com actuar, d'homes i dones des del naixement, establint allò que associem a la masculinitat i a la feminitat. D'aquesta manera, es determinen unes funcions que són atribuïdes i han de ser assumides de manera diferent per homes i dones.

El resultat és que nenes i nens sovint tenen **atribucions estereotipades** respecte a les qualitats, capacitats i identitats que les caracteritzen i **expectatives i projectes de futur diferenciats**, factors que es van interioritzant i van construint les seves **identitats**.

És important facilitar eines al nostre alumnat que el capacitin per construir lliurement la seva identitat, fugint d'estereotips o rols de gènere, que els condicionen i en limiten el desenvolupament identitari.

Es proposen alguns recursos per treballar, durant la infància, l'adolescència i la joventut, la identitat personal lliure no subjecta a valors convencionals:

- [Campanya Trenquem estereotips](#)

En aquest web de l'Institut Català de les Dones, hi trobareu una campanya de sensibilització per impulsar la superació dels estereotips de gènere que es transmeten als infants a través de les joguines.

- [La igualtat de gènere a les aules](#)

- En aquest exemplar de la revista "Traç" (ps. 16-21) , hi trobareu diferents recursos sobre [Igualtat entre persones](#). També podeu consultar les principals lleis sobre igualtat de gènere i l'erradicació de la violència masclista i, a l'apartat Documentació, un complet recull de recursos.

- [Els estereotips de gènere a la publicitat](#)

En aquesta seqüència didàctica de M. Jesús Alamillo i García, participant del Curs d'aprofundiment en Coeducació, hi trobareu una proposta d'anàlisi dels estereotips de gènere als mitjans de comunicació de masses.

- [Dibuixant el gènere](#)

En aquest projecte de la Universitat de Vic, hi trobareu material divulgatiu i una guia didàctica basada en el llibre *Dibuixant el gènere*, elaborat per Gerard Coll-Planas i Maria Vidal i que té com a objectiu acostar les aportacions dels estudis de gènere a un públic ampli.

- [Reflexionem sobre els estereotips de gèneres a Cicle superior](#)

En aquest document de Mònica Bargalló Marsal, hi trobareu una guia didàctica per treballar els estereotips de gènere a partir del visionat d'un film.

- [Ni Àlícia, ni Lolita](#)

En aquest document de Mercè Otero Vidal, que es troba al repositori del Centre de Documentació Ca La Dona, hi trobareu una anàlisi de dos models de feminitat tradicionals a través d'una narració curta.

- [Noves masculinitats. Trenquem els estereotips de gènere](#)

En aquest model transferible del Departament d'Educació, hi trobareu una proposta que té l'objectiu de trencar estereotips de gènere mitjançant exemples d'accions, amb activitats didàctiques i recursos, que es poden dur a terme amb

l'alumnat abans, durant i després de la realització del servei, en el marc d'un projecte de Servei comunitari.

La manca d'aprenentatge ètic i de pensament crític

Durant el procés de socialització s'aprenen i interioritzen **normes i valors** que seran cabdals per al desenvolupament de la personalitat i la identitat.

Des de la primera infància, la interacció diària de pares i mares amb els seus fills i filles facilita la transmissió de valors. A mesura que nenes i nens creixen, el paper de l'escola i dels iguals adquireix més rellevància, especialment el grup d'iguals informal amb el qual l'infant comparteix jocs i intimitat.

Cal que les nenes i nens coneguin i interioritzin les convencions socials necessàries per a la convivència. D'una banda, ens hem d'assegurar que els infants coneixen l'ordenació legal que recull **els drets humans i el respecte a la diversitat personal i cultural**, però també cal que aquests principis s'apliquin als àmbits i contextos on ells i elles interactuen quotidianament i esdevinguin, realment, una forma de viure i conviure.

Un factor de risc de futures relacions abusives és el desconeixement de què és i com funciona el sistema de socialització de gènere diferenciada. Cal treballar els **elements cognitius** relacionats amb els **mandats de gènere**, els quals imposen **rols i estereotips sexistes** construïts a partir de **prejudicis** que dificulten l'accés al coneixement dels infants i joves amb si mateixos/es, i el **qüestionament de les pròpies actituds i comportaments** com a primer pas per canviar-los.

Alguns dels temes i factors específics que protegeixen i eviten la reproducció, interiorització i manteniment de rols, trets i idees sexistes són:

- **Conèixer les diferències de gènere**

Cal apropar l'alumnat a la comprensió del que és el gènere i la diferenciació respecte al sexe, així com ampliar les categories home i dona i aproximar-se al concepte de gènere cercant alternatives a la dicotomia. S'han d'abordar els efectes negatius que la socialització de gènere té en nois i noies.

Per treballar aquests continguts es proposa:

- [Programa NAHIKO](#)

En aquest material de l'institut Basc de la Dona, hi trobareu un programa coeducatiu per a la convivència en igualtat mitjançant l'educació en valors i prenent com a base els drets humans i els rols de gènere, que s'estructura entorn a una unitat didàctica per trimestre per a educació primària.

- [Noies i nois, tants a tants. Infantil i Primària](#)

En aquest dossier de l'exposició de la Maleta pedagògica per a educació Infantil i primària de R. Mut i A. Ramoneda per a la Biblioteca de Rosa Sensat, hi trobareu propostes d'obres artístiques i literàries que permeten una mirada i una reflexió en favor de la igualtat d'oportunitats, la superació dels estereotips de gènere, culturals i socials, i la defensa de la dignitat personal tot aportant recursos als docents per treballar la coeducació amb els infants.

- [Noies i nois, tants i tants. Secundària.](#)

En aquest recurs elaborat per la Biblioteca de Rosa Sensat, hi trobareu una Maleta pedagògica per a educació secundària que facilita eines per a la reflexió en favor de la igualtat d'oportunitats, la superació dels estereotips de gènere, culturals i socials, i la defensa de la dignitat personal, tot aportant recursos als docents per treballar la coeducació amb els i les adolescents i joves

- [Explica'm un conte](#)

En aquesta guia elaborada per l'Ajuntament de Barcelona, hi trobareu orientacions de com treballar la coeducació a l'etapa bressol, tenint com a recursos materials no-sexistes.

Aprofundir en la història i la vida de les dones

Cal tenir en compte la idea que té l'alumnat sobre l'organització social de tasques i descobrir el que pensa sobre la composició de les famílies i dels seus rols assignats.

- [Per ser nena](#)

En aquesta exposició organitzada per l'Institut Català de les Dones, hi trobareu una reflexió sobre com es concep la feminitat i la vida de les dones, les seves dependències i limitacions, tot analitzant-se aspectes com l'educació, el treball o la sexualitat i la violència masclista en les nenes.

- [Moments històrics de les dones a Catalunya](#)

En aquest recull documental del Centre de Recerca Duoda de la Universitat de Barcelona i l'ICD, hi trobareu informació sobre la genealogia sociocultural i quotidiana de les dones, alhora que es presenta una col·lecció de moments de la història de Catalunya en què les dones van ser-ne protagonistes.

- [Elles! 65 dones oblidades de la història](#)

En aquest document publicat per l'ICD i elaborat per Agnès Rotger, hi trobareu la descripció de 65 biografies de dones catalanes molt diverses que han fet aportacions significatives i poc conegudes.

Conèixer els àmbits de discriminació per raó de gènere

L'alumnat ha de conèixer els diferents àmbits de discriminació que pateixen les dones, així com la seva invisibilitat a través de l'ús sexista del llenguatge, les discriminacions laborals, la bretxa salarial, entre moltes altres.

- [Manual de llengua per visibilitzar la presència femenina](#)

En aquest llibre d'Eulàlia Lledó, hi trobareu propostes i recomanacions per promoure un ús del llenguatge no-discriminadori.

- [Diferencia sexual en el análisis de los videojuegos](#)

En aquest treball publicat per Instituto de la Mujer, hi trobareu una anàlisi dels videojocs més populars i per a totes les edats, tot proposant els que són més afavoridors de l'aprenentatge ètic.

- [Compartim el Temps](#)

En aquest espai web del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya, hi trobareu una campanya dirigida a implicar tota la

societat catalana en l'assoliment d'un repartiment més equitatiu de les feines domèstiques i de cura entre totes les persones membres de la família.

- [Buda explotó de vergüenza](#)

En aquest document elaborat per Aurora Maquinay, hi trobareu una guia didàctica per al professorat i material per a l'alumnat de cicle superior de primària i secundària obligatòria entorn a aquest film de Hana Markhmalbaf sobre la desigualtat i abús que pateixen moltes nenes i noies arreu del món.

Una visió estereotipada de les relacions afectives i sexuals

L'alumnat adolescent es troba en el cicle vital en què es produeixen les primeres relacions que impliquen cert grau d'intimitat, ja sigui d'amistat o de parella.

Aquestes primeres relacions afectives i sexuals són sovint repeticions de patrons que s'aprenen a la societat, a la família, entre els iguals. Aquests patrons és molt probable que reproduïxin desigualtats de gènere que són subtils i difícils d'identificar. Per això és tan important l'escola coeducativa en què, des de la infantesa, s'ofereixin uns models, a nens i a nenes, no-estereotipats i al més lliures i justos possible i també es treballi el coneixement del propi cos i la capacitat d'establir relacions en un pla d'igualtat.

A l'imaginari d'Occident el model de relació de parella es basa sovint en el mite de **l'amor romàntic**. Aquest concepte es caracteritza per **la idealització de l'amor** entorn a una sèrie de d'idees i mites falsos que poden portar a una relació de domini, dependència i submissió. A la infància i l'adolescència els mitjans de comunicació i les xarxes socials tenen un paper molt important en la transmissió i interiorització del mite de l'amor romàntic, concretament, a través de sèries, pel·lícules, llibres, música...

D'una banda, els **mites de l'amor romàntic** afavoreixen la dependència emocional i poden portar a mantenir una relació abusiva, com el mite de l'omnipotència, segons

el qual l'amor ho pot tot; el mite de la gelosia, basat en la creença que aquesta és un signe d'amor, o el mite de la mitja taronja, fonamentat en la consideració que les persones estem predestinades a trobar l'únic amor possible, etc. Aquests mites contribueixen a emmascarar mostres de domini, control i abús com a falsos senyals d'amor.

D'altra banda, els mites de l'amor romàntic no tenen el mateix impacte en els nois que en les noies. Als nois i noies, se'ls atribueixen funcions socials diferents, apreses de manera inconscient a través dels agents socialitzadors (família, escola, mitjans de comunicació, etc.). Aquesta **socialització diferenciada de gèneres** és exclusivament heteronormativa (és a dir, d'home o de dona i sempre amb orientació heterosexual), obviat altres possibilitats, i es troba fortament incorporada als nostres sistemes de creences personals, condicionant la manera de comportar-nos en les relacions personals.

Pel que fa a les relacions afectives i sexuals, cal afegir que, en general, les nenes i joves orienten la construcció de la seva identitat a les relacions de cura, entrega i complació respecte a altres persones, mentre que els nens i nois ho fan a l'acció i la independència. Així, per exemple, les dones han de ser comprensives, saber perdonar sempre o suportar-ho tot per amor, mentre que els homes han de demostrar seguretat, poder, control o autoritat.

D'altra banda, l'aprenentatge de la sexualitat sovint arriba als i a les joves a través de la pornografia, la qual transmet uns rols de domini i submissió que cosifiquen la dona i posen en el centre de la relació el plaer masculí.

Cal que l'adolescència i la joventut actuals s'alliberin dels rígids patrons estereotipats, es replantegin els papers socials atribuïts, revisin les expectatives d'ambdós sexes per poder expressar les seves tendències personals lliurement i transformar les seves relacions íntimes.

Alguns recursos per treballar :

El respecte a l'expressió i diversitat d'identitat i orientació sexual

- [Guia per treballar la diversitat afectiva, sexual i de gènere a les escoles](#)

En aquest material elaborat pel sindicat Steila, hi trobareu una guia per treballar amb infants i adolescents la diversitat sexual i de gènere.

- [Educació afectiva i sexual](#)

En aquest web creat per Ca la Dona, la Xarxa de Dones per la Salut i el Grup de Dones Educació, hi trobareu **materials, guies, pràctiques, webs i recursos diversos** per a l'educació afectiva i sexual d'infants i adolescents, **seqüenciats per a cada etapa formativa.**

Els mites de l'amor romàntic

- [La Lore](#)

En aquest espai web per a joves, hi trobareu materials i recursos sobre sexualitat, relacions, gènere i prevenció de la violència masclista.

- [Dinàmiques per treballar l'amor romàntic i la violència](#)

En aquest recurs realitzat per Coral Caro, hi trobareu un seguit d'activitats per treballar en grup, dins les relacions afectives en general i les de parella en concret, causes i conseqüències de les creences sobre l'amor romàntic des de diferents perspectives.

- [Noves masculinitats. Trenquem els estereotips de gènere](#)

En aquesta proposta de model transferible de Servei comunitari del Departament d'Educació, hi trobareu una proposta d'aprenentatge de valors i actituds alternatius als rols i funcions de gènere, per treballar amb els nois de tercer o quart d'ESO.

- [Guia de recomanacions per a la detecció de violència masclista en homes](#)

En aquest document elaborat per l'Ajuntament de Barcelona i el Circuit Barcelona contra la violència envers les dones, hi trobareu formació complementària sobre la violència en el si de les relacions de parella.

- [Guía de los Buenos Amores](#)

En aquesta guia publicada pel Consejo de la Juventud de Navarra 2010 i elaborada per Joaquín Montaner, hi trobareu recursos adreçats a joves, per fomentar el bon tracte i prevenir la violència de gènere en les relacions sexuals i afectives entre joves.

- **L'educació sexual i afectiva**

- [Karícies](#)

En aquest web de la professora Rosa Sanchís de l'IES Isabel de Villena de València, hi trobareu recursos d'educació afectiva i sexual per a infants, adolescents i joves.

- [Treu-li suc a la sexualitat: Una visió positiva i saludable de la sexualitat - Guia d'activitats per treballar a l'aula](#)

En aquest recurs de la Xarxa de municipis de la Diputació de Barcelona, hi trobareu una guia didàctica amb un seguit d'activitats per treballar la sexualitat humana a l'aula.

- [El sexe ignorat. Reportatge TV3 30 minuts](#)

En aquest reportatge realitzat per Mariona Bassa i Txús Navarro, emès en el programa 30 minuts de TV3, hi trobareu arguments per reflexionar sobre el desconeixement anatòmic com la suma d'un imaginari ple d'estereotips relacionats amb la sexualitat femenina.

- [Afectivitat i sexualitat. Sexe Jove](#)

En aquest web de la Generalitat de Catalunya, hi trobareu recursos sobre afectivitat i sexualitat adreçats directament a joves i adolescents.

- [Recull de recursos de dinamització per a la prevenció de la sida i altres infeccions de transmissió sexual adreçat a joves](#)

En aquest material publicat per la Generalitat de Catalunya, hi trobareu una recopilació de recursos per treballar la prevenció de la sida i altres ITS entre els joves i les joves.

- [Orientacions per a l'educació afectiva i sexual a segon cycle d'ESO](#)

En aquest document publicat pel Departament de Salut i Departament d'Educació, hi trobareu l'exposició de conceptes bàsics sobre el sexe i la sexualitat, així com la seva relació amb la prevenció de la malaltia i la promoció de la salut. També inclou algunes idees genèriques sobre l'educació afectiva i sexual, tot presentant diverses propostes i suggeriments per a la intervenció en l'educació secundària, amb un guió per a un treball de tutoria a segon cycle d'ESO.

- [Oh my goig](#)

En aquest programa de Betevé conduït per Noe Elvira del Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat (CJAS- APFCiB), hi trobareu un espai educatiu pensat per informar, sensibilitzar i responsabilitzar els i les adolescents i joves sobre la sexualitat.

- [Ni ogros ni princesas](#)

En aquest document del Instituto Asturiano de la Mujer, hi trobareu un programa per a l'educació afectiva i sexual a l'ESO.

- [Psico woman](#)

En aquest espai web d'Isa Duque, psicòloga, sexòloga i terapeuta sistèmica, 'Una experiencia de Psicología "Psico-Woman"', hi trobareu informació i vídeos adreçats a adolescents i joves, en el seu llenguatge, sobre les desigualtats de gènere, la sexualitat, la psicologia i la cosificació de les dones, entre altres temes.

Normalització del fenomen de les violències masclistes

Estem en una societat que sovint normalitza l'ús i abús de la violència com a mètode de resolució de conflictes. Per tant, homes i dones són susceptibles de patir violències comunes; però les violències masclistes són contra les dones i qualsevol

persona que no segueix el mandat de gènere normatiu i tenen la finalitat de mantenir la discriminació, la desigualtat, les relacions jeràrquiques i el poder dels homes sobre les dones.

Les violències masclistes es fonamenten en relacions interpersonals desiguals, en què cada membre de la parella realitza una funció diferent, determinada per uns rols sexuals estereotipats i en una societat que, entre altres discriminacions, normalitza l'ús de la força per enfrontar-se als conflictes, jerarquitzava la divisió sexual del treball, accepta el repartiment desigual de responsabilitats de cura o la discriminació de les dones en l'ús dels temps i espais. D'aquestes desigualtats i discriminacions participen tots els agents socialitzadors que, alhora, influeixen en el sistema social patriarcal, perpetuant-lo, i en la ideologia masclista.

Els estereotips de gènere no només marquen diferències sinó que també determinen les desigualtats de les relacions entre els sexes. Aquests rols de gènere afavoreixen relacions de control i dependència. Algunes de les manifestacions de violències masclistes poden aparèixer aviat i de manera subtil en les relacions entre adolescents i joves.

Hi ha una gran dificultat per identificar les desigualtats de gènere en les relacions, fet que facilita la normalització i la invisibilització de la violència que pateixen les dones.

Per prevenir les conductes masclistes en el si de les relacions entre iguals és important que l'alumnat conegui què són les violències masclistes i, sobretot, com i per què es produeixen, quins són els àmbits de violència masclista, quines són les seves diverses manifestacions, què i com són els primers indicis de violència, què és i en què consisteix el cicle de la violència, quines conseqüències té per a les persones haver-lo patit, com detectar i aturar les relacions abusives, on informar-se'n i sol·licitar assessorament i ajuda, etc.

D'altra banda, caldria treballar el vessant actitudinal i emocional per tal d'evitar que l'alumnat desenvolupi un discurs après i superficial que, en realitat, no produeix cap canvi en les seves relacions.

Alguns recursos per treballar aquest fenomen són:

- [GEAR, acció de sensibilització per a la igualtat de gènere i prevenció de la violència masclista](#)

En aquest projecte del Programa *Daphne III* de la Unió Europea, hi trobareu una acció de sensibilització i prevenció de la violència masclista adreçada a l'adolescència.

- [El maltrato sutil](#)

En aquest vídeo de Diego Jiménez, hi trobareu un recull descriptiu d'algunes de les violències quotidianes que, de manera subtil, van influint en la manera de construir les identitats de les nenes.

- [Els micromasclismes](#)

En aquest vídeo didàctic del CIFO, hi trobareu un resum de la guia per a la detecció de les violències quotidianes en les fases de visibilització, detecció i mesures d'actuació.

- [Drets de les noies adolescents davant la violència masclista en les relacions de parella i situacions anàlogues](#)

En aquest document de Dones Juristes, hi trobareu les recomanacions i conclusions de l'informe jurídic en relació amb els drets de les noies adolescents davant la violència masclista en les relacions de parella.

- [Intervenció amb adolescents que viuen, o que tenen, relacions afectives i sexuals abusives o altres manifestacions de violència masclista](#)

En aquesta publicació del Consorci de Serveis Socials de Barcelona, hi trobareu eines per identificar situacions de violència masclista i definir el paper dels serveis que detecten aquestes situacions.

- [Jo com tu](#)

En aquest document elaborat per la Generalitat Valenciana, hi trobareu una Guia didàctica per dinamitzar tallers de prevenció de violència en parelles joves.

- [Guia bibliogràfica. Violències masclistes 2018](#)

En aquesta guia bibliogràfica elaborada pel Centre de Documentació Joaquina Alemany i Roca de l'Institut Català de les Dones de la Generalitat de Catalunya, hi trobareu una selecció d'assaigs, relats personals, materials audiovisuals i recursos electrònics sobre el fenomen històric, social, cultural i polític de la violència respecte a les dones.

- [Guía para la prevención de la violencia en el ámbito educativo](#)

En aquest material del Instituto Asturiano de la Mujer, hi trobareu una compilació de conceptes bàsics i tipologia i conductes adolescents de violència masclista.

- [Intervenció amb adolescents que viuen, o que exerceixen, relacions afectives i sexuals abusives o altres manifestacions de violència masclista](#)

En aquest document de la Generalitat de Catalunya i el Consorci de Serveis Socials de Barcelona, hi trobareu una descripció del treball d'intervenció sobre les situacions de violència masclista que afecten els i les adolescents.

- [Guia didàctica per a professorat d'ESO i Batxillerat. Còmic de prevenció de les violències masclistes](#)

En aquesta guia elaborada pel Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya, que presenta el Programa de Seguretat contra la Violència Masclista, hi trobareu recursos per a la prevenció de violències masclistes específiques i per fer-ne visibles les causes i les conseqüències, tot proporcionant eines d'anàlisi i comprensió, facilitant-ne la reflexió, sensibilitzant i facilitant mecanismes d'autoprotecció i eines de seguretat.

- [Violencia de Género y Menores. Manual para su detección y prevención](#)

En aquesta publicació del Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad, hi trobareu un estudi sobre la conducta actual de l'adolescència i la joventut davant la violència i el masclisme actuals.

- [Protocol de Joventut per a l'abordatge de la violència masclista](#)

En aquest material del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya, hi trobareu una guia pràctica per a professionals per orientar l'actuació en violència masclista amb persones joves.

Factors de risc vinculats al context escolar i accions de prevenció (07)

- Tendència a normalitzar actituds i conductes sexistes
- Manca de formació en coeducació dels i de les professionals del centre
- Absència de perspectiva de gènere en el centre educatiu.

Un dels reptes de les societats del segle XXI és avançar col·lectivament en el respecte a les persones i les llibertats fonamentals.

L'ordenament jurídic en matèria d'educació reconeix plenament el dret de l'alumnat al respecte a la seva identitat, integritat física, intimitat i dignitat personals, i a un ambient de convivència que fomenti el respecte i la solidaritat entre iguals. Tal com indica l'article 30.2 de la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, "tots els membres de la comunitat escolar tenen dret a conviure en un bon clima escolar i el deure de facilitar-lo amb llur actitud i conducta en tot moment i en tots els àmbits de l'activitat del centre."

La Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret a les dones a erradicar la violència masclista, estableix la coeducació com a element fonamental en la prevenció de la violència masclista. L'objectiu fonamental de l'educació és proporcionar una formació integral que faci disminuir el sexisme i l'androcentrisme i que visibilitzi i estengui, a tota la població escolar, els sabers femenins que han estat marginats del currículum i de la vida escolar quotidiana.

El centre educatiu és, després de l'entorn familiar, el principal espai de socialització d'infants i adolescents i ha de garantir el desenvolupament de les competències necessàries per viure i conviure des del respecte i el reconeixement de la igualtat de

gènere. Per tant, ha de ser un espai basat en l'equitat que faciliti la relació positiva entre iguals per tal d'evitar conductes discriminatòries i sexistes.

Tanmateix, l'escola constitueix un mirall de la societat on, malauradament, els estereotips i els rols de gènere sovint es reproduïxen amb massa freqüència en diversos àmbits relacionals (familiars, laborals, institucionals, etc.) i, per tant, des del context escolar cal posar atenció a no naturalitzar les conductes sexistes i a treballar en la seva prevenció.

Per prevenir relacions abusives i promoure relacions lliures de violència cal que el centre educatiu disposi d'eines i estratègies per incidir en les causes que les produeixen.

A continuació, s'ofereixen orientacions per a la prevenció d'aquestes conductes a partir dels factors assenyalats.

Tendència a normalitzar actituds i conductes sexistes

En els darrers anys ha anat augmentant a la nostra societat la presa de consciència de les conductes sexistes i els seus efectes perjudicials en el desenvolupament de l'alumnat i en el clima escolar però encara hi ha força tendència a normalitzar les actituds sexistes.

La manca de coneixement de les eines per abordar aquestes actituds i l'herència cultural fan complicat trencar els estereotips i adonar-nos que hi ha conductes masclistes que no podem acceptar ni normalitzar. Això provoca que moltes vegades infants i adolescents no siguin ni tan sols conscients que són víctimes d'aquestes conductes o que les estan exercint.

Cal promoure la sensibilització de tota la comunitat educativa, tot detectant-ne els factors de protecció, per tal d'assolir la plena consciència en la necessitat de trencar estereotips i visibilitzar aquestes actituds sexistes com un fet discriminatori respecte a les dones.

És important que l'alumnat i el professorat prengui consciència de la gravetat de la violència masclista i dels seus efectes. Dotar l'alumnat i la resta de la comunitat escolar de la informació i formació necessàries permetrà conèixer aquest fenomen, identificar les conductes sexistes i, en conseqüència, esdevenir part activa en la seva prevenció.

Per evitar les actituds i conductes sexistes el centre educatiu pot posar en pràctica accions com:

Treballar amb l'alumnat les conductes masclistes en les relacions

- [Programa: Estimar no fa mal](#)

En aquest programa de l'Institut Català de les Dones, hi trobareu material per a la prevenció de les situacions d'abús en les relacions de parella i afectives, tot fomentant actituds i comportaments igualitaris.

- [Guia: Jóvenes, género y violencias: Hagamos nuestra la prevención,](#)

En aquesta guia publicada per la Universitat Rovira i Virgili i elaborada per Bárbara Biglia i Edurne Jiménez, hi trobareu eines i recursos per treballar la prevenció, adreçades a professionals en violències de gènere que treballen directament amb joves.

Treballar amb l'alumnat els prejudicis i estereotips

- [Estereotips, prejudicis i discriminacions](#)

En aquesta proposta didàctica d'Amnistia Internacional, hi trobareu eines per treballar estereotips sexistes, prejudicis i discriminacions.

Programar activitats que fomentin la reflexió, el diàleg i el pensament crític

- [Desaprenent. Una mirada feminista a l'etapa de secundària](#)

En aquesta guia elaborada per Candela SCCL i Coeducació SCCL, editada per l'Ajuntament de Barcelona - Districte de l'Eixample, s'hi ofereixen eines i recursos per treballar amb l'alumnat de secundària aspectes relatius a la igualtat de gènere.

- [Eina interactiva: TABÚ. Tu tries què t'hi jugues](#)

En aquest recurs pedagògic elaborat per l'Institut Català de les Dones, hi trobareu un joc per parlar de tabús i construir nous imaginaris socials de referència, que permetin a noies i nois sentir-se més lliures en la seva manera de ser i en la seva manera d'estimar i relacionar-se. La seva finalitat és abordar la prevenció de les violències sexuals als centres educatius i espais de joves.

- [El semàfor de la violència de gènere](#)

En aquest recurs elaborat per la Universitat de València, hi trobareu un test per frenar, detectar i prevenir la violència de gènere.

Manca de formació en coeducació dels i de les professionals del centre

La coeducació és l'acció educativa fonamentada en el reconeixement de les potencialitats i individualitats de les nenes i els nens, de les noies i els nois, independentment del seu sexe, la seva identitat o expressió de gènere o l'orientació sexual, potenciant així la igualtat real d'oportunitats. La coeducació cerca l'eliminació de tota mena de discriminació per raó de gènere o d'orientació sexual i el respecte per la diversitat de l'alumnat.

Cal una formació especialitzada en coeducació i violència masclista adreçada al professorat que n'impliqui una revisió personal.

Com que la pràctica coeducativa és la base per a la construcció d'unes relacions afectives lliures de violència, aquesta ha de ser un compromís de tota la comunitat educativa i una eina útil i necessària per solucionar i entendre moltes de les dificultats, conflictes i violències que es produeixen en els nostres centres educatius.

Per tal de potenciar una bona acció coeducativa que impliqui tota la comunitat escolar, es poden posar en pràctica accions com:

Formar el professorat per a la incorporació de la coeducació a les aules

- [Coeducació per a una educació no-sexista](#)

En aquest recurs del Departament d'Educació, hi trobareu materials formatius adreçats a professorat amb l'objectiu principal d'acompanyar-lo en el procés d'incorporar la coeducació en el dia a dia del centre com a eix transformador de l'acció educativa.

- [Aprofundiment en coeducació](#)

En aquest web del Departament d'Educació, hi trobareu materials formatius d'aprofundiment en coeducació dirigits al professorat, amb l'objectiu principal d'acompanyar-lo en el coneixement i la reflexió sobre la pràctica coeducativa i la prevenció de la violència masclista, així com en l'elaboració d'unitats didàctiques coeducatives.

- [Prevenció de la violència masclista en l'àmbit educatiu](#)

En aquest recurs del Departament d'Educació, hi trobareu materials formatius elaborats per Tamaia Viure Sense violència, adreçats al professorat i als i a les professionals d'atenció educativa i de suport a la docència. Els objectius d'aquests materials són donar a conèixer el marc conceptual i legal de la violència masclista, facilitar-ne la detecció i dotar d'eines per la prevenció, detecció i intervenció per al seu abordatge en l'àmbit educatiu.

- [Coeducació i Igualtat de gènere](#). En aquest espai de la XTEC, hi trobareu recursos per treballar la coeducació i la igualtat de gènere, tant des del punt de vista de recursos, com d'unitats didàctiques i propostes formatives.

- [Mòdul 6: Gènere i diversitat en l'àmbit educatiu](#)

En aquest mòdul formatiu del curs d'Educació Intercultural, del Departament d'Educació, hi trobareu eines per abordar específicament el gènere com a factor de desigualtat, identificant-ne els principals problemes, els recursos existents per fer-hi front i algunes orientacions per a l'abordatge específic des de l'àmbit educatiu.

Formar el personal PAS i de suport educatiu en coeducació i igualtat de gènere

- En el Pla de formació del PAS, s'ofereix anualment formació online presencial sobre pràctica coeducativa (20 hores).
- Donar eines per a l'elaboració de material didàctic amb perspectiva de gènere:
- [Orientacions sobre el tractament de la igualtat de gènere i la diversitat cultural en el material didàctic](#)

En aquest document elaborat pel Departament d'Educació, hi trobareu orientacions, adreçades a totes les persones creadores de materials didàctics i llibres de text, a fi que aquests afavoreixin l'equitat, la igualtat i el respecte a la diferència en un marc de valors compartits en els processos d'ensenyament i aprenentatge.

Absència de perspectiva de gènere en el centre educatiu

La incorporació de la perspectiva de gènere en el centre educatiu té com a objectiu superar el sexisme i l'androcentrisme i avançar cap a un enfocament equitatiu dels continguts, dels mètodes, del llenguatge, de les relacions, de l'organització i de tota la dinàmica generada en la pràctica educativa, aportant una mirada no-discriminatòria, inclusiva, coeducativa i equitativa.

Considerem tot el centre com a agent educatiu i, per tant, més enllà de les aules i del currículum escolar coeducatiu, hem de garantir l'aplicació de la perspectiva de gènere en la distribució i usos dels espais, en els llenguatges i la comunicació, en els documents de centre, en les relacions, en les distribucions de rols, etc.

Per altra banda, s'ha de posar especial atenció a tot el que des del centre educatiu es transmet, més enllà del currículum escolar, per part dels diferents agents educatius, com poden ser les idees, les construccions mentals, els valors, les creences i els llenguatges, entre altres factors, i que poden estar associades a estereotips i prejudicis sexistes.

Per tal de garantir la inclusió de la perspectiva de gènere en el centre educatiu, es poden tenir en compte les següents orientacions:

- Donar eines per a l'elaboració d'un projecte de centre coeducatiu:
 - [Guia de coeducació per als centres educatius: pautes de reflexió i recursos per a l'elaboració d'un projecte de centre](#)

En aquesta guia de l'Institut Català de les Dones i del Departament d'Educació, adreçada a la comunitat educativa, hi trobareu reflexions i recursos que puguin orientar la pràctica docent i la dinàmica de centre amb l'objectiu de contribuir a la implantació d'un model de centre coeducatiu.

- Treballar en els centres **la coeducació i la promoció de la igualtat de gènere** en un marc de diàleg i de convivència

- [Projecte de convivència](#)

En aquest document, hi trobareu continguts de l'aplicació informàtica que el Departament d'Educació posa a l'abast dels centres educatius per a l'elaboració del Projecte de convivència de centre. El **tema Coeducació** ofereix instruments

de diagnosi, orientacions i recursos per potenciar la coeducació tant a nivell d'aula, centre com entorn.

- [Coeducació i promoció de la igualtat de gènere](#)

En aquest document de Convivència i clima escolar, dels Documents d'organització de centre, del Departament d'Educació, hi trobareu exposats els trets fonamentals d'un centre coeducador i promotor de polítiques d'igualtat de gènere. Es tracta d'un document per a la reflexió i sensibilització.

- Facilitar bones pràctiques per a la seva intervenció coeducativa

- [Repensar la meua intervenció professional i l'aprenentatge i reconstruir els sabers](#)

En aquest espai de l'Ateneu del Departament d'Educació, hi trobareu quatre pràctiques adreçades al professorat amb l'objectiu de fer-lo reflexionar sobre la seva intervenció coeducativa a l'aula.

- Adequar els espais del centre per al seu ús coeducatiu.

- [Espais exteriors.](#)

En aquest apartat de la XTEC del Departament d'Educació, hi trobareu temes de reflexió, exemples i altres materials d'utilitat per a les escoles que volen anar més enllà en el disseny i en els criteris que inspiren el funcionament dels seus espais exteriors, com a espais de transformació des de la convivència i la coeducació.

- [Els patis de les escoles: espais d'oportunitats educatives](#)

En aquest informe de la Fundació Jaume Bofill, hi trobareu una reflexió sobre les pràctiques i conceptualitzacions de la comunitat educativa sobre els usos, espais i activitats i temps de pati escolar.

- Facilitar eines per treballar altres models de masculinitats i feminitats.

- [Projecte de servei comunitari. Noves masculinitats](#)

En aquest model transferible de Noves masculinitats, del Departament d'Educació, hi trobareu un recull de propostes d'activitats didàctiques i de recursos per treballar aquesta temàtica amb l'alumnat de 3r. o 4t. d'ESO en el marc del projecte de Servei Comunitari.

Factors de risc vinculats a l'àmbit familiar i accions de prevenció (08)

- Estereotips i rols de gènere que es transmeten en el si de les famílies, a través de la vida quotidiana.
- Mancança d'una visió crítica que permeti identificar les desigualtats de gènere.
- Dificultats d'acompanyament per a la construcció d'una identitat lliure d'estereotips sexistes.
- Existència de violència masclista a l'àmbit familiar.

Prevenció de factors de risc vinculats a l'àmbit familiar

La família és el primer model per als infants i, per tant, cal apel·lar a la seva rellevància en l'educació i transmissió de valors igualitaris, destacant també la responsabilitat familiar de defugir comportaments que transmetin desigualtats, estereotips i prejudicis relacionats amb el gènere.

Cal tenir present el desconeixement que sovint les famílies, i la societat en general, tenen sobre la gravetat dels discursos i estereotips de gènere. En aquest sentit, és imprescindible que les famílies disposin d'informació i formació per poder ajudar els seus fills i filles. És important que puguin mantenir una relació fluida amb el centre educatiu i és clau treballar l'entesa i el compromís recíprocs.

Cal que el centre educatiu disposi d'eines i estratègies per acompanyar les famílies que actuaran com a factors de protecció, tot proporcionant-los els instruments necessaris per ajudar-les a identificar les conductes sexistes, que sovint es reproduïxen sense ser-ne conscients.

D'altra banda, és important que els nens i les nenes vegin i sentin una coherència clara entre el discurs i el comportament en el si de les famílies. És, per això, que cal generar un canvi profund en les actituds quotidianes de les persones adultes que en tenen cura.

Per tal de prevenir la violència masclista és rellevant educar en la igualtat dins l'àmbit familiar, fugint dels rols que socialment tenen marcats els nens i les nenes i deixar que els infants desenvolupin tot el seu potencial independentment del seu sexe.

Estereotips i rols de gènere que es transmeten en el si de les famílies, a través de les accions quotidianes

Tradicionalment dins el nucli familiar les tasques de cura han estat associades a les dones. Cal trencar amb aquests estereotips i compartir les responsabilitats equitativament entre els membres de la família. Assumir la corresponsabilitat en les tasques de la llar actuarà de modelatge perquè els fills interioritzin de manera natural la seva implicació igual en les tasques a desenvolupar dins la llar, així com la distribució equilibrada de les cures i la provisió d'afectes afavorirà la progressiva responsabilització en aquestes tasques a mesura que els nens i les nenes creixin i s'encaminin a les etapes adolescent i adulta.

La família és el primer agent educatiu. En el seu dia a dia sovint transmet valors i actituds sexistes sense ser-ne conscients ja que la societat els té molt normalitzats i que, per mitjà del modelatge, poden reproduir estereotips i rols de gènere respecte als fills i filles.

Així mateix, sovint la família reproduïx els estereotips associats al gènere i projecta diferents expectatives respecte als fills i filles segons el seu sexe i no en funció de les seves preferències i capacitats.

En aquest sentit, per tal de prevenir la transmissió de rols i estereotips de gènere, el centre educatiu pot posar en pràctica accions com:

- Oferir a les famílies orientacions i recursos que reforcin el seu **modelatge lliure d'estereotips**:
 - [Capsa d'eines de la corresponsabilitat](#)
En aquest espai del web del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, hi trobareu un recull de tallers, activitats, contes i altres materials educatius per treballar la visibilització i valoració de les feines domèstiques i les tasques de cura com a responsabilitat compartida entre tots els membres de la família.
 - [Fora estereotips sexistes](#)
En aquest article de la Fundació Faros, hi trobareu recomanacions per a pares i mares per trencar estereotips i educar en la igualtat de gènere.
 - [Contes no-sexistes](#)
En aquesta guia del Centre de Recursos de la Dona de Cornellà, hi trobareu un recull de contes no-sexistes organitzats per edats, que tenen com a objectiu facilitar la tasca educadora a mares i pares.
 - [La igualdad, un trabajo en equipo. La corresponsabilidad en el ámbito familiar](#)
En aquest manual del Instituto Andaluz de la Mujer, hi trobareu orientacions amb l'objectiu de sensibilitzar les famílies sobre la importància i la necessitat d'aconseguir l'equilibri entre les responsabilitats familiars i les tasques domèstiques.
 - [Explica'm un conte](#)
En aquesta guia de l'ajuntament de Barcelona, hi trobareu orientacions de com treballar la coeducació a l'etapa bressol, tenint com a recursos materials no-sexistes.

Mancança d'una visió crítica que permeti identificar les desigualtats de gènere

És cabdal que la família tingui una visió crítica per reconèixer les diferents discriminacions per raó de gènere, amb les quals convivim cada dia i que són molt presents en la nostra societat com a resultat d'una herència cultural.

Si el nucli familiar no és capaç d'identificar els rols de gènere que ens venen marcats per la societat, la publicitat, els mitjans de comunicació, la música..., tenim el perill de normalitzar-los i continuar reproduint-los. La formació és la clau per poder reconèixer els estereotips sexistes i rols de gènere i actuar-hi en conseqüència.

Per altra banda, és important generar un clima de comunicació i de confiança, reforçant lligams afectius que transmetin seguretat i que promoguin la reflexió i l'anàlisi amb els fills i filles sobre els missatges, les actituds i els valors que es reben en els diferents contextos.

Si la família sap reconèixer i identificar totes aquelles actituds i situacions de desigualtat i de discriminació inherents a la nostra societat, tindrà eines per conscienciar i educar nens i nenes en un vessant no-discriminatori i igualitari.

En aquest sentit, el centre educatiu pot posar en pràctica accions com:

- Oferir a les famílies orientacions i recursos per poder reflexionar sobre les **situacions de desigualtat de gènere**.
 - [Mòdul formatiu: Igualtat de gènere](#)
En aquest espai web Família i Escola. Junts X l'educació del Departament d'Educació, hi trobareu una formació dirigida a les famílies per reflexionar sobre la importància d'educar en la igualtat de gènere.
 - [Web Família Escola. Junts X l'educació](#)
En aquest espai del web del Departament d'Educació, hi trobareu informació sobre l'educació per la igualtat de gènere i orientacions per a les famílies per fomentar la igualtat entre els fills i filles.
 - [Creixer juntos](#)

En aquesta Guia del Gobierno de Aragón, hi trobareu mesures per prevenir la violència de gènere, tant a la família com a l'escola i tant a infantil com a primària.

- [Prevención de la violencia contra las mujeres y las niñas desde la familia.](#)

En aquesta Guia de la Confederación española de asociaciones de padres y madres de alumnos y alumnas (CEAPA), hi trobareu recursos i eines teòriques i pràctiques que informen, animen, enforteixen i orienten les famílies sobre la promoció de la igualtat i la prevenció de la violència respecte a les dones, les nenes i les adolescents, d'una manera reflexiva i senzilla.

Dificultats en l'acompanyament per a la construcció d'una identitat lliure d'estereotips sexistes

Quan parlem d'identitat lliure d'estereotips sexistes ens referim a la construcció d'una identitat pròpia que no estigui influïda pels estereotips de gènere i que permeti a la persona desenvolupar-se lliurement.

El primer pas per plantejar nous models de feminitat o de masculinitat és acompanyar-los en la deconstrucció dels mandats de gènere que responen a un "acord" social i cultural, ja que no són naturals i, per tant, els podem modificar. Cal que la família, en general, actuï com a transmissora de valors basats en el respecte per les diferències, la tolerància, la igualtat en el reconeixement social i reforci els vincles afectius i l'autoestima dels infants en les diferents etapes de creixement.

Acompanyar en la construcció d'aquesta identitat lliure significa, en el cas de les nenes i noies, promoure el desenvolupament de la seva autoestima, desmuntar totes aquelles imatges que els ensenyen a comparar-se i valorar-se en relació amb el cànon de bellesa i la mirada dels altres, apoderar-les de cara a la seva autosuficiència per afrontar dificultats, remarcar la importància de crear lligams amb altres noies i practicar la sororitat, entre moltes altres accions.

En el cas dels nens i dels nois, per a la construcció d'aquesta identitat lliure d'estereotips que respon a nous models de masculinitat, les famílies poden realitzar aquest acompanyament procurant treballar les emocions i l'expressió dels sentiments, visibilitzar els efectes negatius de la violència i agressivitat, practicar la comunicació assertiva, el reconeixement de les fortaleeses i les debilitats, l'assumpció de responsabilitats i la mirada crítica dels privilegis que tenen socialment pel fet de ser nois, entre moltes altres accions.

Per tal de facilitar i donar eines a les famílies perquè realitzin un bon acompanyament en la construcció de les identitats lliures d'estereotips, el centre educatiu pot posar en pràctica accions com:

- Oferir a les famílies orientacions i recursos per treballar l'autoestima i així afavorir **la construcció d'una identitat pròpia lliure d'estereotips sexistes:**
 - [Qui sóc jo, sigues tu](#)

En aquesta activitat, elaborada per l'organisme de Salut Pública de la Diputació de Girona, hi trobareu un qüestionari per conèixer el nivell d'autoestima dels i de les alumnes i detectar l'alumnat amb l'autoestima baixa, prendre consciència de les coses que cal canviar per millorar-la i enfortir-ne l'autoconcepte.
 - [Claus per millorar l'autoestima dels fills i filles](#)

En aquest article de la Fundació Faros, hi trobareu orientacions per millorar l'autoestima dels fills i filles.
 - [Què cal fer si el teu fill o filla comença a mostrar una identitat de gènere diferent del seu sexe biològic?](#)

En aquest article de la Fundació Faros, hi trobareu orientacions per acompanyar els fills i filles que mostren una identitat de gènere diferent del sexe.

- [Una història sobre la igualtat de gènere](#)

En aquest vídeo de la Comissió Europea, hi trobareu la història d'un nen i d'una nena i com els poden influir els estereotips de gènere. També es deixa clara la necessitat d'una educació igualitària per a homes i dones.

- [La publicidad también juega. Campaña del juego y el juguete no sexista, no violento.](#)

En aquesta guia didàctica del Instituto Andaluz de la Mujer, hi trobareu orientacions per col·laborar amb les famílies, el professorat, les nenes i els nens, per reflexionar i ajudar-los a triar les joguines tenint en compte el principi d'igualtat.

- Existència de violència masclista a l'àmbit familiar

La violència masclista a l'àmbit familiar produeix una afectació en el benestar i la salut psicoemocional i social de les nenes, nens, nois i noies i té un impacte en el seu desenvolupament integral. També es pot produir l'efecte de transmissió intergeneracional d'aquestes conductes violentes sobre les dones per part de les seves parelles o ex-parelles. Així, els nens que creixen en un context familiar on la mare és agredida pel pare poden incorporar al seu repertori relacional conductes de domini, control i abús de poder, integrant tot un ideari de discriminació de les dones que serà potencialment reproduïble quan estableixin les primeres relacions íntimes de caire afectiu i sexual i que, probablement, s'hauran manifestat abans en les seves relacions amb nenes al grup d'iguals.

D'altra banda, les nenes que han observat els mateixos patrons d'agressió masclista poden desenvolupar actituds de tolerància a les relacions abusives, normalitzant la seva subordinació arran dels models observats a casa seva. De manera general i al marge de la deriva o no a patrons de dominació en els nens i de submissió en les nenes, tant els uns com les altres viuran una afectació variable de les seves emocions i dels processos d'aprenentatge necessaris per assolir una estima pròpia sòlida i un

repertori de recursos relacionals saludable i basat en principis de confiança, respecte i cura mútua.

Per tant, des dels centres educatius és imprescindible atendre aquestes circumstàncies com a facilitadores de situacions abusives a l'espai escolar, incloent aquestes realitats a les iniciatives preventives implementades així com a les accions de detecció i en els processos de recuperació i restauració un cop es manifesta alguna situació de violència masclista.

Algun del recursos que poden ajudar el professorat són:

- [Guía para la prevención y la actuación ante la violencia de género en el ámbito educativo.](#)

En aquesta guia del Instituto Asturiano de la Mujer, hi trobareu recursos i orientacions sobre l'abordatge del fenomen de la violència masclista, a l'inici de les relacions de parella entre les i els adolescents, i sobre indicadors dels efectes que pateixen amb l'exposició a la violència masclista de la mare en el nucli familiar.

Factors de risc vinculats a l'entorn i accions de prevenció (09)

- La dificultat de treballar en xarxa
- La baixa participació de les nenes i noies en activitats extraescolars, de lleure educatiu i altres espais relacionals.

Prevenció de factors de risc vinculats a l'entorn

La violència masclista no constitueix un problema estrictament escolar, sinó que es manifesta en l'escola com un reflex dels valors existents en tots els àmbits de la societat. També les circumstàncies familiars i de l'entorn immediat (grup d'amistats, comunitat, etc.) de l'alumnat tenen un impacte directe en el seu procés escolar i educatiu.

Cal treballar en aquest context i intervenir en aquest àmbit si volem donar una resposta integral i eficaç davant aquestes conductes. Així es fa necessària una acció educativa conjunta i complementària entre la família, el centre educatiu i tots els altres agents i entitats educatives de l'entorn.

Per això, és important abordar la convivència en els centres i, més concretament, la prevenció de la violència masclista, de forma integral i des de contextos més amplis.

A continuació, s'ofereixen orientacions i recursos per a la prevenció d'aquestes conductes a partir dels factors assenyalats.

La dificultat de treballar en xarxa

Els centres educatius s'han d'obrir a l'entorn i aquest ha de prendre consciència de la seva capacitat educadora. Cal anar avançant en la posada en marxa de projectes educatius des d'un plantejament comunitari, que responguin a les necessitats detectades en el territori, tinguin objectius compartits entre tots els agents implicats i proposin actuacions per donar-hi resposta.

Davant aquesta situació, els centres educatius poden proposar accions com:

- Col·laborar amb l'Administració local (ajuntaments, consells comarcals, etc.) en la realització de **campanyes contra la violència masclista i conductes discriminatòries**.
 - [Escoles per a la igualtat i la diversitat](#)
En aquesta xarxa, que impulsa l'ajuntament de Barcelona, amb la participació del Consorci d'Educació de Barcelona, hi trobareu orientacions de com prevenir conductes abusives, violències masclistes i discriminacions diverses per motiu de diversitat de gènere, sexe, funcional, ètnica i cultural.
 - [#LliuresIsensePor](#)
En aquest enllaç al web de la Generalitat de Catalunya, hi trobareu la campanya que reivindica el dret a la llibertat sexual i seguretat de les dones en l'àmbit públic i privat. Aquesta campanya té lloc amb motiu de la commemoració, el 25 de novembre, del Dia Internacional per a l'eliminació de la violència envers les dones.
- Col·laborar en la creació de **projectes educatius d'àmbit comunitari** on participin tots els agents educatius del territori orientats a la convivència.
 - [Projecte d'Àmbit Comunitari de convivència](#)
En aquest espai de la XTEC del Departament d'Educació, hi trobareu sistematitzat com dur a terme un projecte d'àmbit comunitari de convivència.

En aquest projecte els diferents agents educatius (centres, famílies, ajuntaments, entitats i associacions, etc.) diagnostiquen necessitats convivencials, defineixen objectius i concreten actuacions coordinades i complementàries.

- Fomentar la participació del centre en **iniciatives de prevenció, detecció i intervenció davant la violència masclista d'àmbit comunitari**.

- [Xarxa Activa de Joventut per la Igualtat \(XAJI\)](#)

En aquest espai de la Plataforma Unitària contra les violències de gènere, hi trobareu informació sobre aquesta xarxa de joves que es desenvolupa en el marc de l'educació entre iguals i l'aprenentatge cooperatiu amb l'objectiu de formar persones joves que siguin capaces de promoure la igualtat de gènere, detectar episodis de violència en el seu mateix entorn educatiu i finalment esdevinguin referents i agents actius per a la transformació social.

- [Associacions de mares i pares d'alumnes \(AMPA\)](#),

En el web del Departament d'Educació, Família i Escola, Junts x l'Educació, hi trobareu totes les associacions de mares i pares, les quals, conjuntament amb els centres escolars, col·laboren en l'organització d'activitats coeducatives.

- Conèixer i donar a conèixer els **serveis i recursos d'atenció** que ofereix l'entorn.

- [Telèfon Infància Respon 116 111](#)

En aquest espai del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, hi trobareu l'accés al servei públic Infància respon. Aquest servei d'atenció exclusivament telefònica, gratuït i permanent, funciona vint-i-quatre hores al dia, els 365 dies de l'any, i té l'objectiu de prevenir i detectar els maltractaments d'infants i adolescents, posant especial atenció en els casos d'assetjament i ciberassetjament escolar, violència masclista en adolescents i abusos sexuals.

- [Línia d'atenció contra la violència masclista 900 900 120](#)

En aquest espai de l'Institut Català de les Dones, hi trobareu l'accés al servei d'atenció permanent contra la violència masclista, de forma gratuïta i confidencial, que funciona tots els dies de l'any, durant les 24 hores del dia. S'hi pot accedir per telèfon i correu electrònic i atén les demandes relacionades amb qualsevol forma de situació de violència contra les dones.

- o [Serveis i recursos d'atenció](#)

En aquest espai de l'Institut Català de les Dones, hi trobareu l'accés a diversos serveis i recursos (Oficines d'atenció i informació de l'ICD, Serveis i oficines d'informació i atenció a les dones, Serveis d'atenció en crisis greus, etc.) per a les dones davant la violència masclista.

La baixa participació de les nenes i noies en activitats extraescolars, de lleure educatiu i altres espais relacionals

Les activitats extraescolars i de lleure educatiu són un recurs que afavoreix la inclusió de l'alumnat al context sociocultural on es troba i, en el cas de les nenes i noies, al seu apoderament i socialització.

L'apoderament té un vessant individual - per la repercussió en la construcció de la pròpia identitat - i un altre de grupal - per la sensació de pertinença a un col·lectiu i la necessitat de reconeixement dins aquest. D'altra banda, determinats entorns culturals situen la dona en un lloc de subordinació i exclusió de la vida pública, per la qual cosa cal combatre prejudicis i estereotips i estimular la participació de nenes i noies en nous espais relacionals.

En aquest sentit, convé promocionar aquelles activitats que fomentin la coeducació, trenquin els rols tradicionals així com els estereotips i prejudicis relacionats amb la masculinitat (corfbol, futbol femení, tasques de cura adreçades a nois i noies, activitats d'orientació acadèmica i professional no-sexista, etc.), afavoreixin la presa de consciència de la desigualtat i ajudin a desenvolupar l'autoestima i la sororitat, és

a dir, la relació de solidaritat entre dones basada en motius socials, ètics i emocionals.

Una manca d'oferta d'activitats extraescolars i de lleure educatiu a l'entorn immediat o la seva no-promoció constitueix un factor de risc en la mesura que pot afavorir l'aïllament i l'exclusió de les noies i, per tant, la seva marginació.

Els centres educatius poden proposar accions com:

- Promoure la realització d'**activitats fora de l'horari lectiu** aprofitant les instal·lacions disponibles del centre (patis oberts, biblioteca, etc.), especialment aquelles activitats **que fomentin la coeducació i trenquin els rols tradicionals**: col·l·bol, activitats d'orientació acadèmica i professional no-sexista, etc.
- Donar a conèixer a les alumnes i les seves famílies, a través de l'acció tutorial, **l'oferta d'activitats esportives, culturals i d'educació en el lleure de les entitats de l'entorn**,
- Promoure **l'esport femení** i enfortir el sentiment de pertinença al grup i la comunitat.
- Promoure que les AMPA del territori col·laborin per presentar una **oferta coordinada d'actuacions** que puguin donar resposta als interessos i a la diversitat de les alumnes.
- Donar a conèixer a les alumnes **espais relacionals** que ajudin a desenvolupar l'autoestima i la sororitat: tallers de cura d'una mateixa, saber de les dones, espais de reflexió i debat ...
- [37 històries](#). Assemblea de Dones

En aquest documental elaborat per l'Assemblea feminista de l'Escola Dominiques de Barcelona, hi trobareu un exemple enriquidor sobre un procés d'apoderament de les alumnes i de lluita per defensar els seus drets.

Normativa (Direcció) (10)

1. [LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació](#) (DOGC 5422 - 16/07/2009)

L'article 30, sobre **Dret i Deure de convivència**, estableix que:

4. Correspon a la direcció i al professorat de cada centre, en exercici de l'autoritat que tenen conferida, i sens perjudici de les competències del consell escolar en aquesta matèria, el control i l'aplicació de les normes de convivència. En aquesta funció, hi ha de participar la resta de membres de la comunitat educativa del centre. La direcció del centre ha de garantir la informació suficient i crear les condicions necessàries perquè aquesta participació es pugui fer efectiva.

L'article 33, sobre **Protecció contra l'assetjament escolar i contra les agressions**, exposa que:

1. El Govern i el Departament han d'adoptar les mesures necessàries per prevenir les situacions d'assetjament escolar, i, si escau, afrontar-les de manera immediata, i per a assegurar en tot cas als afectats l'assistència adequada i la protecció necessària per a garantir-los el dret a la intimitat.

2. El Departament ha de posar a disposició dels centres els mitjans necessaris per a atendre les situacions de risc d'assetjament escolar. En cas que resulti imprescindible, es poden adoptar mesures extraordinàries d'escolarització i el Departament pot adoptar també, en l'àmbit del personal al seu servei, mesures extraordinàries de mobilitat.

(...)

L'article 37, sobre **Faltes i sancions relacionades amb la convivència**, disposa que:

1. Es consideren faltes greument perjudicials per a la convivència en el centre educatiu les conductes següents:

a) Les injúries, ofenses, agressions físiques, amenaces, vexacions o humiliacions a altres membres de la comunitat educativa, el deteriorament intencionat de llurs pertinences i els actes que atemptin greument contra llur intimitat o llur integritat personal.

(...)

d) La comissió reiterada d'actes contraris a les normes de convivència del centre.

2. Els actes o les conductes a què fa referència l'apartat 1 que impliquin discriminació per raó de gènere, sexe, raça, naixença o qualsevol altra condició personal o social dels afectats s'han de considerar especialment greus.

3. Les sancions que es poden imposar per la comissió d'alguna de les faltes tipificades per l'apartat 1 són la suspensió del dret de participar en activitats extraescolars o complementàries o la suspensió del dret d'assistir al centre o a determinades classes, en tots dos supòsits per un període màxim de tres mesos o pel temps que resti fins a la finalització del curs acadèmic, si són menys de tres mesos, o bé la inhabilitació definitiva per a cursar estudis al centre.

L'article 178, sobre Funcions de la Inspecció, explicita que, entre altres funcions, la Inspecció d'Educació ha de:

1.e) Vetllar pel respecte i el compliment de les normes reguladores del sistema educatiu i l'aplicació dels principis i valors que s'hi recullen, inclosos els destinats a fomentar la igualtat de gènere.

2. [LLEI 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista](#). (DOGC núm. 5123, 02/05/2008)

L'article 11, sobre **Obligació d'intervenció i de comunicació**, disposa que:

1. *Totes les persones professionals, especialment els i les professionals de la salut, dels serveis socials i de l'educació, han d'intervenir obligatòriament quan tinguin coneixement d'una situació de risc o d'una evidència fonamentada de violència masclista, d'acord amb els protocols específics i en coordinació amb els serveis de la Xarxa d'Atenció i Recuperació Integral.*

(...)

L'article 30, sobre **Contingut del dret a la protecció efectiva**, determina que:

1. *Les dones que es troben en risc o en situació de violència masclista tenen dret a rebre de forma immediata de les administracions públiques de Catalunya una protecció integral, real i efectiva.*
2. *Les garanties de protecció s'han d'assegurar tant per mitjans tecnològics com per serveis policials i també per qualsevol altre mitjà que assegurï la protecció de les dones.*

(...)

3. [Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència](#) (DOGC núm. 5641, de 2.6.2010)

L'article 100, referent a **Deure de comunicació, intervenció i denúncia**, determina que:

Tots els professionals, especialment els professionals de la salut, dels serveis socials i de l'educació, han d'intervenir obligatòriament quan tinguin coneixement de la situació de risc o de desemparament en què es troba un infant o adolescent, d'acord amb els protocols específics i en col·laboració i coordinació amb l'òrgan de la Generalitat competent en matèria de protecció dels infants i els adolescents. Aquesta obligació inclou la de facilitar la informació i la documentació que calgui per a valorar la situació de l'infant o l'adolescent.

L'article 81, sobre **Protecció efectiva davant els maltractaments a infants i adolescents**, disposa que:

Els poders públics han de prendre totes les mesures necessàries per a protegir els infants i els adolescents de qualsevol forma de maltractament i, especialment, de qualsevol forma de violència física, psíquica o sexual.

4. [Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius](#). DOGC 5686–05.08.2010

L'article 24, sobre **Mesures correctores i sancionadores**, manifesta que:

1. L'aplicació de mesures correctores i sancionadores de les irregularitats o faltes comeses per l'alumnat que afectin la convivència, establertes a la Llei d'educació, a les normes d'organització i funcionament del centre i, en el seu cas, en la carta de compromís educatiu s'ha d'inscriure en el marc de l'acció educativa i té per finalitat contribuir a la millora del seu procés educatiu. Sempre que sigui concordant amb aquesta finalitat, la mesura correctora ha d'incloure alguna activitat d'utilitat social per al centre.

(...)

3. Per a la graduació en l'aplicació de les sancions que corregeixen les faltes esmentades a l'article 37.1 de la Llei d'educació, s'han de tenir en compte els criteris següents:

a) Les circumstàncies personals, familiars i socials i l'edat de l'alumnat afectat.

b) La proporcionalitat de la sanció amb la conducta o acte que la motiva.

c) La repercussió de la sanció en la millora del procés educatiu de l'alumnat afectat i de la resta de l'alumnat.

d) L'existència d'un acord explícit amb els progenitors o tutors legals, en el marc de la carta de compromís educatiu subscripta per la família, per administrar la sanció de manera compartida.

e) La repercussió objectiva en la vida del centre de l'actuació que se sanciona.

f) La reincidència o reiteració de les actuacions que se sancionen.

4. En tot cas, els actes o conductes a què fa referència l'article 37.1 de la Llei d'educació s'han de considerar especialment greus i les mesures sancionadores s'han d'acordar de manera proporcionada a aquesta especial gravetat, quan impliquin discriminació per raó de gènere, sexe, raça, naixença o qualsevol altra circumstància personal o social de terceres persones que resultin afectades per l'actuació a corregir.

L'article 25 desenvolupa les garanties i procediment en la correcció de faltes greument perjudicials per a la convivència.

1. Les faltes greument perjudicials per a la convivència en el centre tipificades a l'article 37.1 de la Llei d'educació es corregeixen mitjançant una sanció de les previstes a l'article 37.3 de la Llei esmentada. Correspon a la direcció del centre imposar la sanció en la resolució de l'expedient incoat a l'efecte, sense perjudici que la mesura correctora incorpori alguna activitat d'utilitat social per al centre i, en el seu cas, del rescabament de danys que es puguin establir de manera complementària en la resolució del mateix expedient.

2. La instrucció de l'expedient a què fa referència l'apartat anterior correspon a un o una docent amb designació a càrrec de la direcció del centre. A l'expedient s'estableixen els fets, la responsabilitat de l'alumnat implicat i es proposa la sanció així com, si escau, les activitats d'utilitat social per al centre i, en el seu cas, l'import de reparació o restitució dels danys o materials que eventualment hagin quedat afectats per l'actuació que se sanciona.

3. De la incoació de l'expedient, la direcció del centre n'informa l'alumnat afectat i, en el cas de menors de 18 anys, també els progenitors o tutors legals. Sense perjudici de les altres actuacions d'instrucció que es considerin oportunes, abans de formular la proposta definitiva de resolució, l'instructor o instructora de l'expedient ha d'escoltar l'alumnat afectat, i també els progenitors o tutors legals, i els ha de donar vista de l'expedient completat fins a la proposta de resolució provisional per tal que puguin manifestar la seva conformitat amb allò que a l'expedient s'estableix i es proposa o hi puguin formular al·legacions. El termini per realitzar el tràmit de vista de l'expedient, de la realització del qual ha de quedar constància escrita, és de cinc dies lectius i el termini per formular-hi al·legacions és de cinc dies lectius més.

4. Per tal d'evitar perjudicis majors a l'educació de l'alumnat afectat o a la de la resta d'alumnat del centre, en incoar un expedient, la direcció del centre pot aplicar, de manera excepcional, una suspensió provisional d'assistència a classe per un mínim de tres dies lectius prorrogables fins a un màxim de 20 dies lectius, que ha de constar en la resolució de la direcció que incoa l'expedient. Aquesta suspensió pot comportar la no-assistència al centre. Altrament, l'alumne/a haurà d'assistir al centre, però no podrà participar en les activitats lectives amb el seu grup mentre duri la suspensió provisional d'assistència a classe. En tot cas, en la suspensió provisional d'assistència a classe, que s'ha de considerar a compte de la sanció, s'han de determinar les activitats i mesures educatives a dur a terme durant aquest període.

5. Un cop resolt l'expedient per la direcció del centre, i a instàncies dels progenitors o tutors legals, o de l'alumnat afectat si és major d'edat, el consell escolar pot revisar la sanció aplicada, sens perjudici de la presentació dels recursos o reclamacions pertinents davant els serveis territorials corresponents. En qualsevol cas, la direcció del centre ha d'informar periòdicament el consell escolar dels expedients que s'han resolt. Les faltes i sancions a què es refereix aquest article prescriuen, respectivament, als tres mesos de la seva comissió i de la seva imposició.

6. Per garantir l'efecte educatiu de l'aplicació de les sancions que comportin la pèrdua del dret a assistir temporalment al centre en les etapes d'escolarització obligatòria es procurarà l'acord del pare, mare o tutor o tutora legal. Quan no s'obtingui aquest acord, la resolució que imposa la sanció expressarà motivadament les raons que ho han impedit. La sanció d'inhabilitació definitiva per cursar estudis en el centre, en les etapes obligatòries, ha de garantir a l'alumne/a un lloc escolar en un altre centre. El Departament d'Educació ha de disposar el que sigui pertinent quan el centre afectat no pugui gestionar directament la nova escolarització de l'alumnat en qüestió.

7. Quan, a causa de la presumpta comissió de faltes greument perjudicials per a la convivència, l'alumne/a, i la seva família en els i les menors d'edat, reconeixen de manera immediata la comissió dels fets i accepten la sanció corresponent, la direcció imposa i aplica directament la sanció. Tanmateix, ha de quedar constància escrita del reconeixement de la falta comesa i de l'acceptació de la sanció per part de l'alumne/a i, en els i les menors d'edat, del seu pare, mare o tutor o tutora legal.

L'apartat 1 de la disposició addicional dinovena, que desenvolupa la **Responsabilitat en les conductes greument perjudicials per a la convivència en els centres**, disposa que:

1. La direcció del centre públic ha de comunicar al ministeri fiscal qualsevol fet que pugui ser constitutiu de delictes, o falta perseguible penalment, comès per qualsevol persona de la comunitat educativa en el centre o en relació directa amb la seva activitat, sense perjudici de la continuïtat de les accions correctores previstes en aquest Decret per a l'alumnat i en la regulació disciplinària d'aplicació als treballadors i treballadores del centre d'acord amb el que preveuen les lleis.

(...)

5. [DECRET 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no-universitaris de Catalunya](#) (DOGC 4670 - 06.07.2006)

L'article 25, sobre l'**Àmbit d'aplicació de la mediació**, disposa que:

(...)

2. Es pot oferir la mediació en la resolució de conflictes generats per conductes de l'alumnat contràries a les normes de convivència o greument perjudicials per a la convivència del centre, llevat que es doni alguna de les circumstàncies següents:

a) Que la conducta sigui una de les descrites en l'apartat b) o c) de l'article 38, i s'hagi emprat greu violència o intimidació, o la descrita en l'apartat h) del mateix article.

L'article 38, sobre Conductes greument perjudicials per a la convivència en el centre, ha estat derogat pel [DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius](#), el qual, pel que fa a les conductes greument perjudicials per a la convivència, es refereix a l'article 37, sobre Faltes i sancions relacionades amb la convivència, de la [LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació](#).

Per tot plegat, **es podrà oferir la mediació** en la resolució de conflictes generats per conductes de l'alumnat contràries a les normes de convivència o greument

perjudicials per a la convivència del centre, **llevat que es doni alguna de les circumstàncies assenyalades en negreta:**

37. a) Les injúries, ofenses, **agressions físiques, amenaces, vexacions o humiliacions a altres membres de la comunitat educativa**, el deteriorament intencionat de llurs pertinences i **els actes que atemptin greument contra llur intimitat o llur integritat personal.**

b) Que ja s'hagi utilitzat el procés de mediació en la gestió de dos conflictes amb el mateix alumne o alumna, durant el mateix curs escolar, qualsevol que hagi estat el resultat d'aquests processos.

3. Es pot oferir la mediació com a estratègia de reparació o de reconciliació, un cop aplicada una mesura correctora o una sanció, per tal de restablir la confiança entre les persones i proporcionar nous elements de resposta en situacions semblants que es puguin produir.

Informe de valoració (11)

Davant el coneixement o la sospita d'una situació de violència masclista entre iguals per part de qualsevol membre de la comunitat escolar, cal posar-ho en coneixement de la direcció del centre. Convé que aquesta informació es reculli per escrit (per exemple, amb un comunicat d'incidència).

El director o directora de cada centre educatiu pot definir un equip de valoració que estarà integrat per diferents professionals en funció dels recursos disponibles.

Per tal de formar aquest equip es recomana:

- Vetllar perquè la composició sigui estable.
- Que estigui integrat per 5/6 professionals com a màxim.
- Que en formin part, com a mínim, el tutor o tutora, el cap o la cap d'estudis, el o la professional que realitza l'orientació del centre i/o el mestre o la mestra de pedagogia terapèutica.
- Que tinguin coneixements en coeducació i prevenció de violència masclista.

Per altra banda, el director/directora podrà considerar la necessitat de participar en aquest equip de valoració d'algun o alguna professional que formi part del circuit de violència masclista del municipi, on es troben els serveis especialitzats en l'abordatge de la violència masclista.

L'equip de valoració, per encàrrec del director o directora, pot realitzar les tasques següents per tal de recollir-ne la informació necessària i assessorar sobre la intervenció que es podria dur a terme:

- Compilació d'informació: recollida d'informació sobre els fets i alumnes implicats/des en la possible situació de violència masclista.
- Entrevistes a l'alumnat implicat (alumna presumptament agredida i alumne presumptament agressor) realitzades per la tutora o tutor corresponent o pel o per la professional amb qui tingui més vincle.
- Contrast de la informació amb les seves famílies.
- Recollida d'informació del cercle íntim d'amistats tant de la noia com del noi.
- Redacció de l'informe amb tota la informació i lliurament a la direcció del centre per fer-ne la valoració.

Correspon al director o directora del centre fer la valoració de la situació i comunicar-ne el resultat a les famílies. En aquest procés de valoració, el director o directora pot comptar amb l'assessorament de l'EAP i de la Inspecció d'Educació.

En el cas que es valori que es tracta d'una situació de violència masclista, es comunicarà a la Inspecció d'Educació i s'iniciarà la Fase d'intervenció.

Si es considera que no es tracta d'una situació de violència masclista, s'adoptarà un reforç de mesures preventives i es donarà suport emocional i relacional a la gestió de la situació de conflicte que hi hagi hagut.

Compilació d'informació (12)

L'Equip de valoració designat pel director o la directora del centre, en el cas que ho consideri adient, compilarà informació sobre els fets i l'alumnat implicat en la possible situació de violència masclista parlant amb els seus tutors i tutores i altres membres de la comunitat escolar.

És important que l'obtenció d'informació es faci des del respecte i la no-estigmatització de l'alumna.

Es recomana protocol·litzar la recollida d'informació a través d'un full o pauta de compilació (se n'adjunta un model).

PAUTA DE COMPILACIÓ I RECOLLIDA D'INFORMACIÓ

DATA DE LA DETECCIÓ

Qui ha fet la detecció? _____

DADES DELS ALUMNES IMPLICATS

Alumna presumptament agredida:

Nom i cognoms:

Edat:

Curs:

Tutor/a:

Alumne presumptament agressor*:

Nom i cognoms:

Edat:

Curs:

Tutor/a:

FET DETECTAT I UBICACIÓ

Descripció del fet:

**En el cas que hi hagi diversos alumnes implicats/des, es recolliran també les seves dades.*

Aquest incident ha estat protagonitzat per l'alumne (o alumnes):

☐ Sol

☐ En grup Del seu grup classe? ☐ Sí ☐ No
Del centre? ☐ Sí ☐ No

☐ En el centre aula ☐ passadissos ☐ gimnàs ☐ pati ☐ altres ☐

☐ Fora del centre

☐ Mitjançant l'ús d'eines tecnològiques

COMPORTAMENT DE L'ALUMNE PRESUMPTAMENT AGRESSOR*

☐ 1ª vegada

☐ Repetició

En cas de repetició, breu resum de la intervenció duta a terme anteriorment.

DADES DE CONTEXT FAMILIAR RELLEVANTS

ALTRES ASPECTES RELLEVANTS A CONSIDERAR

**En el cas que hi hagi diversos alumnes implicats/des, es recollirà també aquesta informació de cadascun d'ells/es.*

COMPORTAMENT DE L'ALUMNA PRESUMPTAMENT AGREDIDA*

☐ 1ª vegada

☐ Repetició

En cas de repetició, breu resum de la intervenció duta a terme anteriorment

ALTRES ASPECTES RELLEVANTS A CONSIDERAR

**En el cas que hi hagi diverses alumnes implicades, es recollirà també aquesta informació de cadascuna d'elles.*

Entrevista a l'alumnat implicat (13)

Un cop hem compilat la informació relativa a la possible situació de violència masclista, serà convenient dur a terme una entrevista individual amb l'alumnat implicat per conèixer més dades sobre la seva situació personal i la seva valoració dels fets.

Recomanacions generals

- Portar a terme l'entrevista per part de la tutora o tutor o el o la professional amb qui tingui més vincle.
- Informar que l'objectiu de l'entrevista és saber què ha passat i recollir la informació per fer-ne una valoració posterior i determinar si s'ha produït una situació de violència masclista en el centre.
- Crear un clima de confiança i de respecte que en faciliti la comunicació.
- Fer que se sentin partícips del procés establert.
- Evitar plantejar l'entrevista com un interrogatori, utilitzant el diàleg com a instrument per a la bona comunicació i mantenint una escolta activa.
- Observar i interpretar l'expressió corporal i l'estat emocional de la noia.
- Ajudar a identificar els comportaments abusius i no-desitjables.
- Actuar amb honestat amb el jovent, tot comunicant-li que es transmetrà la informació a les famílies així com la d'altres serveis, si cal.
- Valorar la situació de risc de l'alumna.

Recomanacions per a l'entrevista a l'alumna presumptament agredida

- Transmetre-li que entenem la dificultat de parlar del que ha passat o està passant, però també la importància de fer-ho.
- Parlar amb serenitat i evitar que es culpabilitzi pel que li ha ocorregut o li està ocorrent.
- No parlar de forma excessiva i escoltar atentament i amb empatia.
- No minimitzar ni qüestionar el seu relat.

- No donar-li consells.

Alguns dels temes que es poden plantejar en funció del desenvolupament de l'entrevista són:

- *Com et vas sentir en el moment? I ara?*
- *A qui més ha afectat? De quina manera?*
- *Com et trobes a l'escola / al centre?*
- *Què et preocupa?*
- *Què ha passat?*
- *On i quan?*
- *Qui ho ha fet?*
- *Teniu alguna relació? Des de quan?*

En cas de resposta afirmativa:

- *És molt gelós?*
- *Et controla on i amb qui vas?*
- *Et diu com has d'anar vestida?*
- *S'enfada quan no fas el que vol?*
- *Se'n burla, de tu? Et ridiculitza davant el grup d'amics/gues?*
- *T'ha amenaçat alguna vegada?*
- *T'ha agredit algun cop?*
- *Hi ha algú que ho hagi vist?*
- *Qui coneix la situació? Ho has explicat a algú? A qui?*
- *Quins suports tens? Què t'ajuda a estar millor?*
- *La teva família coneix la situació? Et dona suport?*
- *Des de quan es produeixen aquestes situacions?*
- *Com et sents quan ocorren aquestes coses?*
- *Què fas quan això succeeix?*
- *Com creus que es pot arreglar tot això?*
- *Què necessites que passi a partir d'ara?*

Recomanacions per a l'entrevista a l'alumne presumptament agressor:

- Parlar amb serenitat, utilitzant un to de veu respectuós i no-agressiu, i evitar discussions, ja que creen resistències.
- Evitar valoracions morals o de judici.
- No parlar de forma excessiva i fer escolta activa.
- No donar-li consells.

Alguns dels temes que es poden plantejar en funció del desenvolupament de l'entrevista són els següents:

- *Com et vas sentir en el moment? I ara?*
- *A qui més ha afectat? De quina manera?*
- *Com et trobes a l'escola / al centre?*
- *Què et preocupa?*
- *Com et portes amb els teus companys/es?*
- *M'han dit que l'altre dia va passar alguna cosa amb X (l'alumna presumptament agredida)*
- *Què va passar? On? Quan?*
- *En què estaves pensant en aquell moment?*
- *Teniu alguna relació? Des de quan?*

En cas de resposta afirmativa:

- *Sou parella? Des de quan?*

En cas de resposta afirmativa:

- *Et passa a vegades que et poses nerviós quan observes que ella està relacionant-se amb altres persones?*
- *T'agrada on i amb qui va quan no esteu junts?*
- *Li has fet comentaris alguna vegada sobre com ha d'anar vestida? Quantes vegades recordes haver-ho fet?*
- *No t'agrada que no faci el que tu vols?*

- *Has perdut els nervis amb ella alguna vegada?*
- *Com és la relació amb ella quan estàs amb els teus amics/gues?*
- *T'has enfadat violentament amb ella?*
- *Com et sents quan ocorren aquestes coses?*
- *Com creus que pot haver-la afectat?*
- *Com creus que es pot arreglar tot això?*
- *Què podries fer per millorar la situació?*

Recollida de dades per a la seva valoració posterior

Hi ha cinc eixos d'atenció que ens poden ajudar a conèixer la situació personal i contextual de l'alumnat:

1. SITUACIÓ ACADÈMICOESCOLAR
2. SITUACIÓ FAMILIAR
3. OCUPACIÓ DEL TEMPS DE LLEURE
4. ASPECTES RELACIONALS
5. FACTORS DE PERSONALITAT, PSICOLÒGICS I/O CONDUCTUALS.

Guia

1. SITUACIÓ ACADÈMICOESCOLAR

- Curs que fa i correspondència amb l'edat
- Percepció que té el o la menor sobre la seva situació formativa
- Possible absentisme i/o passivitat
- Dificultats d'adaptació a les normes
- Expectatives acadèmiques
- Motivació /satisfacció per l'estudi
- Models de referència (professorat / companys i companyes / família)
- Rendiment acadèmic

2. SITUACIÓ FAMILIAR

- Estructura familiar
 - Amb qui viu
 - Situació ocupacional de la família
- Dinàmica familiar
 - Comunicació
 - Confiança
 - Afectivitat
 - Cohesió
 - Relació entre els familiars referents
 - Relació amb els familiars referents
 - Relació amb els germans i germanes
 - Estil educatiu (permissiu, autoritari, etc.)
 - Límits i normes.
- Actitud de la família davant els fets esdevenuts.

3. TEMPS DE LLEURE

- Afeccions, activitats de lleure educatiu i esport
- Temps de lleure familiar compartit.

4. ASPECTES RELACIONALS

En el centre:

- Grup d'amics o amigues. Rol en el grup d'amistat
- Relacions amb els companys/es del grup classe. Rol en el grup classe.

Fora del centre:

- Manteniment d'una relació de parella
- Grup d'amics o amigues. Rol en el grup d'amistat.

5. FACTORS DE PERSONALITAT, PSICOLÒGICS I/O CONDUCTUALS

Creences

- Estereotips de gènere.

Emocionals

- Grau d'autoconeixement
- Grau d'autoestima
- Grau d'autonomia
- Grau d'autocontrol emocional
- Trastorns / medicació.

Socials

- Reconeixement de l'altre
- Empatia
- Assertivitat
- Habilitats comunicatives.

Gestió positiva dels conflictes

- Autocontrol del comportament i de la conducta
- Competències per a la resolució de conflictes: escolta activa, diàleg, facilitat per arribar a acords en què tothom guanyi.

Entrevista del cercle íntim d'amistats (14)

Detectar les situacions de violència masclista no sempre és fàcil, especialment per part de les persones adultes, docents i famílies. Tot i així, el centre ha de preveure les mesures per a la detecció i la intervenció davant aquests tipus de situacions.

En els casos de violència masclista la reacció del cercle íntim d'amistats és un element clau per perpetuar aquestes conductes o bé aturar-les.

S'ha de tenir present també que, sovint, les persones del cercle íntim que són testimonis de la violència tenen les eines per reconèixer-la, qualificar-la com a abús i realitzar una censura ètica dels fets, però no compten amb les habilitats per posicionar-se públicament, respondre o oferir el suport adequat a la noia que està sent victimitzada, o fins i tot els fa por la possibilitat de rebre agressions si reaccionen a la situació d'abús que observen.

Els objectius de l'entrevista amb el cercle íntim d'amistats són:

- a. Sensibilitzar sobre la violència masclista entre joves, propiciant l'empatia per a qui la pateix.
- b. Contribuir a trencar la llei del silenci per tal de visualitzar possibles situacions de violència masclista que romanen ocultes als ulls de les persones adultes.
- c. Animar a identificar i confirmar qui pateix aquest tipus de violència i qui l'exerceix.
- d. Buscar la implicació dels altres, proporcionant ajuda per tal de canviar el rol d'espectador/a passiu/va a col·laborador/a actiu/va contra la violència masclista.
- e. Garantir la confidencialitat de l'alumnat implicat.

Recomanacions generals

- Crear un clima de confiança i respecte que en faciliti la comunicació.
- Sensibilitzar el grup reduït en el sentit que comunicar una injustícia ajuda la persona que l'està patint.
- Valorar la possibilitat de fer una primera entrevista amb el grup íntim de forma individual, segons el cas.
- Evitar la culpabilització pel fet de no haver actuat o compartit informació prèviament.
- Procurar no plantejar l'entrevista com un interrogatori, utilitzant el diàleg com a instrument per a la bona comunicació i mantenint una escolta activa.

Alguns dels temes que es poden plantejar en funció del desenvolupament de l'entrevista són:

- *Sabeu per què us he demanat que vingueu?*
- *Estem preocupats/ preocupades per una situació de conflicte que afecta un amic o amiga teva i m'agradaria que en parléssim.*
- *Com esteu amb el vostre grup d'amistats?*
- *Em sembla que ara alguna noia està patint una situació de violència masclista i m'agradaria que m'ajudéssiu.*
- *Heu detectat en el vostre cercle íntim algun tipus de relació abusiva?*
- *Què en sabeu? Què en penseu?*
- *Com us sentiu? Necessiteu ajuda?*
- *Què podem fer?*
- *Podem comptar amb vosaltres?*

Entrevista a les famílies (15)

COMUNICACIÓ DELS FETS I CONTRAST DE LA INFORMACIÓ

Recomanacions generals

- Aquestes entrevistes s'han de dur a terme amb les famílies de l'alumnat implicat per separat.
- És important que se'n faci una presentació clara, amb una comunicació calmada.
- És important utilitzar les eines de comunicació adequades (empatia, missatges en primera persona, etc.) per no alarmar excessivament la família.
- És important explicitar que l'escola i la família tenen el mateix objectiu i que, per això, es demana la seva col·laboració i compromís.
- Es recomana transmetre confiança en el fet que les coses poden millorar.
- Es recomana evitar:
 - centrar-se en la persona en comptes de tractar el fet,
 - jutjar ni fer sentir culpable la família.
- Es recomana comunicar prèviament, a l'alumna que ha patit violència, que ens posarem en contacte amb la seva família.

Recomanacions per a l'entrevista

1. Comunicar a les famílies les actuacions dutes a terme fins al moment (compilació d'informació i les entrevistes realitzades) i concretar que l'objectiu d'aquestes actuacions, juntament amb l'entrevista actual amb les famílies, és l'elaboració d'un informe que l'equip directiu haurà de valorar per determinar si efectivament s'ha donat un cas de violència masclista en el centre.
2. Notificar els fets, sense minimitzar-los ni sobredimensionar-los, i explicar que s'ha produït un incompliment de les normes d'organització i funcionament del centre.

3. Comunicar a les famílies l'actitud de tolerància zero davant la violència masclista.
4. Demanar-los què els han explicat els seus fills i filles per poder contrastar-ne la informació.
5. Preguntar-los quina és la seva opinió sobre els fets i com s'han sentit per poder tenir referències sobre el seu posicionament.
6. Explicar que el centre treballa de manera preventiva amb un protocol d'actuació per a aquests casos.
7. Destacar l'oportunitat de poder abordar la situació i intervenir de forma educativa amb els i les alumnes, així com la necessitat de comptar amb la seva col·laboració i implicació.
8. Finalment, agrair a les famílies la seva col·laboració i avançar que la direcció del centre s'hi posarà en contacte al més aviat possible per comunicar-los la valoració definitiva de l'informe que s'està elaborant i les mesures d'intervenció educativa.

Fases de la intervenció educativa davant la violència masclista (16)

Introducció

La finalitat de la intervenció educativa és aturar les situacions de violència masclista, evitar que es tornin a produir i promoure el desenvolupament de relacions igualitàries i saludables.

Els processos de trencament amb la violència i de recuperació poden ser llargs, per la qual cosa és preferible deixar el temps necessari perquè aquests processos es consolidin, en comptes de tenir una mirada a curt termini i actuar amb excessiva celeritat (excepte en casos d'urgència).

La intervenció ha d'anar orientada a desenvolupar en l'alumnat aquelles competències i habilitats que li permetin relacionar-se de manera positiva amb si mateix i amb les altres persones, així com potenciar l'educació, la cohesió del grup i desfer-se dels prejudicis i estereotips sobre els quals es fonamenta aquest tipus de conductes.

La violència masclista pot adoptar formes i expressions diverses, com per exemple l'agressió emocional i física, l'assetjament sexual, les humiliacions reiterades, el control de la parella, etc. En aquest sentit, cal tenir una cura especial a l'hora de fer la detecció i la intervenció i analitzar la relació que hi ha entre les persones implicades.

Cal tenir present que moltes situacions de violència masclista estan arrelades a la societat actual; per tant, les famílies poden tenir interioritzades aquestes conductes com a fets normals i reproduir-les en els fills i filles de manera inconscient. Per això, a l'hora de planificar la intervenció cal tenir en compte el treball amb la família.

Així mateix, s'ha de recordar que, per tal de no-revictimitzar la noia i d'apoderar-la en el procés de superació de la situació, cal escoltar-la i tenir en compte sempre la seva opinió en les diferents fases d'intervenció.

La intervenció en aquestes situacions requereix la implicació de tota la comunitat escolar, liderada per la direcció del centre educatiu en col·laboració amb el tutor o tutora i el suport del professorat de l'especialitat d'orientació educativa i/o mestres de pedagogia terapèutica i l'Equip d'Assessorament Psicopedagògic (EAP).

Amb la voluntat de facilitar la planificació d'intervenció educativa davant una situació de violència masclista es proposa una sèrie de fases amb mesures concretes. Tot i que algunes d'elles es van duent a terme de manera seqüencial, altres poden desenvolupar-se de forma paral·lela. Es tracta d'una proposta que cada centre haurà d'adaptar, en funció de la seva realitat, a cada situació i cas concret.

Finalment, aquesta proposta reconeix l'educabilitat de l'ésser humà, és a dir, la seva capacitat i voluntat d'aprendre i revertir situacions injustes i desiguals. En aquest sentit, a partir de la diagnosi de necessitats educatives, es proposa treballar amb l'alumnat que ha patit violència masclista, amb l'alumnat que l'ha exercit i amb el grup d'iguals. L'objectiu és canviar els comportaments desajustats i establir relacions des del respecte mutu i la igualtat real entre nois i noies.

Fase 1: Mesures d'urgència (17)

Descripció

Quan la direcció del centre té la certesa que s'ha produït o s'està produint alguna situació de violència masclista, cal intervenir-hi de manera immediata, ferma i eficaç, però no precipitada ni improvisada per tal d'aturar aquesta situació i garantir la seguretat de l'alumna víctima d'aquestes conductes. Cal, també, fer una condemna seriosa dels fets i insistir en el grau de permissivitat zero per part del centre educatiu respecte al que atempta contra la dignitat de les persones i el principi d'igualtat.

Orientacions

Si la situació és considerada molt greu (una agressió física, per exemple), la direcció s'hauria d'entrevistar amb caràcter d'urgència, i per separat, amb les famílies de l'alumnat implicat directament per informar-les dels fets i de les actuacions que es duran a terme des del centre educatiu (vegeu més endavant **Comunicar-se amb les famílies**). És important comptar amb la presència del tutor o tutora de l'alumnat afectat.

Els actes i les conductes considerades com a faltes greument perjudicials per a la convivència s'han de considerar especialment greus, segons l'article 37.2 de la LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, quan impliquin discriminació, entre altres, per raó de gènere i sexe.

Aquestes faltes, d'acord amb l'article 25 del DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius, comporten la incoació d'expedient excepte quan l'alumne i la seva família reconeixen de manera immediata la comissió dels fets. En aquest cas el director o directora del centre aplicarà la sanció corresponent (vegeu [Protocol de conflictes greus](#)). El reconeixement de la falta comesa i l'acceptació de la sanció pot facilitar la implementació de pràctiques restauratives.

Aturar la violència masclista

1. El primer objectiu és aturar la violència masclista i que no reaparegui.
2. Cal assegurar el distanciament de l'alumnat implicat. En aquest sentit, es pot plantejar:
 - 2.1. Un canvi temporal de grup de l'alumne o alumnes agressor/s i prendre precaucions per tal que no coincideixi/n amb l'alumna víctima en espais comuns com les entrades, les sortides o el pati, per la qual cosa caldrà reforçar-ne les mesures de vigilància.
 - 2.2. L'aplicació excepcional d'una suspensió provisional d'assistència a classe, tot garantint, així, l'allunyament de l'alumne agressor com a mesura cautelar en el marc de la incoació d'un expedient, tal com recull l'article 25.4 del [DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius](#). Aquesta suspensió, que pot comportar la no-assistència al centre, ha de ser comunicada a la família de l'alumne agressor abans que comenci el període de l'expulsió (vegeu [Protocol de conflictes greus](#)).
3. En el cas que es consideri que els fets poden ser delictius i perseguits penalment i l'alumne que ha agredit és major de 14 anys (té responsabilitat penal), s'hauran de posar en coneixement de la fiscalia. Si es tracta de menors de 14 anys, i, per tant, inimputables, s'activarà el protocol de menors infractors (vegeu [Protocol de menors infractors](#)).
4. És important remarcar que, en cas que es tracti d'una situació en què la violència masclista s'hagi produït mitjançant l'ús de mitjans telemàtics, caldrà demanar a la família de l'alumne agressor que col·labori retirant-li, temporalment, l'accés a aparells mòbils amb connexió a Internet.
5. Aquesta mesura és especialment necessària en el cas que l'alumne agressor hagi elaborat o difós contingut sexuals a les xarxes socials o missatges d'assetjament sexual.

Confortar l'alumna que ha patit una situació de violència masclista

1. Cal oferir-li atenció immediata. Les actuacions han d'estar sempre orientades a la persona, les seves necessitats i demandes, cosa que exigeix una valoració i un tracte individualitzat.
2. És clau comptar amb persones referents del centre a les quals pugui accedir en qualsevol moment. Tot i així és preferible que aquesta persona referent sigui el tutor o tutora.
3. La prudència i la sensibilitat han d'estar presents en totes les intervencions tenint en compte que aquesta situació genera molt de patiment en aquesta alumna i també en la seva família. Cal evitar la revictimització i el fet que hagi de repetir constantment el relat d'allò ocorregut.
4. És important construir espais físics segurs tant a l'interior del centre com en les seves entrades i sortides.

El **tutor o tutora** o la **persona referent** ha de confortar l'alumna que ha patit una situació de violència masclista i assegurar-se que sap:

1. Que volem ajudar-la perquè se senti segura i acompanyada.
2. Que pot demanar ajuda, sempre que ho necessiti, a la persona referent.
3. A qui ha d'adreçar-se en cas que li calgui ajuda, ja sigui perquè no se sent bé o perquè s'ha produït alguna nova agressió.
4. Que elaborarem un mapa de seguretat i li explicarem en què consisteixen les mesures que es contemplin.
5. Que necessitem la seva col·laboració positiva.
6. Que ens pot proposar quins companys o companyes creu que li podrien donar suport.
7. Que, si bé aquestes mesures s'apliquen d'urgència, se'n proposaran unes altres per tal de garantir que s'aturi la situació, a fi que recuperi l'autoestima i que es restableixin les seves relacions.

8. Que es comunicaran a les famílies les mesures d'urgència i les actuacions que se seguiran fent i que es notificarà prèviament a la noia aquest pas.
9. Que se'n garantirà la màxima confidencialitat.

Notificar a l'alumne que ha exercit violència masclista

1. La condemna ferma dels fets per part de tota la comunitat educativa.
2. La gravetat dels fets i les conseqüències.
3. Que cal que entengui la necessitat d'aturar la situació i el seu compromís per millorar aquesta conducta, atès que, a conseqüència dels seus actes, hi ha hagut persones malmeses.
4. Que cal que assumeixi la responsabilitat dels fets i que hi haurà una supervisió de la seva conducta.
5. La persona que ha exercit violència masclista necessita suport per reconèixer que ha actuat malament, responsabilitzar-se dels seus actes i modificar la seva conducta.
6. Que s'aplicarà un altre tipus de mesures per tal de garantir que l'ajudin a adquirir les competències i habilitats per tenir relacions positives, sanes i respectuoses amb els altres.
7. Que es comunicaran a les famílies les mesures d'urgència i les actuacions que se seguiran fent.
8. Que el tutor o tutora, o persona referent en qui es delegui, realitzarà sessions d'acompanyament individualitzat.
9. Que ens pot proposar quins companys o companyes li podrien donar suport per mobilitzar els canvis de l'ideari que sosté la seva conducta i per la posada en pràctica de noves actituds (xarxa de suport per al canvi).

Comunicar-se amb les famílies

1. Família de l'alumna que ha patit violència masclista

A la família d'aquesta alumna, a més d'informar-la sobre els fets, i amb la finalitat de donar suport immediat a la seva filla, se li comunicaran les mesures d'urgència

que es posaran en marxa. També se'ls demanarà la col·laboració per elaborar un mapa de seguretat al més ajustat possible a les necessitats de la seva filla.

2. Família de l'alumne que ha exercit violència masclista

La família d'aquest alumne ha de ser informada dels fets i les seves conseqüències, com s'ha exposat a les orientacions d'aquesta fase, subratllant la importància que no es procedirà a la incoació d'un expedient si es reconeix de manera immediata la comissió dels fets i se n'accepta la sanció. A més, s'informarà la família que es planificaran actuacions, les quals li seran comunicades en breu, per tal de valorar-les i demanar-los-en el compromís.

Confegir un mapa de seguretat

Per tal d'afavorir la protecció de l'alumna que ha patit violència masclista al centre educatiu, fora bo que la direcció d'aquest dissenyés un **mapa de seguretat** amb caràcter d'urgència, orientat a garantir que els diferents espais escolars esdevinguin entorns protegits, el qual ha de servir com a base per a l'elaboració posterior d'un **mapa de protecció** més detallat (vegeu [Fase 2](#)).

La informació que es reculli a les entrevistes i converses amb l'alumnat implicat, les famílies, el professorat i el personal no-docent servirà per concretar:

1. Quins són els espais i les activitats on l'alumna es troba més segura i còmoda?
2. Quins són els espais i les activitats que li resulten més amenaçadors o inquietants (atenció amb els espais de trànsit o sense presència constant de docents: passadissos, entrades, sortides, lavabos...)?
3. Quines persones poden formar la xarxa de suport de l'alumna perquè es pugui incorporar a les activitats amb normalitat i seguretat (docents, personal d'administració i serveis, companyes i companys, etc.)?

És important que l'alumna que ha patit violència masclista no deixi d'assistir al centre educatiu. Malgrat tot, si es reincorpora al centre després d'uns dies, aquesta reincorporació es pot fer de manera progressiva, si això l'ajuda a tenir més seguretat.

Aquesta graella pot contribuir a recollir les necessitats de protecció de l'alumna més immediates:

Espais	RISC			Descripció (si hi ha dades rellevants)	Proposta de suport	Responsable
	Vermell	Taronja	Verd			
A casa abans de sortir cap a l'escola	X			<i>Li fa por sortir de casa.</i>	<i>Algú del cercle d'amistats que visqui a prop la pot passar a recollir.</i>	<i>Tutor o tutora.</i>
Trajecte d'anada a l'escola						
Entrada a l'escola						
Passadissos						
Lavabos						
Patis						
Educació Física (vestidors)						
Menjador						
Pati de menjador						
Aula						
Sortida						
Trajecte fins a casa						
A casa, un cop torna de l'escola						
Extraescolars						
(...)						

Dispositius a l'escola: ordinador, portàtil o tauleta	X			<i>A l'aula d'informàtica.</i>	<i>Treballar en parelles.</i>	<i>Professor o professora de l'àrea.</i>
Dispositius a casa: ordinador, portàtil o tauleta		X		<i>El portàtil quan faig deures a la meva habitació.</i>	<i>Treballar en espais comuns. Planificar accés acompanyada a determinats espais virtuals.</i>	<i>Família</i>
Mòbil						
<u>Aplicacions:</u>						
Xarxes socials						

missatgeria instantània						
xat						
correu electrònic						
Youtube						
videojocs						
correu electrònic						

Es pot estudiar la possibilitat d'incloure en aquest mapa l'acompanyament de l'alumne que ha comès l'agressió per tal que no reincideixi.

Fase 2: Protecció a l'alumna que ha patit violència masclista (18)

Descripció

Qualsevol alumna que ha patit violència masclista té dret a la protecció, informació, suport, assistència i atenció i a la participació activa des de l'inici i durant tot el procés de la intervenció i, per un temps adequat, després de concloure-la, així com a rebre un tracte respectuós, professional, individualitzat i no-discriminadori.

Aquesta fase ha d'executar-se amb la màxima celeritat possible i té un caràcter transversal al llarg de successives etapes de la intervenció educativa.

La finalitat d'aquesta fase és garantir el compliment del dret a la protecció i defensa integral de la persona, tal com exposa l'article 30 sobre el dret a la protecció efectiva de la [Llei 5/2008, de 24 d'abril](#), del dret de les dones a erradicar la violència masclista.

Orientacions

1. Les mesures que s'adoptin per al compliment del dret de protecció han de regir-se pel principi fonamental d'interès superior de la menor.
2. La fase de protecció requereix un procediment prou senzill i adaptable a totes les situacions, tenint en compte les necessitats expressades per l'alumna.
3. La decisió d'inici de la fase de protecció a l'alumna que ha patit violència masclista ha de provocar, de manera automàtica, l'activació de les actuacions oportunes.
4. L'efectivitat del dret a la protecció comporta la col·laboració de tota la comunitat escolar de manera coordinada.
5. Les actuacions han d'estar sempre orientades a la persona, la qual cosa fa necessària una diagnosi i un tracte individualitzat de l'alumna que ha patit violència masclista.

6. És important no jutjar, de manera més o menys subtil, la conducta de la víctima i qüestionar si hauria pogut fer res per evitar l'agressió o fins i tot si l'ha provocat.

La direcció del centre, conjuntament amb el tutor o tutora i amb la col·laboració del professorat de l'especialitat d'orientació educativa i/o mestre/a de pedagogia terapèutica, si escau, dissenyarà un **mapa de protecció** de l'alumna víctima de violència masclista a partir del **mapa de seguretat** elaborat amb caràcter d'urgència (vegeu [Fase 1](#)), una vegada s'hagi aprofundit en les necessitats i s'hagin analitzat els recursos existents. Aquest **mapa de protecció** s'implementarà conjuntament amb la família i la resta d'agents responsables de la protecció de l'alumna.

Dissenyar i implementar un mapa de protecció

1. **Diagnosi de necessitats de protecció.** El primer objectiu és acabar de concretar les necessitats de l'alumna víctima de violència masclista en relació amb la protecció i l'acompanyament per tal de condicionar el seu entorn escolar immediat. Així, partint de les necessitats recollides en el **mapa de seguretat** elaborat amb caràcter d'urgència, la direcció del centre educatiu, conjuntament amb el tutor o tutora i amb la col·laboració del professorat de l'especialitat d'orientació educativa i/o mestre/a de pedagogia terapèutica, si escau, podrà completar les necessitats de protecció, per la qual cosa caldrà tenir en compte:
 - el perfil personal de l'alumna,
 - la seva situació en el grup classe (relacions amb la resta de companys, possibilitats de suports, etc.),
 - el moment del desenvolupament dels fets per detectar-ne els espais d'especial risc.
 - les necessitats expressades per l'alumna en relació amb la seva protecció i cura emocional.

La diagnosi ha de ser dinàmica (caldrà anar-hi fent ajustaments). La col·laboració de les famílies resultarà essencial en la concreció d'aquestes necessitats.

2. Creació d'entorns segurs

- 2.1. Concreció dels espais físics i entorns virtuals de protecció tant al centre educatiu com a l'àmbit familiar i l'entorn immediat.
- 2.2. Organització de la supervisió per part de diferents membres de la comunitat escolar.
- 2.3. Concreció de mesures de supervisió i acompanyament.
- 2.4. Presa de decisions organitzatives sobre agrupaments i horaris, si escau.
- 2.5. Planificació de les mesures per a la comunicació i el seguiment de la protecció de l'alumna víctima de violència masclista durant tot el procés d'intervenció.
- 2.6. Assignació de responsables pel que fa a l'acompanyament, el suport i la protecció.
- 2.7. Elaboració del mapa de protecció on es concretaran les mesures de protecció sobre els següents àmbits:
 - espais físics
 - entorn virtual escolar
 - entorn virtual familiar
 - organització
 - comunicació
 - seguiment.

3. Disseny i implementació d'un mapa de protecció en l'entorn escolar. Per tal d'afavorir la protecció de l'alumna que ha patit violència masclista al centre escolar, caldrà concretar les mesures de protecció i els seus responsables.

La protecció de l'alumna víctima de violència masclista és una tasca en la qual cal implicar tota la comunitat escolar. En tot cas, però, en seran responsables els i les professionals del centre educatiu.

En el cas de l'ús de mitjans telemàtics la implicació de la família és especialment rellevant ja que aquesta conducta es pot donar a tota hora i en tot moment.

A continuació es proposa un seguit d'actuacions que, atesa la realitat de cada alumna i de cada centre, caldrà contextualitzar.

Àmbit	Mesura	Responsable	Concreció
Espais físics	Supervisió durant els canvis de classe.	<i>Professorat de guàrdia de centre. Membres de l'equip docent.</i>	<i>Per exemple, es pot acordar que un/una docent no marxi fins que arribi l'altre/a.</i>
	Supervisió al menjador.	<i>Direcció.</i>	<i>Monitor o monitora de menjador o, en el cas de secundària, una persona adulta amb presència permanent.</i>
	Supervisió durant l'esbarjo.		
	Supervisió durant les absències del professorat.		
	Supervisió a les entrades i sortides.		
	Suport en situació de necessitat.		
	Supervisió en cas de sortides programades del centre educatiu.		
	Altres...		
Entorn virtual escolar	Dispositius a l'escola: ordinador, portàtil o tauleta.	<i>Tutor o tutora. Membres de l'equip docent.</i>	<i>Per exemple, es pot restringir l'accés a plataformes, mitjans i/o aplicacions.</i>
	Canal de telefonia mòbil.		
Entorn virtual familiar	Dispositius al domicili: ordinador, portàtil o tauleta.	<i>Mare, pare o tutors/es legals.</i>	<i>Per exemple, fer servir els controls parentals per restringir l'accés a determinats continguts.</i>

	Canal de telefonia mòbil.	<i>Mare, pare o tutors/es legals.</i>	<i>Per exemple, limitar l'ús del mòbil i, sobretot, l'accés a determinades aplicacions.</i>
Organització	Revisió d'agrupaments i desdoblaments del grup classe, dos docents a l'aula...	<i>Cap d'estudis. Tutor/a i Equip Docent, Orientador/a o Mestre/a de pedagogia terapèutica.</i>	<i>Per exemple, planificar els agrupaments flexibles o treballar en grups per facilitar l'atenció i protecció de l'alumna víctima de violència masclista.</i>
	Revisió de l'alumnat que integra els grups de treball.		
	Proposta de cotutoria (compartida) en determinades situacions.		
	Ajustaments de l'horari de l'alumnat segons necessitats.		
	Revisió de la ubicació de l'alumnat a l'aula.		
	Elaborar el quadre d'assignacions horàries dels i de les professionals implicats/des en la protecció de l'alumnat assetjat.		
	Altres...		
Comunicació	Facilitar canals i estratègies de comunicació entre la persona referent, el tutor/a (quan siguin persones diferents) i l'equip docent.	<i>Direcció.</i>	<i>Per exemple, generar espais per anar a parlar amb el tutor/a o persona referent en cas de necessitat.</i>
	Facilitar canals i estratègies de comunicació amb	<i>Direcció i Coordinadora o Coordinador TIC.</i>	<i>Per exemple, realitzar entrevistes o reunions amb la família de l'alumnat implicat sobre gestió correcta de les xarxes virtuals per garantir –ne</i>

	les famílies.		<i>un bon funcionament en temes de seguretat.</i>
	Altres...		
Seguiment	Entrevista de seguiment de l'entorn familiar i comunitari.	<i>Família. Tutor/a. Direcció, si escau.</i>	<i>Concretar la periodicitat de les reunions de seguiment. Valorar i ajustar l'eficàcia del mapa de protecció de l'entorn virtual.</i>
	Tutoria periòdica.	<i>Alumna víctima de violència masclista. Tutor/a.</i>	<i>Valorar i ajustar l'eficàcia del mapa de protecció d'espais físics i l'entorn virtual.</i>
	Reunió de seguiment amb els agents implicats.	<i>Tutor/a. Persona referent del Departament d'orientació.</i>	<i>Concretar la periodicitat de les reunions de seguiment. Valorar i ajustar l'eficàcia del mapa de protecció dels espais físics.</i>
	Utilitzar un model de guió per a les entrevistes, unificat i compartit entre els i les professionals que hi intervenen.	<i>Direcció. Tutor/a. Persona referent del Departament d'orientació.</i>	
	Altres...		

Es pot estudiar la possibilitat d'incloure en aquest mapa l'acompanyament de **l'alumne que ha comès l'agressió** per tal que no reincideixi, i de facilitar-li els suports necessaris, i de les persones que han d'estar presents en els diferents espais (xarxa de suport per al canvi de conductes i agressions masclistes).

4. **Suport i acompanyament amb el cercle íntim d'amistats.** Si bé la protecció a l'alumna que ha patit violència masclista és responsabilitat de l'equip de professionals del centre educatiu i de les persones adultes que l'envolten, aquesta és una tasca en què l'alumnat pot tenir un paper clau, en la mesura que

aquesta acció contribueix al seu desenvolupament personal. El compromís en relació amb la protecció pot ser individual o com a grup.

Cal tenir en compte, segons la gravetat del cas, la privacitat de la víctima i el respecte a la seva intimitat. Per tant, cal valorar amb ella la conveniència d'explicar els fets als seus companys i companyes de confiança i que pugui decidir si vol aquest acompanyament entre iguals.

La protecció efectiva ha de començar amb un ferm compromís individual d'acompanyament per part dels companys i companyes.

Per aconseguir el compromís de l'alumnat en la protecció de la persona que ha patit violència masclista, caldrà realitzar una selecció d'alumnat susceptible d'acomplir aquesta funció d'acompanyament.

4.1. A nivell individual. Amb el grup seleccionat es realitzaran entrevistes individuals (7 o 10 minuts per persona) amb l'objectiu que cada alumne/a es comprometi a fer alguna acció concreta per a l'alumna víctima de violència masclista i que es formalitzi el compromís d'acompanyament. També es faran breus entrevistes individuals de seguiment (3 minuts per persona) en el termini d'una setmana, per exemple.

A continuació, es proposa un possible guió per a l'entrevista amb l'alumnat acompanyant:

Guió per a l'entrevista amb l'alumnat acompanyant

El plantejament d'aquesta entrevista parteix del coneixement que té l'alumnat entrevistat de la situació de violència masclista i l'objectiu és el compromís personal de fer alguna acció per a l'alumna que ha patit violència masclista. Tot i que el tutor o tutora pot plantejar també una demanda directa d'ajuda, és interessant que, l'oferiment, el faci l'alumna.

L'entrevista es podria plantejar de la següent manera:

- M'agradaria parlar amb tu perquè m'he assabentat que una companya està tenint problemes/ l'estan molestant, ha patit abusos...
- En saps alguna cosa, d'això?
- Què podem fer, què suggereixes, **què podries fer tu per ajudar-la...**?
- Així, comptem amb tu per...
- D'acord, ens veurem en una setmana i parlarem de com ha anat.

L'alumnat que es compromet a donar suport i **acompanyar** l'alumna víctima de violència masclista ha de poder comunicar-se de manera fàcil i fluida amb la persona referent, no només per poder fer-ne el seguiment sinó per **informar-la** de qualsevol indici que la situació no millora.

A més ha de ser una persona que ajudi des de la comprensió, la sororitat i la discreció, segons el cas.

A la taula següent es proposa un seguit de possibles mesures d'acompanyament que poden fer els i les iguals:

Mesura	Company/a, Companys/es que s'hi compromet/en	Concreció
Acompanyar durant l'esbarjo.		<i>Evitar que l'alumna víctima de violència masclista estigui sola al pati. Informar el professorat de guàrdia de qualsevol situació anòmla.</i>
Acompanyar durant els canvis de classe del professorat o del grup classe (canvis de grup o d'aula, espais específics –laboratori, educació física ... - , visites i sortides curriculars...).		
Acompanyar en els espais on no hi ha professorat: lavabos, vestidors...		
Acompanyar durant les absències del professorat.		
Estar atents/es als comentaris i converses en xats i comunitats virtuals (flickr ,		

MySpace, Facebook, LinkedIn, Twitter...), blocs, Serveis Peer to Peer (eMule, Kazaa...) que comparteixen o no i que arriben a l'ordinador personal.		
Estar amatents en les aplicacions de xat (WhatsApp, Telegram, Imo, etc.), comunitats virtuals que poden compartir o en aquelles que no comparteixen per si apareixen comentaris...		
Estar amatents en els xats de videojocs quan es juga mitjançant l'ordinador.		
Acompanyar a les entrades i sortides.		
Acompanyar al menjador.		
Informar d'indicis o de situacions d'alerta.		
Altres...		

4.2. A nivell grupal. Si bé el plantejament inicial de la demanda de protecció és fer-la a nivell individual i que cada alumne/a adquireixi el compromís d'acompanyar l'alumna que ha patit violència masclista en allò que creu que pot fer, també es pot fer a nivell grupal, sempre que la víctima vulgui compartir els fets amb els companys i companyes.

4.3. Equips de suport de centre. En el cas que el centre disposi d'equips d'alumnes que puguin fer aquesta tasca d'acompanyament, com companys/es, tutors/es, alumnes ajudants, mentors/es, etc., pot ser interessant comptar-hi, amb el benentès, sempre, que l'alumna víctima de violència masclista pugui establir relacions de confiança amb aquests companys i companyes.

- [Programa TEI - Tutoria Entre iguals](#)

En aquest capítol del programa Crònica, de TVE2, hi trobareu l'experiència de l'Institut Front Marítim de Barcelona, on els i les alumnes de 3r d'ESO es converteixen en tutors i tutores dels qui/ de les qui comencen 1r d'ESO.

- [Cibermentor&s](#)

En aquest manual de la Fundació Barrié, hi trobareu orientacions i recursos

per crear un sistema de suport entre iguals que funciona en alguns entorns escolars on l'alumnat d'edats superiors, format i preparat, atén l'alumnat més jove en la gestió de les seves relacions interpersonals a les xarxes socials i sobre problemes que puguin sorgir-hi.

- [Youth 4 Youth. Un manual para reforzar a la gente joven en la prevención de la violencia de género a través de la educación entre iguales.](#)

En aquest recurs elaborat per Mediterranean Institute of Gender Studies (MIGS), hi trobareu un programa de sensibilització, formació i educació entre iguals en l'àmbit de l'educació formal i no-formal per a la prevenció de les violències masclistes.

5. **Comunicació a la família del mapa de protecció.** Una vegada elaborat el mapa de protecció, és important que la família en sigui coneixedora per tal de validar-lo de forma definitiva, però sobretot per acompanyar-la, tranquil·litzar-la i generar-li una seguretat que pot transmetre a la seva filla.
6. **Visualització de referències de seguretat en tot el centre i entorn.** Es pot contribuir a estimular la confiança de qui ha patit violència masclista mitjançant l'elaboració i difusió de missatges, per part dels diferents membres de la comunitat escolar, que facin referència al centre educatiu com a espai segur.

6.1. Campanyes de sensibilització:

- [Estimar no fa mal. Projecte de formació per a la prevenció de la violència masclista](#)

En aquest document del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, hi trobareu material didàctic adreçat a professorat i professionals que treballen amb joves, material que proposa incorporar la prevenció de les relacions abusives en la parella i la perspectiva de gènere a la seva formació.

- [Campanya de prevenció i detecció de les violències sexuals](#)

En aquest espai web de l'Institut Català de les Dones, hi trobareu una campanya de sensibilització per reivindicar el dret a la llibertat sexual i seguretat de les dones.

- [Dia Internacional per a l'eliminació de la violència envers les dones](#)
[#obrimelsulls25N](#)

En aquest espai de la XTEC del Departament d'Educació, hi trobareu una proposta duta a terme el **Dia Internacional per a l'eliminació de la violència envers les dones**, per tal de sensibilitzar i conscienciar tota la comunitat educativa sobre les relacions abusives de parella. Els centres educatius poden difondre fotos o vídeos de les seves actuacions de sensibilització a Twitter amb el **#obrimelsulls25N**.

- [Abraçades contra la violència de gènere](#)

En aquesta notícia del diari *Naciódigital*, hi trobareu l'acció de sensibilització, proposada per l'Oficina Jove del Bages, que es va dur a terme a diverses escoles i campus universitaris de la comarca mitjançant *free hugs* (abraçades gratuïtes).

- [Nomás sí és un sí](#)

En aquest espai web de l'ajuntament de Terrassa, hi trobareu informació sobre la campanya **Nomás sí és un sí** per tal de fomentar les festes populars com a espais lliures de violència sexista, amb orientacions per a dones, homes i ciutadania en general.

- [NO és NO, festes lliures de sexisme](#)

En aquest espai web del Consell Comarcal de l'Alt Urgell, hi trobareu informació sobre la campanya **NO és NO, festes lliures de sexisme**, que pretén sensibilitzar la població jove i la ciutadania sobre el fet que totes les persones són responsables que els ambients festius siguin lliures d'agressions sexistes.

- [Festa lliure, fes-te lliure](#)

En aquest espai web de l'ajuntament de l'Ametlla del Vallès, hi trobareu informació sobre la campanya **Festa lliure, fes-te lliure** per sensibilitzar la població i prevenir el sexisme dins els espais de lleure nocturn.

- [Mercè antimasclista](#)

En aquest espai web de l'ajuntament de Barcelona, hi trobareu informació sobre la campanya **Només sí és un sí** que es va portar a terme a la festa de la Mercè.

6.2. Mesures d'autoafirmació mitjançant la publicació i difusió de declaracions o manifestos contra la violència masclista per part de la comunitat escolar:

- [Manifest unitari Dia Internacional per a l'eliminació de la violència envers les dones- 25 de novembre](#)

En aquest espai del web de l'Institut Català de les Dones, hi trobareu el Manifest unitari que es va fer l'any 2018 i que pot servir com a base per a l'elaboració de manifestos o declaracions en els centres educatius.

- [Dia Internacional de les Dones](#)

En aquest espai del web de l'Institut Català de les Dones, hi trobareu els materials i els actes de la campanya de 2019 que es poden utilitzar com a materials de sensibilització i conscienciació dels centres educatius.

Fase 3: Detecció de necessitats educatives i concreció d'actuacions (19)

Descripció

Allò que orienta com ens relacionem amb les persones i les respostes que donem davant determinades situacions són principalment les actituds i valors socialment acceptats. Així, en tota relació interpersonal basada en l'abús de poder i la submissió, la qual atempta contra el principi d'igualtat, cal conèixer quines actituds i valors la sostenen i què és el que motiva la conducta de l'alumnat implicat.

Al llarg d'aquesta fase cal esbrinar què ha portat l'alumnat que ha exercit o està exercint violència masclista a tenir aquesta conducta. Això ajudarà a establir quines mesures reeducatives són les més adients per desenvolupar i potenciar les competències i habilitats que l'han d'ajudar a evitar que aquesta situació es reproduïxi i que sigui capaç de relacionar-se amb si mateix i amb els altres de manera positiva, desfent els rols i estereotips sobre els quals es fonamenta aquest tipus de conductes.

Amb l'alumna que ha patit violència masclista caldrà concretar les competències i habilitats que l'han d'apoderar per tal de fer front a la situació que ha viscut, superar-la i donar-li eines que li serveixin de factors de protecció, sense caure mai en la responsabilització ni revictimització, ni el qüestionament, en cap cas, dels fets esdevinguts.

Orientacions

1. Per detectar les necessitats de l'alumnat directament implicat (alumna que ha patit violència masclista i alumne o alumnes que l'han exercit) i elaborar la proposta d'actuacions més adequada a cada cas, cal la participació del o de la professional orientador/a del centre i/o del mestre o la mestra de pedagogia terapèutica,

preferiblement que tingui formació o coneixements específics sobre gènere, en col·laboració amb els i les professionals dels equips d'assessorament i orientació psicopedagògica (EAP).

2. En cas de l'ús de mitjans telemàtics cal esbrinar el nivell de formació en competències tecnològiques i el bon ús de la xarxa com a punt de partida per poder valorar la necessitat de formació que els ajudi a prendre consciència dels seus riscos i conseqüències i aprendre a utilitzar les tecnologies de manera adequada, respectuosa i relacionalment positiva. Aquesta formació aniria adreçada a l'alumnat, professorat i famílies i és especialment necessària en el cas que l'alumne que ha exercit violència masclista hagi elaborat o difós imatges de vexació o un discurs discriminatori a les xarxes socials.
3. Respecte als àmbits que cal abordar en la tasca educativa, si bé s'han de determinar a partir de les necessitats de cada persona, els experts plantegen que la detecció de necessitats i les mesures per donar-hi resposta de manera diferenciada, tant a la víctima com a l'agressor, tinguin en compte les dimensions que corresponguin:
 - 3.1. **Cognitiva:** Definir què passa, què podem fer, analitzar alternatives, valorar conseqüències, tenint en compte altri, i passar a l'acció possible.
 - 3.2. **Emocional i afectiva:** Reconèixer les pròpies emocions, aprendre a gestionar-les i reconèixer les d'altri. Cultivar, millorar i augmentar el benestar personal i vetllar pel de les altres persones:
 - Autoestima
 - Resiliència.
 - 3.3. **Moral i consciència ètica:** Desenvolupar actituds i valors com la igualtat i el respecte per la diversitat de gènere.
4. Les competències per conviure han de donar resposta a la gestió de les relacions i dels conflictes a qualsevol escenari, ja sigui **presencial i/o virtual**. És per això

que es fa imprescindible treballar les dimensions abans esmentades així com la competència digital.

5. El treball d'aquestes competències, habilitats, valors i actituds té com a finalitat capacitar l'alumnat per identificar i erradicar la violència masclista i donar el suport i l'acompanyament necessaris a l'alumna que ha patit violència masclista. És important que l'alumnat vegi la utilitat d'aquests aprenentatges i que, en cap cas, l'alumna que ha patit violència masclista percebi que se l'està responsabilitzant de la situació.
6. Pel que fa a la detecció de necessitats educatives del grup classe, la planificació i programació d'activitats hauria d'anar a càrrec del seu tutor o tutora amb l'assessorament del o de la professional d'orientació educativa i/o de pedagogia terapèutica del centre educatiu i de l'EAP, si escau. Totes les actuacions que es proposin en la intervenció amb el grup han de tenir com a finalitat identificar les actituds masclistes i d'abús, prevenint-les i fomentant les relacions igualitàries i respectuoses, tot promovent, alhora, la cohesió del grup.

Propostes d'actuació amb l'alumna que ha patit violència masclista

1. Consideracions prèvies

És interessant que, una vegada detectades les necessitats d'aquesta alumna pel professional o per la professional del departament d'orientació en col·laboració amb el o la professional de l'EAP, la proposta d'actuacions i la seva implementació tinguin presents les consideracions següents:

- 1.1. Totes les actuacions que es proposin en la intervenció amb l'alumna que ha patit situacions de violència masclista han de tenir com a finalitat oferir-li suport emocional, no responsabilitzar-la ni minimitzar els fets que ens expliqui, mitjançant una actitud d'escolta activa, tot identificant les actituds masclistes i d'abús.
- 1.2. El tutor o tutora o persona referent, amb el suport professional del departament d'orientació i en col·laboració amb el o la professional de l'EAP, si escau, ha de crear vincles de confiança (no de dependència), posant l'èmfasi en l'apoderament de l'alumna per tal de minimitzar en un futur el risc de tornar a rebre aquest tipus de maltractament.
- 1.3. És molt important desbloquejar el silenci en què l'alumna, potser, ha estat instal·lada des de l'inici de la situació de violència masclista i, per tant, el primer objectiu de les sessions de treball és aconseguir-ne la bona disposició per poder accedir al seu espai de confiança i donar-li protagonisme, tot respectant el seu ritme de recuperació.
- 1.4. S'han d'evitar les postures maternalistes o paternalistes, acompanyant la noia en la presa de decisions però no forçant-la, ni tampoc jutjant-la, fent-li retrets o insinuant que no se li oferirà suport si, per exemple, reprengué la relació.

- 1.5. Es pot recomanar que l'alumna faci un registre setmanal de l'autoobservació sobre els continguts treballats i que aquest sigui posat en comú a les sessions posteriors amb la finalitat de fixar objectius a assolir de manera gradual.
- 1.6. Cal assegurar a l'alumna la confidencialitat de totes les actuacions realitzades en el si de les sessions de treball. És important, però, informar-la d'allò que sí s'ha d'explicar i a qui es dirà per poder treballar de manera conjunta amb el tutor o tutora o persona referent, altres docents i la família.

2. Actuacions i recursos

2.1 Establiment del **pla de treball** amb l'alumna que ha patit violència masclista i compartir-lo amb la família (vegeu [Fase 4](#)). Una vegada detectades les necessitats, cal establir el pla de treball en què s'explicitin els objectius, els continguts i les accions a desenvolupar amb el suport de l'EAP. És important no només informar l'alumna sinó que sigui protagonista d'aquest procés d'intervenció.

2.2 **Treball pautat** de les dimensions que especifiquem a continuació:

2.2.1 **Dimensió cognitiva: Millora de les habilitats cognitives i apoderament de l'alumna.** Treballar les habilitats cognitives ha d'ajudar perquè aquesta alumna pugui definir què passa, què podem fer, com detectar factors de risc, valorar conseqüències i passar a l'acció possible.

- [Estàs patint violència masclista? Senyals d'alerta](#)

En aquest espai web de l'Ajuntament de Barcelona, hi trobareu uns indicadors de detecció sobre diverses situacions de violència masclista per reflexionar i detectar-la en les relacions de parella.

- [Nous models de feminitat](#)

En aquest document elaborat per Tamaia per a la formació “*Prevenió de la violència masclista en l'àmbit educatiu*”, hi trobareu informació sobre la construcció de nous models femenins i l'apoderament de les noies.

- [La tipologia dels abusos i la dinàmica abusiva](#)

En aquest document elaborat per Tamaia, del curs de formació “*Prevenió de la violència masclista en l'àmbit educatiu*”, hi trobareu informació sobre les relacions abusives en l'àmbit de la parella o altres i el cicle de la violència.

2.2.3 Dimensió emocional i afectiva: Conèixer, reconèixer i gestionar

emocions. En el cas d'una alumna que ha patit violència masclista, cal restaurar i reforçar el seu malmès estat psicològic. És important que l'alumna prengui consciència de les seves pròpies emocions, tot evitant que es culpabilitzi pels fets viscuts i donant-li eines perquè es pugui recuperar. En aquest sentit, fora bo treballar l'autoestima i la resiliència.

Després de patir una situació de violència masclista l'alumna té una crisi d'autoestima i una imatge negativa d'ella mateixa. Per ajudar-la a superar aquesta situació cal proporcionar-li recursos, suport i acompanyament per refer-se'n, fomentar-ne l'autoguarició i enfortir-ne les capacitats per identificar els seus desitjos i necessitats i establir-hi límits.

- [Estimar no fa mal](#)

En aquest document de l'Institut Català de les Dones, hi trobareu la guia didàctica del “*Projecte de formació per a la prevenció d'abusos sexuals entre iguals en adolescents*”, dirigit a tots els i les professionals que treballen amb joves i adolescents.

- [Tot s'aprèn](#)

En aquest document de l'Institut Català de les Dones, hi trobareu una proposta didàctica de Carles Morera per treballar les relacions abusives

de parelles adolescents com a mitjà de prevenció de la violència masclista.

- [L'autoestima](#)

En aquest document, extret de la llicència d'estudis d'Anna Carpena concedida pel Departament d'Educació i titulada "Habilitats socials i educació en valors des de l'acció tutorial", hi trobareu orientacions per detectar senyals de manca d'autoestima i activitats per millorar-la.

- [Sigues tu](#)

En aquest espai de Dipsalut, de la diputació de Girona, hi trobareu diversos recursos per treballar l'autoestima i el control intern com la dinàmica [Qui sóc?](#), que inclou un qüestionari per conèixer el nivell d'autoestima.

- [Introducció a la diversitat afectiva i sexual. Els quaderns de l'Inclou](#)

En aquesta guia de l'associació *Inclou*, hi trobareu eines per treballar la diversitat afectiva i sexual i generar un clima de confiança a l'aula.

- [Encoratja't](#)

En aquest document de Fundesplai, hi trobareu una "*Proposta educativa per a la igualtat de gènere i la violència zero*", una visió coeducativa des dels espais de lleure.

2.2.4 Aprenentatge instrumental de la competència digital. Es tracta de tenir cura a l'hora de construir la identitat digital que, en el cas de l'alumna que ha patit un abús, és especialment important. Cal que protegeixi la seva intimitat i tingui un control sobre les seves dades personals i la informació que transmet per tal d'evitar-ne un mal ús .

- [Unfollow a les violències masclistes](#)

En aquest bloc de la Cooperativa Candela, hi trobareu un projecte educatiu enfocat a prevenir i abordar les violències masclistes i les relacions abusives a través dels entorns digitals.

- [Si m'estima em donarà el seu Password](#)

En aquesta eina, elaborada per la Cooperativa Candela, hi trobareu recursos per treballar amb els nens i nenes l'ús responsable de les tecnologies digitals.

- [Internet Segura](#)

En aquest espai de la XTEC del Departament d'Educació, hi trobareu orientacions i recursos per desenvolupar de manera segura la competència digital en els centres.

- [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)

En aquesta pàgina de la XTEC del Departament d'Educació, hi trobareu la proposta didàctica del Programa d'innovació #aquiproubullying, que ofereix, entre altres, mòduls de formació sobre ús segur i responsable de les xarxes per a alumnat de [primària](#) i [secundària](#).

- [eduCAC.](#)

En aquest web del Consell de l'Audiovisual de Catalunya, en col·laboració amb el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, hi trobareu un programa d'educació en comunicació adreçat a professorat i famílies i enfocat a promoure l'educació mediàtica en perspectiva de gènere en àmbits educatius formals i informals.

Propostes d'actuació amb l'alumnat que ha exercit violència masclista

1. Consideracions prèvies

1.1. Amb aquest alumnat cal prendre mesures, tant de caràcter normatiu com de suport educatiu, amb la finalitat de dur a terme una intervenció restauradora i constructiva.

1.2. Totes les actuacions que es proposin en la intervenció amb l'alumne o alumnes que han exercit conductes de violència masclista han de tenir com a finalitat

prendre consciència que cap noia ha de ser objecte de maltractament, abús o humiliacions, combatre els estereotips de gènere en què es fonamenta sovint aquest tipus de conductes, deconstruir aquells mites de l'amor romàntic que porten a desenvolupar les capacitats i els valors necessaris per relacionar-se positivament, respectant els drets de les dones.

- 1.3. Cal que prenguin consciència de la gravetat dels fets i que la seva conducta té conseqüències negatives per a tothom. És important acompanyar i oferir eines de suport perquè puguin elaborar un procés de responsabilització respecte als fets realitzats i transmetre'ls la confiança en el potencial de canvi i millora de totes les persones.
- 1.4. S'haurà de treballar amb l'alumne la identificació dels senyals d'alerta que pot observar en si mateix com a indicadors d'estar exercint violència masclista per tal d'afavorir la seva reeducació i prevenir que en futures relacions es tornin a repetir aquests patrons.
- 1.5. El tutor o tutora o persona referent, amb el suport del departament d'orientació i en col·laboració amb el o la professional de l'EAP, si escau, ha de crear-hi vincles de confiança (no de dependència) i facilitar-ne els aprenentatges necessaris, posant l'èmfasi en les capacitats socials de l'alumnat perquè pugui trobar maneres saludables i respectuoses de relacionar-se.
- 1.6. Com a format més adient, les actuacions que es planifiquen consisteixen en sessions de treball individual amb el o la professional assignat/da.
- 1.7. És molt important desmuntar la reticència en què l'alumne està instal·lat i, per tant, el primer objectiu de les sessions de treball és aconseguir-ne una bona disposició per poder accedir al seu espai de confiança. Cal que se li faci saber que se'l vol ajudar.

- 1.8. Cal que l'alumne faci un registre setmanal de l'(auto)observació realitzada sobre els continguts treballats i que aquest sigui revisat i posat en comú a les sessions posteriors per fixar objectius de les conductes a assolir de manera gradual.
- 1.9. Cal assegurar a l'alumne la confidencialitat de totes les actuacions dutes a terme en el si de les sessions de treball. És important, però, informar-lo d'allò que sí s'ha d'explicar i a qui es dirà per poder treballar de manera conjunta amb el tutor o tutora o persona referent, altres docents i la família.

2. Actuacions i recursos

- 2.1. Establiment del **pla de treball** amb l'alumne que ha exercit violència masclista i compartir-lo amb la família (vegeu [Fase 4](#)). Una vegada detectades les necessitats, cal establir el pla de treball en què s'explicitin els objectius, els continguts i les accions a desenvolupar amb el suport de l'EAP. És important no només informar l'alumne sinó donar-li l'oportunitat de ser protagonista d'aquest procés de millora.

- 2.2. **Treball pautat** de les dimensions que especifiquem a continuació:

- 2.2.1. **Dimensió cognitiva:** Millora de les habilitats cognitives i, especialment, del **pensament conseqüencial**. Treballar les habilitats cognitives ha d'ajudar l'alumne a definir què passa, què podem fer, valorar-ne conseqüències i passar a l'acció.

- [Noves masculinitats. Trenquem els estereotips de gènere](#)

En aquest document del Departament d'Educació, hi trobareu un model transferible sobre "Noves masculinitats, trenquem els estereotips de gènere", el qual recull propostes d'activitats didàctiques

i recursos per treballar aquesta temàtica dins un projecte de Servei Comunitari.

- [Estàs exercint violència masclista? Vols saber en quin grau?](#)

En aquest espai web de l'ajuntament de Barcelona, hi trobareu unes propostes d'indicadors per reflexionar sobre els propis comportaments en una relació de parella.

- [La tipologia dels abusos i la dinàmica abusiva](#)

En aquest document elaborat per Tamaia, del curs de formació *“Prevenió de la violència masclista en l'àmbit educatiu”*, hi trobareu informació sobre les relacions abusives en l'àmbit de la parella o altres i el cicle de la violència.

2.2.2. Dimensió emocional i afectiva: És important el treball del reconeixement i gestió de les emocions pròpies i d'altri, així com l'empatia i l'afectivitat perquè l'alumnat aprengui a relacionar-se de manera lliure, respectuosa i enriquidora. A part, adonar-se del mal que produeix a la víctima el pot ajudar a empatitzar-hi i a reflexionar sobre els fets.

- [Tabú. Tu tries què t'hi jugues](#)

En aquest recurs de l'Institut Català de la Dona, hi trobareu una eina per treballar les actituds d'assetjament sexual que estan interioritzades com a normals i trencar els tabús sobre les relacions.

- [Siques tu](#)

En aquest espai de Dipsalut de Girona, hi trobareu diversos recursos per treballar l'empatia com la dinàmica [De tot cor](#) que té, entre altres objectius, treballar la diversitat a l'aula.

- [Projecte de Convivència > Educació socioemocional](#)

A l'espai d'aquesta aplicació informàtica realitzada pel Departament d'Educació, hi trobareu recursos educatius per desenvolupar l'empatia entre l'alumnat (Aula B2) per a l'elaboració del Projecte de convivència.

- [Jo no vull ser pilota d'or: Idees i consells per a nois que volen ser lliures](#)

En aquest document del Consell de joventut de Barcelona, hi trobareu una “*Guia per a nens que volen ser lliures*” amb reflexions i consells per viure la sexualitat i l’afectivitat de manera lliure i enriquidora.

- [Dibuixant el gènere](#)

En aquest recurs publicat per la Universitat de Vic, elaborat per Gerard Coll-Planas i Maria Vidal, hi trobareu eines audiovisuals i una guia pedagògica per reflexionar i treballar els estereotips de gènere en la nostra societat.

2.2.3 Dimensió moral i consciència ètica: valors i actituds. Es tracta del treball entorn als processos personals de posicionament i judici individual de desenvolupament de la consciència moral mitjançant diferents eines, com la discussió i resolució de **dilemes morals** o la reflexió sobre els **drets i deures de les persones**.

- [Siques tu](#)

En aquest recurs de Dipsalut, hi trobareu diversos materials per treballar la diversitat, els prejudicis i els estereotips com el vídeo [Canvia el conte](#), que té com a objectiu la denúncia de la violència masclista en els contes infantils.

- [Programa A Mida](#)

En aquest programa elaborat pel GREM de la Universitat de Barcelona, hi trobareu un treball sobre valors com el respecte, la sinceritat, el diàleg o la cura dels altres. Inclou unitats didàctiques com “Escoltar els altres” i “Vull disculpar-me”.

2.2.4 Aprenentatge instrumental de la competència digital en relació amb l’ús segur i responsable de les TIC i, especialment, el **comportament cívica** en l’àmbit digital.

- [Unfollow a les violències masclistes](#)

En aquest recurs, publicat pel Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC), hi trobareu un projecte educatiu enfocat a prevenir i abordar les violències masclistes i les relacions abusives que es donen entre adolescents i joves a través dels entorns digitals.

- [Sexualitat, pantalles i violències masclistes](#)

En aquest recurs de l'espai web del "blog de la Lore", hi trobareu eines per conèixer i reflexionar sobre el sexpredding.

- [Si m'estima em donarà el seu Password](#)

En aquest recurs, elaborat per la Cooperativa Candela, hi trobareu una eina que ofereix recursos per treballar amb els infants l'ús responsable de les tecnologies digitals.

Amb el grup classe

Quan la situació o conducta de violència masclista hagi transcendit el grup classe, afectant directament el clima de l'aula, es proposa un treball col·lectiu que tingui com a finalitats:

- La **no-normalització** de la violència masclista.
- L'**apoderament del grup** com a suport en la gestió de la violència masclista.
- La **presa de consciència** i la reflexió sobre la **violència masclista** i la necessitat de combatre els estereotips i prejudicis que es troben en la base d'aquest tipus de conductes:

- [Cinema i violència envers les dones](#)

En aquest recurs de l'Institut Català de les Dones, hi trobareu un recull de diverses pel·lícules especialitzades sobre la violència masclista juntament amb les guies didàctiques.

- [Noves masculinitats. Trenquem els estereotips de gènere](#)

En aquest recurs del Departament d'Educació, hi trobareu un model transferible sobre "Noves masculinitats, trenquem els estereotips de

gènere”, el qual recull propostes d’activitats didàctiques i recursos per treballar aquesta temàtica dins un projecte de Servei Comunitari .

- [Estimar no fa mal](#)

En aquest programa de l’Institut Català de les Dones, hi trobareu eines i recursos necessaris per realitzar accions de prevenció de les situacions d’abús en les relacions de parella i afectives i per fomentar actituds i comportaments igualitaris, promovent la reflexió al voltant dels comportaments abusius vinculats als rols de gènere i als models de feminitat i masculinitat.

Podeu veure, també, els recursos associats a [Factors de risc vinculats al context escolar i accions de prevenció \(07\)](#) de la part preventiva del protocol.

Fase 4: Col·laboració i compromís de les famílies (20)

Descripció

En aquesta fase es reprèn la comunicació amb les famílies de l'alumnat directament implicat en la situació de violència masclista que es va iniciar en les primeres fases d'intervenció, ja hagi estat amb alguna entrevista personal amb caràcter d'urgència o mitjançant un altre tipus de contacte per part del centre per demanar la seva col·laboració en l'elaboració del **mapa de seguretat** i el **mapa de protecció**.

Convé no deixar passar més d'una setmana des de l'inici de la fase d'intervenció educativa per convocar les famílies a una entrevista amb la direcció del centre, o amb les persones en qui aquesta delegui (tutor o tutora de l'alumne/a o persona referent).

L'objectiu d'aquesta entrevista és col·laborar, compartir, complementar i donar coherència a les actuacions que es duran a terme a partir de les necessitats educatives detectades i, sobretot, cercar un compromís mutu per oferir la millor resposta possible a la situació que s'ha produït. La col·laboració i el compromís de les famílies són elements determinants en l'èxit de les intervencions per gestionar de manera positiva qualsevol conflicte.

Per la naturalesa del conflicte, cal tenir present quina és la visió de les famílies pel que fa a les situacions de violència masclista. Moltes conductes sexistes venen donades per la societat i és possible que la família les vagi reproduint sense ser-ne conscients.

Per tant, si la família de l'alumne que ha exercit violència masclista arrossega aquest tipus d'estereotips i rols de gènere cal tenir-ho en compte per oferir-li el suport adient.

També en el cas de la família de l'alumna que ha patit violència masclista cal detectar de quina manera afronta els fets i que, en cap cas, pugui veure en la conducta de la seva filla una provocació per rebre aquest tipus de maltractament.

Orientacions

A) Inici de l'entrevista

És possible que el coneixement de la situació de violència masclista afecti les famílies de formes diverses. És comú, però, el sentiment de culpa o ràbia, el desconcert, la sensació d'incomprensió dels fets i, fins i tot, la seva negació. Per tot plegat, és important acollir i crear vincles amb les famílies entrevistades i fer que se sentin acompanyades en tot moment.

1. De forma general:

- 1.1. Preveure un espai adient i garantir-ne la privacitat i la confidencialitat.
- 1.2. Preveure temps suficient, compatible amb els horaris familiars.
- 1.3. Començar l'entrevista presentant-se i explicant els motius de la trobada.
Actuar amb delicadesa i tacte.
- 1.4. Recordar la gravetat dels fets i posar l'èmfasi en la voluntat de gestionar la situació de manera que tots els implicats i implicades surtin beneficiats de les actuacions i intervencions que es facin.
- 1.5. Recordar l'existència d'un protocol específic al centre per respondre a aquestes situacions de manera adequada.

2. Pel que fa a la família de l'alumna que ha patit violència masclista:

- 2.1. Mostrar una actitud propera.
- 2.2. Mostrar una actitud empàtica, tant a nivell cognitiu com afectiu, intentant detectar-ne i corregir-ne, per exemple, les respostes culpabilitzadores.
- 2.3. Fer que se sentin reconfortats/des amb el suport de tots i totes.

2.4. Destacar la seva importància en la recuperació de l'alumna que ha patit la violència masclista i la predisposició de suport del centre durant aquest acompanyament.

3. Pel que fa a la família de l'alumne que ha exercit violència masclista:

3.1. Mostrar una actitud assertiva intentant detectar-ne i corregir-ne, en cas que apareguin, respostes evasives, defensives o reactives.

3.2. Acompanyar i transformar la possible responsabilització que poden sentir les famílies en una motivació per treballar conjuntament en la reeducació del seu fill.

3.3. Transmetre a la família, en el cas que insisteixi a minimitzar o normalitzar la situació, es posi a la defensiva o, fins i tot, justifiqui la situació, que la violència masclista constitueix un **fet molt greu**, que cap circumstància la justifica i que, en cap cas, no es pot tolerar.

3.4. Fer que assumeixin la necessitat d'implicar-s'hi activament, tot sentint-s'hi interpel·lats/des.

B) Desenvolupament de l'entrevista

En aquesta trobada, es tracta d'informar de les necessitats educatives detectades i de la concreció de les actuacions que s'han començat a fer i es faran al centre, així com demanar a les famílies quines actuacions estan fent a casa. D'altra banda, cal fixar uns acords i compromisos que facilitin la gestió, la resolució positiva del conflicte i la fi de les situacions de violència masclista.

1. De forma general:

1.1. Cal donar a conèixer a les famílies totes les actuacions i intervencions que s'han implementat des del centre educatiu, com poden ser la diagnosi de necessitats educatives de l'alumnat, la derivació a l'EAP, la intervenció per part de l'orientador o orientadora del centre i l'establiment del **pla de treball**

per tal de desenvolupar les competències i habilitats necessàries per superar de forma positiva aquesta situació (vegeu [Fase 3](#)).

- 1.2. Cal deixar un espai per tal que les famílies puguin detallar quines mesures han pres des de casa. D'aquesta manera es podrà fer una valoració conjunta de totes les intervencions i garantir que es complementin. Treballar en la mateixa línia ajudarà a donar coherència a les actuacions que es prenguin.
 - 1.3. Cal exposar les mesures que el centre es compromet a dur a terme i recollir també els compromisos de la família, tenint en compte les seves possibilitats reals d'implicació i intervenció (vegeu l'apartat **Acords i compromisos**, més endavant).
 - 1.4. Cal oferir a les famílies, si escau, orientacions i recursos sobre com ajudar els fills i filles implicats/des en una situació de violència masclista (vegeu l'apartat **Recursos de suport per a les famílies** més endavant).
 - 1.5. Cal deixar clar que cap situació es pot justificar com una provocació de la violència masclista.
 - 1.6. Reafirmar el seu compromís explícit per garantir el respecte a la privacitat i la confidencialitat de la informació rebuda i de les persones implicades.
2. Pel que fa a la família de l'alumne que ha exercit conductes de violència masclista:
 - 2.1. Cal insistir en el treball en valors amb el seu fill, sobretot pel que fa al respecte, la responsabilitat i la igualtat, tant en les accions presencials com en les virtuals, i la necessitat de combatre tota mena d'estereotips i micromasclismes que es troben en la base d'aquestes conductes.
 - 2.2. Cal oferir orientacions i recursos per treballar els estereotips i micromasclismes a casa (vegeu l'apartat **Recursos de sensibilització de les famílies** més endavant).
3. Pel que fa a la família de l'alumna que ha patit violència masclista:
 - 3.1. Comunicar de manera expressa que:
 - 3.1.1 La seva filla no és responsable de l'agressió.

- 3.1.2 Cal evitar prendre iniciatives que agreugin la situació (discutir amb la família de l'alumne que ha exercit violència masclista, amenaçar-ne el fill...)
- 3.1.3 Resulta imprescindible no respondre cap provocació que pogués produir-se durant el procés d'intervenció educativa i, en cas que això passés, contactar amb el tutor o tutora o persona referent per comunicar-ho.
- 3.2. Donar-ne a conèixer el **mapa de protecció** de la filla per a la seva validació (vegeu [Fase 2](#)).
- 3.3. Ajudar la família i oferir-li recursos de suport i acompanyament.

C) Cloenda de l'entrevista

Un cop fixats els acords i compromisos que impliquen centre, famílies i alumnat convé:

- 1. De forma general:
 - 1.1 **Planificar properes trobades** per, d'una banda, fer el seguiment dels acords i compromisos recollits en l'addenda de la carta de compromís i, d'altra, que tant l'alumnat com les famílies se sentin acompanyats en tot aquest procés.
 - 1.2 Fer una breu recapitulació dels punts més destacats.
 - 1.3 Acabar l'entrevista amb un comiat cordial.

Acords i compromisos

És important recollir els acords i compromisos entre el centre i les famílies, per tal de poder revisar-los, valorar-los i modificar-los, si escau, en les reunions de seguiment posteriors. En aquest sentit, cal escoltar les famílies per tenir en compte, en la mesura del possible, les seves aportacions i cercar la implicació de l'alumnat en la concreció d'aquestes mesures.

La manera de formalitzar els acords i compromisos que es prenguin en aquesta trobada és incloure'ls en el document de **continguts específics addicionals (addenda) de la Carta de compromís educatiu**.

L'addenda de continguts específics, l'han de signar el pare, la mare, el tutor o tutora legal de l'alumne o alumna, i el tutor o tutora del centre. Si l'alumnat implicat és major de 12 anys, també pot tenir protagonisme en aquest document: Pot afegir propostes pròpies i formalitzar-ne el compromís amb la seva signatura. Cal que el tutor o tutora o persona referent informi l'alumnat que es farà la reunió amb la família i que pot participar en les propostes i acords, així com ajudar-lo a fer propostes concretes i realistes que s'aniran revisant. En el mateix document es pot determinar la periodicitat de les trobades de seguiment.

Possibles compromisos:

Per part del **centre**:

1. Respectar les decisions i mesures acordades.
2. Proporcionar atenció i supervisió a l'alumnat implicat per part del tutor o tutora o persona referent regularment.
3. Dur a terme el **pla de treball** amb l'alumnat per desenvolupar aquelles competències i habilitats que l'ajudin a entendre que la violència masclista vulnera els drets de les dones i, així, evitar-ne altres en el futur (vegeu [Fase 3](#)).
4. Proporcionar a les famílies una via de contacte amb el tutor o tutora o persona referent (telèfon, adreça de correu, agenda de l'alumne/a ...).
5. Compartir amb la família les informacions més rellevants a partir del treball de l'alumnat amb el o la professional que realitza la intervenció educativa.
6. Afavorir les pràctiques restauratives per tal d'establir un clima de cordialitat i respecte entre l'alumnat implicat en la situació de violència masclista.
7. En el cas que, dins el nucli familiar de l'alumnat implicat, s'hi reforci una educació sexista, cal oferir a la família formació i orientacions.

Per part de la **família**:

1. Respectar les decisions i mesures acordades.
2. Comprometre's i col·laborar amb el tutor o tutora o persona referent. Compartir amb el centre els avenços o dificultats amb què es troben en relació amb els compromisos acordats.
3. Trobar moments i espais que afavoreixin la comunicació amb els fills i filles.
Transmetre al fill o filla la seva estima i la voluntat d'ajudar-lo/a.
4. Treballar a casa les competències i habilitats recollides en el **pla de treball** del fill/a d'una manera coherent amb la del centre.
5. Demanar al fill/a una actitud proactiva per solucionar el problema i evitar, així, que es torni a repetir.
6. Tenir cura de la seguretat i el bon ús de les tecnologies digitals.
7. En el cas que, dins el nucli familiar de l'alumne, s'hi reforci una educació sexista, fora bo que la família es comprometés a fer-ne la formació específica.

Per part de l'**alumne que ha exercit violència masclista**:

1. Respectar les decisions i mesures acordades.
2. Demanar i acceptar l'ajuda.
3. Implicar-se en la solució del problema i acceptar les mesures que es prenguin per part de l'escola i la família.
4. Comprometre's a desenvolupar el **pla de treball** amb el o la professional que realitza la intervenció educativa.
5. Tenir cura de la seguretat i el bon ús de les tecnologies digitals.

Per part de l'**alumna que ha patit violència masclista**:

1. Respectar les decisions i mesures acordades.
2. Demanar i acceptar ajuda.
3. Implicar-se en la solució del problema i acceptar les mesures que es prenguin per part de l'escola i la família.
4. Esforçar-se per desenvolupar el **pla de treball** amb el o la professional que realitza la intervenció educativa.

5. Tenir cura de la seguretat i el bon ús de les tecnologies digitals.

Conjuntament s'acorda que es revisaran aquests compromisos (indicar data o periodicitat).

- [Carta de compromís educatiu](#)

En aquest document del Departament d'Educació, hi trobareu una explicació sobre els continguts específics addicionals de la Carta de compromís educatiu, que són una bona eina per recollir les propostes i compromisos que centre i família adquireixen i, així, facilitar-ne el seguiment. També se'n proporciona el model.

Recursos de suport per a les famílies

- [Educació en valors: Igualtat de gènere](#)

En aquest espai del web Família i Escola. Junts x l'Educació del Departament d'Educació, hi trobareu informació i recursos sobre l'educació en la igualtat de gènere, classificada per edats.

- [Educació en l'ús de les tecnologies](#)

En aquest espai del web Família i Escola. Junts x l'Educació del Departament d'Educació, hi trobareu informació i recursos, per a les famílies, sobre l'ús i abús de les tecnologies, per prevenir, detectar i aturar el ciberassetjament, i sobre les xarxes socials.

- [Educació en valors: Respecte](#)

En aquest espai del web Família i Escola. Junts x l'Educació del Departament d'Educació, les famílies hi trobareu informació i recursos sobre com ajudar els fills i filles en el valor del respecte per tal de reconèixer els drets de les persones i la valoració de la seva identitat, opinió o manera de pensar... El respecte comprèn tots els àmbits de la vida: respecte a un mateix, als altres i al món, tant de manera presencial com virtual.

- [Educació en valors: Responsabilitat](#)

En aquest espai del web Família i Escola. Junts x l'Educació del Departament d'Educació, hi trobareu informació i recursos, per a les famílies, sobre com ajudar els fills i filles a dur a terme els compromisos adquirits i assumir les conseqüències de les seves accions per desenvolupar-ne la responsabilitat.

- [Quines normes bàsiques de seguretat han de conèixer els nostres fills?](#)

En aquesta pàgina web del centre Internet + Segura, hi trobareu consells dirigits a les famílies per donar seguretat a Internet, als i a les menors, en relació amb l'ús del correu electrònic, sales de xat i socials, mòbils i tauletes i aplicacions diverses.

Podeu trobar més recursos sobre l'ús segur i responsable de les TIC al [Protocol de prevenció, detecció i intervenció davant l'assetjament i el ciberassetjament entre iguals.](#)

Recursos de sensibilització de les famílies

- [Escola de pares i mares](#)

En aquesta pàgina del Web Família i Escola. Junts X l'Educació del Departament d'Educació, hi trobareu l'accés a diversos mòduls formatius adreçats a les famílies com a suport en la seva tasca educativa, però que, alhora, estan concebuts com a espais d'intercanvi d'experiències que poden contribuir a la millora del seu desenvolupament personal. Per exemple:

- [Igualtat de gènere. Mòdul formatiu](#)
- [Xarxes socials. Mòdul formatiu](#)
- [Respecte. Mòdul formatiu](#)

- [BCN Antimasclista](#)

En aquest espai web de l'Ajuntament de Barcelona, hi trobareu tota la informació sobre la lluita contra la violència masclista i les campanyes de sensibilització que s'han elaborat.

- [Menors i violència de gènere: un fenomen en auge?](#)

En aquest article de la Fundació Faros, hi trobareu dades sobre els casos de violència masclista, tot tractant-ne el desconeixement com un factor important de reproducció d'aquestes conductes masclistes.

- [Guía para madres y padres con hijas adolescentes que sufren violencia de género.](#)

En aquesta guia de l'Instituto Andaluz de la Mujer, de la Consejería de Igualdad, Salud y Políticas Sociales de Andalucía, hi trobareu recursos i orientacions per donar suport i formació a les famílies.

- [El novio de mi hija la maltrata ¿qué podemos hacer? Guía para madres y padres con hijas adolescentes que sufren violencia de género.](#)

En aquesta guia de l'Instituto Andaluz de la Mujer, de la Consejería de Igualdad, Salud y Políticas Sociales de Andalucía, hi trobareu atenció psicològica especialitzada a víctimes d'entre 14 i 18 anys. També s'hi consigna informació i orientació per a les mares, pares o tutors o tutores legals d'aquestes noies.

Fase 5: Reconeixement, acceptació i reparació del dany (21)

Descripció

És imprescindible, abans de plantejar cap mesura restaurativa, que l'alumne o alumnes que ha exercit violència masclista sigui capaç de reconèixer els fets i acceptar-ne la responsabilitat, com un primer pas en la reparació del dany.

D'una banda, el reconeixement implica que qui ha comès el dany és capaç d'identificar l'acció i veure'n i valorar-ne les conseqüències.

D'altra banda, el procés de responsabilització implica:

- Empatitzar i comprendre l'impacte de la pròpia conducta/actitud.
- Comprendre la relació entre el gènere i l'agressió. Consciència de privilegis i de poder.
- Estar obert a escoltar les necessitats de les víctimes.

També caldrà buscar de quina manera l'alumne que ha causat el dany pot reparar-lo i contribuir per tal que aquestes situacions no es tornin a produir.

És important plantejar diferents fórmules de reparació: la directa, respecte a l'alumna que ha patit violència masclista, i la indirecta, respecte al grup i, si escau, respecte a la comunitat educativa, analitzant en cada cas les dificultats i els beneficis que aporta a les parts implicades.

A més de la reparació del dany, és important treballar a fi que l'alumnat que ha patit violència masclista se senti reconegut i s'eviti qualsevol tipus de revictimització.

Orientacions

1. La reparació del dany hauria de contemplar dos aspectes: En primer lloc, la reparació simbòlica, que consisteix en el reconeixement dels fets i l'assumpció de

responsabilitats, la qual cosa implica, alhora, la conscienciació que l'alumna que ha patit violència masclista no és responsable dels fets que han succeït. En segon lloc, cal la reparació de danys, ja siguin materials o emocionals, per part de l'agressor o agressors, per tal d'apoderar la víctima i millorar la seva confiança i seguretat. Si convé, caldrà reparar-ne els danys materials amb la seva reposició o reparació, per exemple, en cas que s'hagi produït la sostracció o deteriorament d'alguna pertinença i caldrà reparar també els danys emocionals. Per exemple, en cas que se l'hagi humiliat davant el grup classe, caldria estudiar la possibilitat que l'alumne agressor en fes un reconeixement i es disculpés públicament.

2. Cal que l'alumnat que ha exercit violència masclista es comprometi a fer aquestes reparacions, tenint en compte les seves possibilitats i les necessitats de qui ha patit aquestes conductes.
3. Cal preveure en quin moment i de quina manera qui ha exercit violència masclista pot demanar disculpes explícitament a l'alumna que les ha patit, sempre que ella hi estigui d'acord.

És important tenir en compte que aquest procés ha de respectar la dignitat de totes les persones implicades, tant de les alumnes que han patit violència masclista com de qui les ha exercit.

Fase 6: Pràctiques reparadores i restauratives (22)

Descripció

En una situació de violència masclista, un cop atesa la víctima, treballades les necessitats educatives amb tots els afectats i les afectades i reconeguts els danys, serà convenient valorar la possibilitat d'endegar un procés restauratiu per tal que les persones afectades, a partir del que ha passat, puguin posar en comú com s'han sentit i quines necessitats tenen per reparar i ser reparades i com donar-hi resposta de manera conjunta, amb l'objectiu de reparar-ne el dany i restaurar-ne les relacions. Cal evitar, en tot moment, una possible revictimització.

Les pràctiques restauratives tenen el seu origen en la justícia restaurativa¹ i constitueixen un conjunt d'activitats, més o menys formals, que tenen com a objectiu desenvolupar comunitat i gestionar els conflictes tot reparant-ne el dany i restaurant-ne les relacions. Respon, doncs, a un doble enfocament: un de proactiu (crear comunitat) i un altre de reactiu (reparar-ne danys i restaurar-ne relacions), tot transformant-les i superant el model domini-submissió.

Els processos restauratius són responsabilitzadors i capacitadors i, alhora, no-culpabilitzadors i no-estigmatitzadors i volen oferir espais de seguretat i confiança, facilitant l'apoderament de la víctima i l'assumpció, en l'agressor, d'un paper actiu i reflexiu sobre les causes i els efectes de les conductes.

Els principis bàsics de les pràctiques restauratives² són:

Restauració	El primer objectiu de les pràctiques restauratives ha de ser la reparació del dany i la restauració de les relacions.
Voluntarietat	La participació en un procés restauratiu és voluntària.

¹ Howard Zehr (2007): [El pequeño libro de la justicia restaurativa](#)

² Restorative Justice Council (organisme que regula la justícia restaurativa al Regne Unit).

Neutralitat	Els processos restauratius són justos i no-esbiaixats en relació amb cap participant. En cap cas, aquesta neutralitat ha de significar, però, qüestionar el relat de la víctima. D'altra banda, sempre, s'ha de mostrar tolerància zero a la violència.
Seguretat	Els processos i les pràctiques restauratives han de garantir la seguretat de totes les persones que hi participen; per tant, cal crear un espai segur per poder expressar els sentiments i els punts de vista de cadascú. També han de tenir cura de l'impacte que tenen certs punts de vista, els quals generen malestar i dolor.
Accessibilitat	Els processos restauratius són inclusius i disponibles per a totes les persones afectades pel conflicte.
Respecte	Els processos restauratius respecten la dignitat de totes les persones que hi participen.

Hi ha diversos tipus de pràctiques restauratives.

- **La mediació:** Aquesta no serà MAI utilitzada davant una situació de violència masclista en no tractar-se d'un conflicte entre iguals, sinó una posició de domini i de submissió. Cal recordar que la mateixa normativa així ho assenyala a l'article 25, sobre l'Àmbit d'aplicació de la mediació del [Decret 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no-universitaris de Catalunya](#) i l'article 37 de la [LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació](#) (vegeu document [Normativa](#)).
- **Les reunions restauratives:** Tenen com a objectiu reparar el dany i restaurar les relacions entre els implicats i les implicades, en el marc de relacions igualitàries. Es duren a terme, sempre amb caràcter voluntari, amb els implicats i les implicades directes d'un conflicte de violència masclista: Víctima, autor i altres implicats i implicades i, si es considera necessari, el cercle íntim d'amistats.

- **Els cercles restauratius:** Tenen com a objectiu restaurar el clima en el grup classe i fer-ne la reflexió comunitària. També tindran caràcter voluntari per als i les participants.

A. Reunions restauratives

Com hem dit, tenen com a objectiu reparar el dany i restaurar les relacions entre els implicats i les implicades, en el marc de les relacions igualitàries.

Les reunions restauratives estaran sempre subjectes tant a la **voluntarietat**, de la víctima i de l'autor, **com a la valoració de l'EAP i/o de l'orientador o orientadora del centre.**

Orientacions sobre les reunions restauratives formals

Característiques d'un procés restauratiu formal:

- Voluntari.
- S'inicia amb el reconeixement de la responsabilitat per part de l'autor dels fets.

Rol del facilitador/a (cal assenyalar que **és important tenir una formació especialitzada** i pot valorar-se la possibilitat de demanar el suport de persones expertes):

- Parteix d'un fet constatat.
- Mostra tolerància zero a la violència.
- Neutralitat respecte a les persones, no respecte als fets.
- Escolta activament.
- No jutja, no decideix, no aconsella.
- Acompanya el procés.
- Garanteix la no-revictimització.
- Evita l'estigmatització.

- Promou apoderament.

Els facilitadors/es guiaran el procés tenint en compte les següents fases:

- Una **fase prèvia** on es realitzen les entrevistes individuals amb les persones implicades i afectades per la situació.
- Una **trobada conjunta**.
- Un **seguiment** dels acords.

Fase prèvia

La fase prèvia (entrevistes individuals inicials) ens serveix per comprovar la viabilitat de la trobada conjunta amb les persones protagonistes i, si cal, amb persones de suport i de la comunitat (grup classe). En aquesta etapa ens trobem amb cadascuna de les persones de manera individual per valorar els següents indicadors de viabilitat:

- Voluntat de participar en la trobada conjunta o procés restauratiu.
- Acceptació de responsabilitat per part de l'autor o autors.
- Voluntat de reparar i restaurar la relació (autor o autors).
- Voluntat de ser reparada i restaurada la relació (víctima), la qual cosa, en cap cas, ha de significar tornar a tenir una relació d'amistat.
- Estat físic i emocional de la víctima.

Aquestes primeres entrevistes són clau per al desenvolupament de la trobada restaurativa posterior.

Aquesta primera fase, a més de valorar els indicadors de viabilitat, servirà per identificar les persones que poden participar en la reunió restaurativa.

Les preguntes que utilitzarem es fonamenten en els supòsits bàsics, segons el model de Belinda Hopkins (2019), tal com es mostra en la taula següent.

Abans de començar amb les preguntes el facilitador/a exposarà els fets.

Supòsits bàsics	Possibles preguntes restauratives
-----------------	-----------------------------------

1. Els pensaments influeixen en les emocions i ambdós, en les accions.	Com et senties en aquell moment? Com et sents des d'aleshores? Com et sents ara? Què en penses?
2. Empatia i consideració. Les nostres accions ens afecten a nosaltres i les persones del nostre voltant.	Qui ha estat afectat o afectada i com?
3. Identificació de les necessitats individuals.	Què necessites per poder tirar endavant, per donar resposta a la situació, per reparar? Què necessites per sentir-te reparat/a?
4. Responsabilitat compartida i presa de decisions.	Què necessites que passi ara? Com es pot donar resposta a aquestes necessitats? Què es pot fer per solucionar aquestes necessitats i resoldre la situació? Què necessites per sentir-te reparada?

En aquesta fase prèvia, cal que les persones que es decideixi que participaran en la reunió restaurativa tinguin la informació necessària per respondre les següents preguntes:

1. Què és una reunió restaurativa?
2. Com es desenvolupa?
3. Qui pot participar en la reunió?
4. Quins principis i valors fonamenten la reunió?
5. Quines seran les preguntes que es faran a la reunió?
6. Quin és el rol dels facilitadors i de les facilitadores de la reunió?
7. On i quan tindrà lloc la reunió?

Fase de trobada conjunta

Detallem a continuació les fases de la trobada conjunta i un possible conjunt de preguntes útils que les persones facilitadores poden fer. Aquestes preguntes han estat

extretes del Model de *Queensland Government Department of Communities* (2010), esmentat a Guardiola et al., 2011.

Etapa i focus	Continguts
PREPARATIUS	Preparar l'espai, distribuir els llocs al voltant del cercle, posar etiquetes amb els noms dels i de les participants. Benvinguda dels i de les participants.
INTRODUCCIÓ	Presentar els i les participants. Objectiu de la trobada (no és un judici, qui ha estat afectat/da i de quina manera, separar les persones dels fets). Repasar les etapes i temes de la reunió així com el temps. Confirmar que tothom tindrà temps de parlar i que tothom entén que respecte i confidencialitat són necessaris en el procés. Recordar el rol del facilitador o de la facilitadora. Exposar els fets per part del membre del cercle amb alguna autoritat a la comunitat (director/a, tutor/a, altres agents). Cal una descripció neutra respecte a les persones i crítica amb els fets, per tal d'evitar la minimització i desacreditar la víctima. Aquest relat dels fets s'haurà treballat i acordat prèviament amb víctima i agressor a les entrevistes individuals.
NARRACIÓ DE LA HISTÒRIA Passat Què va passar //què ha passat?	Autor: • <i>Què estaves pensant? Què senties en aquell moment?</i> • <i>Com creus que es va sentir l'altra persona?</i> • <i>Com va reaccionar la teva família? I els teus amics i amigues?</i> • <i>Què ha passat des de l'incident?</i>

	• <i>Qui ha resultat afectat/da? De quina manera aquestes persones han resultat afectades?</i> Víctima: • <i>Com vas reaccionar quan et vas adonar del que estava passant?</i> • <i>Com et sents, en aquests moments, respecte al que va passar?</i> • <i>Com et va afectar el que va passar? Quines n'han estat les conseqüències?</i> A les persones de suport tant de la víctima com de l'autor: • <i>Com et sents estant avui aquí?</i> • <i>Com et vas sentir quan vas assabentar-te dels fets per primer cop?</i> • <i>Quines han estat les conseqüències per al teu company/a?</i> • <i>Què és el més important per a tu?</i>
TRANSICIÓ Present <i>Com et sents ara?</i>	A tots dos (autor i víctima) • <i>T'has assabentat d'alguna cosa que no sabies o que t'ha sorprès?</i> • <i>Com et sents ara respecte al que va passar?</i> A l'autor/a: • <i>Un cop ho has escoltat tot, t'agradaria afegir-hi o dir-hi alguna cosa?</i> A la víctima: • <i>Com et sents respecte a tot el que s'ha dit?</i> A tots/totes: Assegurar-se si algú vol fer algun comentari respecte al que s'ha dit fins ara.
ACORD	A l'autor/a i víctima:

Futur <i>Què es pot fer?</i>	• <i>Després d'haver sentit allò de què s'ha parlat, què us agradaria treure'n, d'aquesta trobada?</i> • <i>Què es pot fer per aconseguir-ho?</i> A tots/totes: • <i>Us sembla que respon a les necessitats que heu expressat, us sembla just? Us sembla factible?</i> Es fa una pausa mentre el facilitador/la facilitadora redacta l'acord assolit i el seguiment que se'n farà. Reunir el grup de nou per llegir l'acord i fer-hi modificacions, si escau. Assegurar que tothom hi està d'acord, signar el document i lliurar-ne a tots els i les participants una còpia.
Tancament i Reintegració informal	A tots/totes: • <i>Algú vol dir alguna cosa més abans d'acabar?</i> • Agrair l'esforç als i les participants. A tots/totes: Declarar que la <i>reunió restaurativa</i> ha quedat formalment tancada. Oferir l'oportunitat d'estar una estona més de manera informal i relaxada.
Supervisió i seguiment	Omplir el formulari de seguiment, participar en la reunió de seguiment, si escau.

Notes sobre el tancament i la reintegració informal:

Si es considera i es tenen recursos per fer-ho, és interessant plantejar-se la possibilitat d'acabar la reunió oferint als i les participants un espai de reparació informal en format de pica-pica o refresc. Aquest espai permet consolidar la restauració relacional i el benestar del grup.

Notes sobre la fase de seguiment

El seguiment pot incloure entrevistes presencials amb les persones protagonistes i les altres persones que han participat en la reunió restaurativa, però molt especialment amb la persona perjudicada, tot i que també podem fer un treball més indirecte, utilitzant canals de comunicació no presencials o trobades més informals. El que és important és valorar conjuntament si els acords i compromisos presos en la reunió restaurativa s'han dut o s'estan duent a terme.

B. Cercles restauratius amb tot el grup classe

Tenen com a objecte restaurar el clima en el grup classe transformant les relacions personals en unes relacions igualitàries. Es duren a terme amb el grup classe i també tindran caràcter voluntari.

Només es durà a terme una pràctica restaurativa en aquells casos en què la conducta o situació de violència masclista hagi transcendit a l'aula. La participació de l'alumna que ha patit la violència masclista o de qui l'ha exercit serà voluntària i sempre estarà subjecta a la valoració de l'EAP i/o de l'orientador o orientadora de centre.

Metodologia dels cercles

Els cercles restauratius persegueixen la corresponsabilització de tots els i les integrants del grup en la recerca de solucions i/o compromisos en relació amb una situació que els afecta. Els cercles esdevenen un espai de seguretat i confiança on tothom és respectat i tothom pot participar, faciliten l'empatia i ofereixen l'oportunitat de compartir inquietuds i reflexions pel que fa a una temàtica.

Fase prèvia

- **Preparació del cercle**

Cal dissenyar el cercle prèviament tenint-ne en compte els objectius. En el cas que ens ocupa, si la situació de violència ha estat dirigida a una única persona, cal que s'hagi treballat prèviament el reconeixement dels fets i la reparació en la reunió restaurativa i que tant l'autor com la víctima estiguin d'acord a realitzar el cercle amb el grup aula. Cal informar-los sobre el seu desenvolupament i, si es considera adient, poden participar-ne en el disseny.

També es pot plantejar, però, l'oportunitat de dur a terme un cercle restauratiu sense la presència de la víctima ni de l'autor, sempre que hi hagi consentiment de la víctima.

En aquest cercle es poden plantejar aspectes com: Quins són els efectes de la violència en les víctimes?, quina és l'afectació del grup en relació amb els fets ocorreguts?, quina és la responsabilitat del grup perquè es donin aquests fets?, quina és l'alternativa de funcionament preferida pel grup respecte al que ha passat?, quin és el potencial (les fortaleces) del grup per canviar les coses? què es pot fer de diferent per tal que no tornin a succeir?

D'altra banda, també es poden fer cercles per aprofundir en qualsevol tipus de violència o en qualsevol altre tema que preocupi –i ocupi- el grup.

- **El rol del facilitador/a del cercle:**

És el o la conductor/a del procés i l'encarregat/da de crear un espai segur i de confiança que permeti que tothom pugui dir-hi la seva i expressar-se de manera confiada.

El facilitador/a explicarà els fets i els objectius del cercle en qüestió, aportarà *“l'objecte que dona la paraula”* i dirà les preguntes al voltant del cercle, les quals prèviament haurà dissenyat en funció de l'objectiu marcat.

El facilitador/a mostrarà sempre tolerància zero a la violència i no permetrà el qüestionament del relat de la víctima per evitar-ne una revictimització.

Fase de desenvolupament del cercle restauratiu

Els cercles donen la possibilitat d'escoltar empàticament, de practicar la comprensió mútua, d'assumir cadascú la seva responsabilitat i d'aportar-hi solucions.

Concretament, respecte als fets de violència masclista, aquestes solucions prenen la forma de construcció de models de relacions alternatius i fonamentats en valors d'igualtat i respecte, partint de l'anàlisi crítica i deconstructiva dels missatges que sostenen les relacions de domini i submissió.

- **Les persones participants s'asseuen en cercle.**
- **Benvinguda, generació de confiança i seguretat i explicació dels objectius del cercle.**

El facilitador o facilitadora del cercle dona la benvinguda a tothom i explica, per una banda, el tema sobre el qual es treballarà i, si li sembla adient per generar confiança, inicia el cercle amb una dinàmica per trencar el gel o joc de creació de grup i de flexibilització relacional.

- **Recordatori dels principis i normes del cercle per a la creació d'un espai segur (si cal introduïm l'objecte que dona la paraula).**

El facilitador o la facilitadora explica les normes del cercle: Ronda de paraules per torn seqüencial i escolta, respecte i corresponsabilització.

1. **Utilització d'un "objecte de la paraula"** (*talking piece*) com a eina per assegurar el respecte a la persona que parla.

Aquest objecte atorga la possibilitat de parlar, però no hi obliga. És important respectar la voluntarietat de cadascú.

2. **Treball específic sobre un problema en concret**

La persona amb el rol de facilitador o facilitadora, partint dels fets, fa una pregunta i tots els i les participants tenen l'oportunitat d'expressar-se quan reben l'objecte de la paraula. Les preguntes a realitzar han d'estar planificades i dissenyades per

endavant i possibiliten a tothom de dir com s'ha sentit, a qui ha afectat la situació i com, i per últim, identificar les necessitats individuals i grupals per tirar endavant i superar la situació i aportar solucions per assolir la transformació segons aquestes. Algunes de les preguntes que es poden fer són les següents:

- *A qui ha afectat?* (cada membre del grup enumera les persones afectades).
- *Com t'ha afectat, a tu?* (cada membre del grup descriu les seves emocions).
- *Què creieu que hi ha darrera aquests tipus de conducta?* (violència estructural...)
- *Què pots fer tu per solucionar aquesta situació, o bé, perquè no es torni a repetir?* (cada membre del grup aporta allò que pot fer per millorar les relacions).

En aquest sentit, alguns **missatges clau** poden ser:

Alumna que ha patit violència masclista	<i>El que passa no és responsabilitat teva. No estàs sola. Et creiem. Ets lliure per decidir. Cap noi té dret a controlar la teva vida. Cap noi té dret a dir-te o exigir-te què has de ser o fer. Quines coses et poden ajudar?</i>
Alumne que ha exercit violència masclista	<i>Tens un lloc en el grup. Sabem què passa i que tu hi participes. Com penses que se sent la teva companya? Pots triar com actuar.</i>
Grup	<i>El que passa no és una broma. El que passa sí que t'afecta. Tots som responsables. Com penses que se sent la teva companya? La força per canviar les coses està en el grup.</i>

S'ha de lluitar contra alguns mites i creences relacionats amb la violència masclista, per exemple:

- *Mite de l'eternitat (impediment de trencar una relació abusiva amb promeses de canvi).*
- *Mite de la fusió (renúncia de la llibertat individual).*
- *Mite de l'exclusivitat (la gelosia com a mostra d'amor.)*
- *Mite del patiment (amor romàntic lligat al sofriment).*
- *Mite de la minimització (la violència masclista com un problema del passat o que afecta altres generacions o sectors poblacionals, com persones sense recursos, amb problemes de drogoaddiccions, etc.).*

- **Cerca de solucions**

No tots els cercles busquen solucions. Potser ens interressi aprofundir en la qualitat relacional del grup, tot identificant valors de base, necessitats i interessos, una posada en comú, un espai on es promou la reflexió en si mateixa i el coneixement i el respecte entre els uns i els altres. En el cas de violència masclista és important prendre consciència d'aquest fenomen a nivell social i com condiciona les nostres conductes i valors a curt i llarg termini.

Si amb el cercle es vol donar resposta a una situació concreta pot estar bé mirar de construir consens a través de totes les aportacions individuals. La presa de decisions requereix respecte, obertura, flexibilitat, paciència i creativitat a més de la capacitat empàtica necessària per poder pensar en benefici del grup. Arribar a solucions consensuades promou l'apoderament, la responsabilitat individual i col·lectiva i reforça les relacions interpersonals. Tot i així, una situació de violència masclista se soluciona

principalment situant la problemàtica i fent recerques d'altres formes de fer que s'allunyin de les dinàmiques d'abús que sovint tenim normalitzades.

Fase de tancament

Abans d'acomiar-se és important tancar el cercle en positiu. En general s'utilitza una pregunta final semblant a: què me n'emporto, de positiu, de l'experiència de cercle d'avui?

Fase de seguiment

Si el cercle ha implicat una presa de decisions en què s'han concretat accions sobre què fer, quan, qui, com i on, caldrà prendre-les per escrit i fer-ne un seguiment per assegurar-se que es duen a terme i, si no ha estat possible, valorar-ne les dificultats i la possibilitat de repensar amb el grup i en cercle altres coses a realitzar.

Diferències entre una reunió restaurativa i un cercle restauratiu del grup classe

	Reunió restaurativa formal	Cercle restauratiu
Participants	Autor i víctima. Persones de suport de l'autor i de la persona víctima (amics i amigues, companys i companyes, etc.).	Tot el grup classe (poden o no incloure la víctima i l'autor).
Objectius	Reparar-ne el dany i restaurar-ne relacions. Donar resposta a una falta greu de manera restaurativa. Adoptar uns compromisos.	Aprofundir sobre un tema en concret que ha afectat el grup. Promoure la comprensió mútua i grupal d'una situació donada, identificar les necessitats del grup i cercar

		compromisos per donar-hi resposta.
Ús de l'objecte que dona la paraula	No	Sí

Per tenir més informació sobre l'enfocament restauratiu a l'àmbit escolar, les reunions restauratives i els cercles:

- [L'enfocament restauratiu en l'àmbit escolar. Quan innovar l'escola és humanitzar-la.](#) Article publicat per Albertí, M. i Pedrol, M. (2017), a *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, 67, ps. 46-70, on trobareu una reflexió interessant.
- [Pràctiques restauratives a l'aula.](#)
Al web de l'Institut de Convivència i Èxit Escolar, hi trobareu diferents materials i recursos concrets per desenvolupar la pràctica restaurativa.

Fase 7: Seguiment i tancament definitiu del cas (23)

Descripció

Si bé a curt termini es fa el seguiment de totes les mesures concretades a les diferents fases, **un cop tancat el cas**, caldrà supervisar i valorar l'eficàcia i efectivitat de les actuacions i constatar que la situació de violència masclista no s'ha reproduït i que el clima de l'aula és l'adequat.

Així, a mig i llarg termini, caldrà comprovar la consolidació de les actuacions, la seva eficàcia i el tancament final del procés.

1. **Tancament positiu:** Quan el grau d'eficàcia de les accions plantejades ha aconseguit l'assoliment dels objectius fixats al començament de les intervencions i hi ha hagut un procés de reparació.
2. **Tancament negatiu:** Quan el centre no disposa de garanties que la situació de violència masclista ha estat resolta o que no es tornarà a produir. En aquest cas, caldrà reactivar, d'una banda, les mesures preventives genèriques i, d'altra, el treball individualitzat amb l'alumnat implicat.

Un cas no es donarà mai per tancat, si així no ho manifesta la víctima.

Orientacions

1. El seguiment de la gestió de la situació de violència masclista és competència de l'equip directiu i dels tutors i tutores legals dels o de les menors implicats/implicades.
2. Caldrà mantenir entrevistes o reunions de seguiment amb tot l'alumnat implicat en la resolució del cas, fins i tot l'alumnat acompanyant, per assegurar-se que la situació s'ha normalitzat.

3. Amb l'alumne que ha exercit violència masclista, es recomana fer-hi un seguiment regular, per exemple: setmanal, durant el primer mes i quinzenal, el segon i tercer mes...
4. Amb l'alumna que ha patit violència masclista, es recomana fer-hi un seguiment intens que vagi disminuint gradualment, per exemple: tres cops durant la primera setmana; dos, la segona i un, la tercera durant tres mesos o el temps que es consideri adient.
5. Amb les famílies de l'alumnat implicat, el seguiment es pot fer telefònicament o presencialment, segons les necessitats, i regularment, tal com ha d'haver quedat recollit en l'addenda de continguts específics de la Carta de compromís educatiu (vegeu [Fase 4](#)). Es recomana tenir presents els períodes de vacances o el canvi de curs. En cas de detectar que la família participa dels estereotips i micromasclismes, cal fer-hi un treball per reconduir aquesta conducta.
6. El tutor o tutora o persona referent portarà un registre escrit de les actuacions realitzades i els acords presos a les entrevistes o reunions de seguiment.
7. Durant el procés de seguiment, és convenient valorar l'èxit de les mesures adoptades i la necessitat de modificar-les, si escau, per a futures situacions.
8. En cas que l'acció de violència masclista hagi transcendit el clima de l'aula, el seguiment dels rols de l'alumnat i de les seves relacions esdevé una eina per valorar el tancament definitiu i, alhora, actua com a estratègia preventiva.
9. Cap cas no es donarà mai per tancat, si així no ho manifesta la víctima.

Autoaprenentatge (24)

Descripció

Els protocols per a la millora de la convivència, entre els quals es troba el present, tenen com a valor afegit els següents punts forts:

1. Ofereixen orientacions a tres nivells: prevenció, detecció i intervenció.
2. Es posa l'èmfasi en la prevenció i la detecció.
3. Presenten un circuit amb orientacions i un marc comú d'actuació que cada centre ha d'actualitzar.
4. Coordinen i donen coherència a les accions dels diferents agents educatius implicats.
5. Impulsen les relacions interdepartamentals.
6. Incorporen l'aprenentatge organitzatiu com un element de millora.

Una vegada s'ha activat el protocol i s'han dut a terme les actuacions, cal valorar l'eficàcia del circuit, dels processos i els recursos, detectar-ne els punts febles i fer-hi les propostes de millora corresponents per tal d'aconseguir el màxim ajustament possible del protocol a les necessitats de l'alumnat, del centre i del context.

Aquest procés de valoració és el punt de partida per a l'autoaprenentatge. Com a comunitat escolar, s'han de poder redefinir els factors de risc, les actuacions preventives amb l'alumnat a nivell individual i col·lectiu, les mesures organitzatives, els indicadors de detecció o les mesures d'intervenció.

Orientacions

1. Analitzar la situació de violència masclista i si, des de l'entorn escolar i l'àmbit familiar, s'hagués pogut evitar.

2. Comprovar que les accions de prevenció del protocol són adequades i, si escau, fer-hi les propostes de millora oportunes.
3. Comprovar que les accions de detecció del protocol han funcionat i són adients i fer-hi, si escau, les propostes de millora oportunes.
4. Valorar l'eficàcia de les mesures i actuacions d'intervenció i fer-hi les propostes de millora oportunes.